

Chronologie van de ondergang van natuurmonument De Beer

Ed Buijsman

Mededelingenreeks Natuurmonument De Beer 12

Ed Buijsman

Chronologie van de ondergang van natuurmonument De Beer

Mededelingenreeks Natuurmonument De Beer 12

Juni 2019

© Tinsentiep, Houten

De Mededelingenreeks Natuurmonument De Beer

beoogt informatie over het voormalige natuurmonument

De Beer toegankelijk te maken.

De uitgaven zijn ook beschikbaar via de website
overnatuurmonumentdebeer.inzichten.nl.

Foto voorpagina

Oude autobanden en afgewerkte olie dienden om de
duinvegetatie van De Beer te helpen afbranden als
voorbereiding op de aanleg van Europoort.

Foto Wabe Korfmaker, collectie mevrouw A. den Bakker-
Korfmaker.

In afwijking van de gebruikelijke, blauwe voorkant is voor deze
publicatie gezien de aard van het onderwerp gekozen voor
een donkergrijze voorkant.

Correspondentieadres

Bovencamp 57

3992 RX Houten

030 6373498

natuurmonumentdebeer@inzichten.nl

Deze uitgave of delen eruit mogen vrijelijk worden verspreid
en vermenigvuldigd op voorwaarde dat te allen tijde duidelijk
is welke de herkomst van de informatie is.

Inleiding.....	1
De essentie.....	5
Chronologie van gebeurtenissen	11
1944	11
1955	12
1956	13
1957	23
1958	32
1959	39
1960	42
1961	44
1962	48
1963	50
1964	52
Literatuur	53
Dankwoord	54
Bijlagen	55
Uit de statuten van Stichting Natuurmonument De Beer	55
Terreinen van Stichting Natuurmonument De Beer	56
De kwitantie van de verkoop van De Beer	57
De brief van Stichting Natuurmonument De Beer aan de Vrienden van De Beer	58
Het persbericht van Stichting Natuurmonument De Beer over de sluiting van De Beer	60
Uitspraken van Van Walsum	62
Uitspraken van Van der Meer.....	63
Europoort en De Beer	64
Collectie Wabe Korfmaker	65
Lijst van actoren	67
Over de auteur	69
Noten	70

Natuurmonument De Beer op de topografische kaart 37A uit 1957. De Pan-of Krimpolder was het resultaat van de inpoldering van de Vogelplaat tijdens de Tweede Wereldoorlog. De min of meer noord-zuid lopende weg was de bestrate Weermachtsweg die door de Duitse bezetter in de oorlog was aangelegd. Links daarvan ligt de zogeheten Chinese Muur, een eveneens door de Duitsers aangelegde betonnen wal. De dam in de Brielsche Maas aan de zuidkant van De Beer is in 1949 aangelegd.

Inleiding

Op 23 maart 1864 begon de aanleg van de Nieuwe Waterweg. Het doel ervan was om de haven van Rotterdam weer een volwaardige toeging tot de zee te geven. Op 9 maart 1872 volgde de officiële ingebruikname van de Nieuwe Waterweg. Het uiterste puntje van Holland raakte door de aanleg van de Nieuwe Waterweg afgesneden. Het was de oorsprong van wat later bekend zou worden als natuurmonument De Beer. Het gebied zou zich ontwikkelen toch een natuurgebied dat in de twintigste eeuw vooral als vogelbroedplaats grote faam zou verwerven. Hoe bijzonder ook, het natuurmonument De Beer was geen lang leven beschoren. Op 1 januari 1964 werd het natuurmonument definitief gesloten. Het was op dat moment overigens al in een vergevorderd stadium van onttakeling, want in 1958 waren de werkzaamheden voor de aanleg van Europoort begonnen. Het zou na de sluiting vervolgens nog een paar jaren duren voor het gehele oppervlak van het natuurmonument herkenbaar verdwenen was.

Met het hiervoor genoemde in het achterhoofd is het duidelijk dat niet precies is aan te geven hoe lang het natuurgebied nu eigenlijk heeft bestaan. Laten we het maar houden op ongeveer honderd jaar. Het is vanuit het tegenwoordige perspectief opmerkelijk dat de ondergang van De Beer zich in zo'n korte tijd kon volstrekken. De plannenmakerij voor Europoort duurde twee à drie jaar en vervolgens waren nog zes jaar nodig om de plannen uit te voeren. Het blijkt zestig jaar na de ondergang van De Beer moeilijk de precieze gang van zaken te reconstrueren. Dat wil zeggen wie nam nu eigenlijk op welk moment de beslissingen? Dit komt onder andere omdat er nogal wat actoren waren, verantwoordelijkheden vrij diffuus lagen, er geen centrale regie was, maar ook omdat de archieven onvolledig bleken te zijn. Het zou kunnen dat door de vele dwarsverbindingen tussen personen die binnen verschillende gremia opereerden, het nodige op informele wijze is gebeurd en daardoor de archieven nooit heeft bereikt.

De bestuurlijke verhoudingen rondom natuurmonument De Beer waren lange tijd overzichtelijk. Vanaf het moment dat de Nieuwe Waterweg werd gegraven tot aan 1935 was het gebied onder direct beheer van de Dienst der Domeinen; de rentmeester van het rentamt Niervaart was de feitelijke vertegenwoordiger van de overheid en hoogst verantwoordelijke voor het gebied.¹ In de jaren dertig van de vorige eeuw was dit G.J. Heymeijer en het is aan zijn enthousiasme (en volhardendheid) te danken dat op 7 juli 1936 een formeel bestuursorgaan voor het beheer van De Beer werd opgericht: de Stichting Natuurmonument De Beer.² De eerste voorzitter van het stichtingsbestuur was de al genoemde Heymeijer; deze was uit hoofde van zijn functie volgens de statuten voorzitter. De samenstelling van het bestuur was zodanig dat de verschillende belangen die bij het natuurgebied De Beer een rol speelden, waren vertegenwoordigd (zie tabel onder). Het bestuur van Stichting Natuurmonument De Beer was door zijn samenstelling van het begin af aan ook nauw verweven met de wereld van de natuurbescherming in Nederland. Dit was ook uitdrukkelijk de bedoeling geweest bij de oprichting van de stichting.

De constructie van een apart bestuur voor een enkel natuurgebied dat in feite eigendom van de overheid was, was bijzonder binnen de Nederlandse verhoudingen. De sterke relatie met mensen uit het natuurbeschermingsveld leek garant te staan voor een goede bescherming en verantwoord beheer van het gebied. Thijsse zou in 1938 in het Verkade-album *Onze groote rivieren* het volgende over De Beer schrijven: 'Zoo'n gebied vraagt natuurlijk om bescherming. Wel nu, de Beer is ondergebracht in een Stichting, met als bestemming natuurmonument. Het terrein wordt streng bewaakt en het bezoek doelmatig geregeld'.³

Tabel 1 Samenstelling van het eerste bestuur Stichting Natuurmonument De Beer.⁴

▪ G.J. Heymeijer, rentmeester van Domeinen in Klundert, voorzitter van het bestuur. ▪ J. Drijver, namens de Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van Vogels, waarvan hij secretaris was. Drijver was ook 'administrateur' bij de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten (zie ook hieronder bij Van Tienhoven). ▪ P.G. van Tienhoven, namens de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten, waarvan Van Tienhoven voorzitter was. ▪ A. Koudijs, referendaris bij het departement van Landbouw en Visscherij.	▪ J.A. van Steijn, namens Staatboschbeheer. Hij was inspecteur bij deze dienst - later zou hij daar directeur worden - en moest namens die organisatie de natuurbeschermingsbelangen behartigen. ▪ W.A.A.J. Baron Schimmelpenninck van der Oye, jagermeester van Hare Majesteit de Koningin in de provincie Zuid-Holland. Hij had zitting in verband met de koninklijke jacht in de duinen, waar een deel van De Beer ook onder viel. ▪ J. Bakker, administrateur bij het departement van Financiën, het ministerie waaronder de domeinen vielen.

In de oorlogsjaren (1940-1945) legde de Duitse bezetter als onderdeel van de Atlantikwall omvangrijke verdedigingswerken op De Beer aan. Het waren vooral deze ingrepen waardoor het oorspronkelijke karakter van De Beer als open en dynamisch duinsysteem grotendeels verloren ging. Ook de inpoldering van de in het zuiden van De Beer gelegen Vogelplaat ter grootte van 300 ha op instigatie van Nederlandse overheidsinstanties was een majeure ingreep.^a Hendrik Bakker zou als medewerker van de Dienst Domeinen bij deze gebeurtenissen een belangrijke rol spelen.⁵ Het verlies van een klein deel van De Beer aan de noordkant voor de berging van baggerspecie uit de Nieuwe Waterweg tijdens de oorlog was bij dit alles vergeleken slechts een verwaarloosbare ingreep.

Van een andere orde waren echter de ontwikkelingen na de oorlog die uiteindelijk zouden leiden tot de definitieve ondergang van De Beer, namelijk de plannen en de aanleg van het industrie- en havengebied Europoort. Dit proces was complex, voornamelijk vanwege de vele betrokkenen dat het bijna zestig jaar na dato vrijwel niet meer mogelijk is om de precieze gang van zaken volledig te reconstrueren. Duidelijk is in ieder geval dat het bestuur van de stichting Natuurmonument De Beer in dit proces uiteindelijk slechts een ondergeschikte, maar zeker niet altijd even fraaie, rol heeft gespeeld. Het optreden van de laatste voorzitter van het bestuur Z(ander) Y. van der Meer is hierbij op zijn minst onduidelijk en zeker niet onomstreden.⁶ Hetzelfde geldt overigens (opnieuw) voor Hendrik Bakker die vlak na de oorlog tot het bestuur was toetreden en carrière zou maken binnen de Dienst van Domeinen.

Het was hoe dan ook een ingewikkeld gebeuren met als belangrijkste hoofdrolspelers, zo lijkt het, de gemeente Rotterdam en de nationale overheid. Er waren echter meer direct of indirect belanghebbenden. Zo speelden diverse afdelingen van de Dienst Domeinen, een rol. Het gaat hierbij om de Hoofddirectie van Domeinen, de Inspectie der Domeinen in Rotterdam en het Rentambt Niervaart, later Breda, als beheersorgaan. Dan was er nog de Rijksdienst voor het Nationale Plan en diverse onderdelen van Rijkswaterstaat, waarvan de Directie Benedenrivieren de belangrijkste was, die ook hun belangen en/of verantwoordelijkheden hadden. Tijdens de planvorming bij de dienst Havenwerken van de gemeente Rotterdam waren er verder nog een aantal commissies en organisaties die op deelaspecten actief waren. Zo was er de Werkcommissie Westen des Lands, de commissie Van Berkum en de Staalstudie Stichting. Aan de natuurkant stond, naast het zwakke bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer, eigenlijk alleen de Contact-Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming.⁷

In feite ging natuurmonument De Beer dus twee keer ten onder. De eerste keer was tijdens de oorlog toen het unieke open dynamische duinsysteem vrijwel volledig werd verwoest door de aanleg van dijken, door de bouw van omvangrijke fortificaties als onderdeel van de Atlantikwall en door de inpoldering van de Vogelplaat. In natuurhistorisch opzicht was natuurmonument De Beer daardoor na de oorlog eigenlijk een geheel andere ecosysteem dan voor de oorlog. De tweede keer was de definitieve doodsteek door de aanleg van Europoort, waarbij natuurmonument De Beer volledig van de aardbodem verdween. Beide episodes zijn uitgebreid in *Een eerste klas landschap* aan de orde gekomen.^b Het boek is verschenen in 2007. Nadien is er wel aanvullende informatie beschikbaar gekomen, maar deze was niet van dien aard dat het beeld daardoor wezenlijk is veranderd. Deze publicatie richt zich vooral op de *chronologie* van de gebeurtenissen die leiden tot de teloorgang van natuurmonument De Beer. Deze periode beslaat grofweg de jaren 1955-1964.

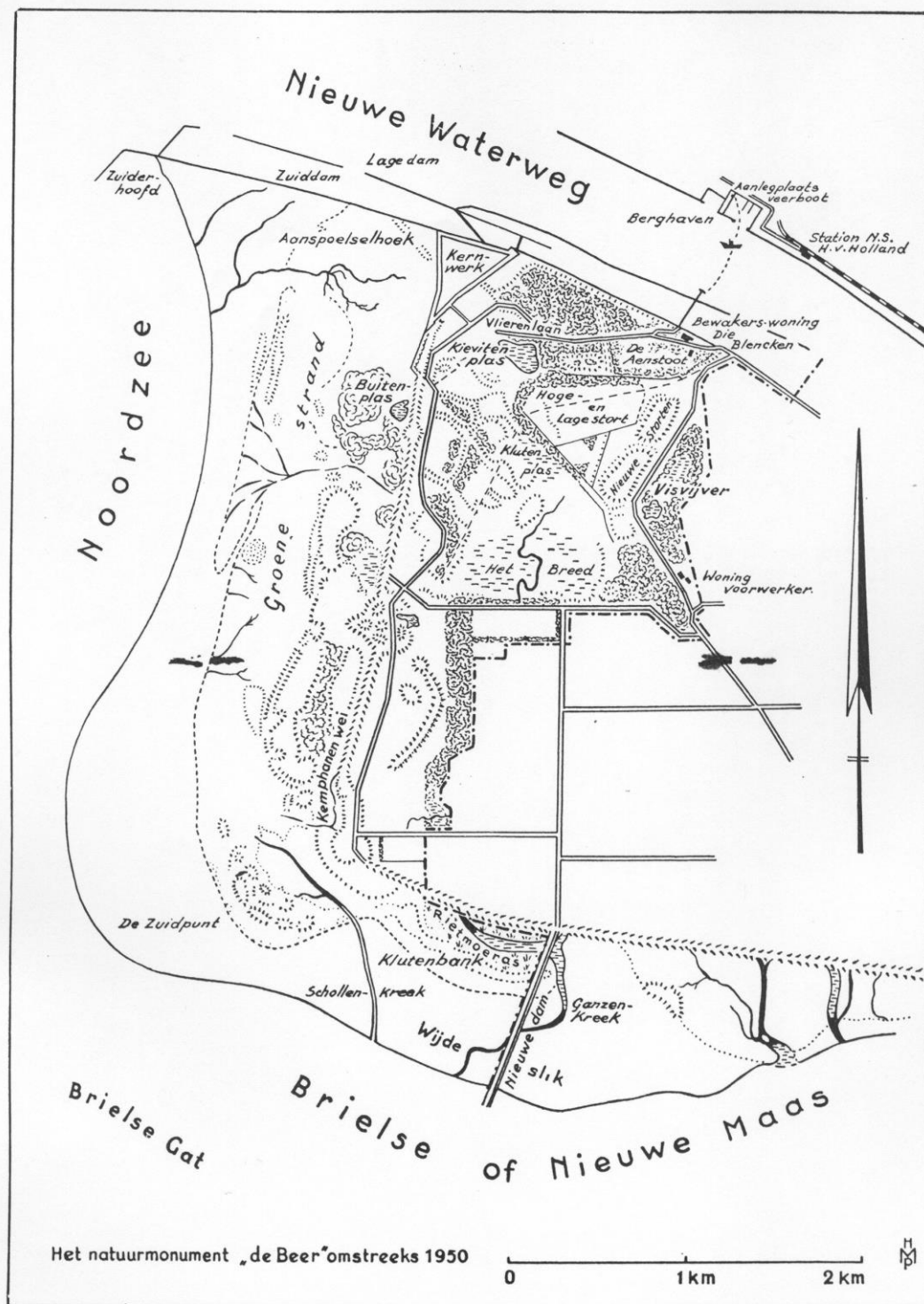
Tabel 2 Samenstelling bestuur Stichting Natuurmonument De Beer eind 1955 (links) en eind 1963 (rechts).*

▪ J.A. van Steijn, voorzitter ▪ G.A. Brouwer ▪ M.C. Bloemers ▪ F.W. Malsch ▪ J. Bakker ▪ H. Bakker ▪ J. Drijver ▪ G.J. van Oordt ▪ W.A.A.J. Schimmelpenninck van der Oye	▪ Z.Y. van der Meer, voorzitter ▪ H. Bakker, plaatsvervangend voorzitter ▪ G.A. Brouwer ▪ T. Lebrecht ▪ F. Oorthuys ▪ A. Stoffels ▪ K.H. Voous
--	--

* Deze bestuurssamenstellingen hebben betrekking op de in deze publicatie besproken periode, die loopt van eind 1955 tot en met begin 1964.⁸

^a De naam Vogelplaat staat op de topografische kaart 37A uit 1938. In het boek *Het Vogeleiland* uit 1930 wordt de naam Rietmoeras gebruikt. Het gebied was verder ook bekend onder de namen Pan en Krim. Deze laatste namen zien we ook terugkomen op de topografische kaart van 1937; zie hiervoor ook de afbeelding 1 op pagina iv.

^b De eerste episode is uitvoerig besproken in Bujsman, *Een eerste klas landschap*, 2007, pp. 49 – 62, en de tweede met name op de pp. 79-121.

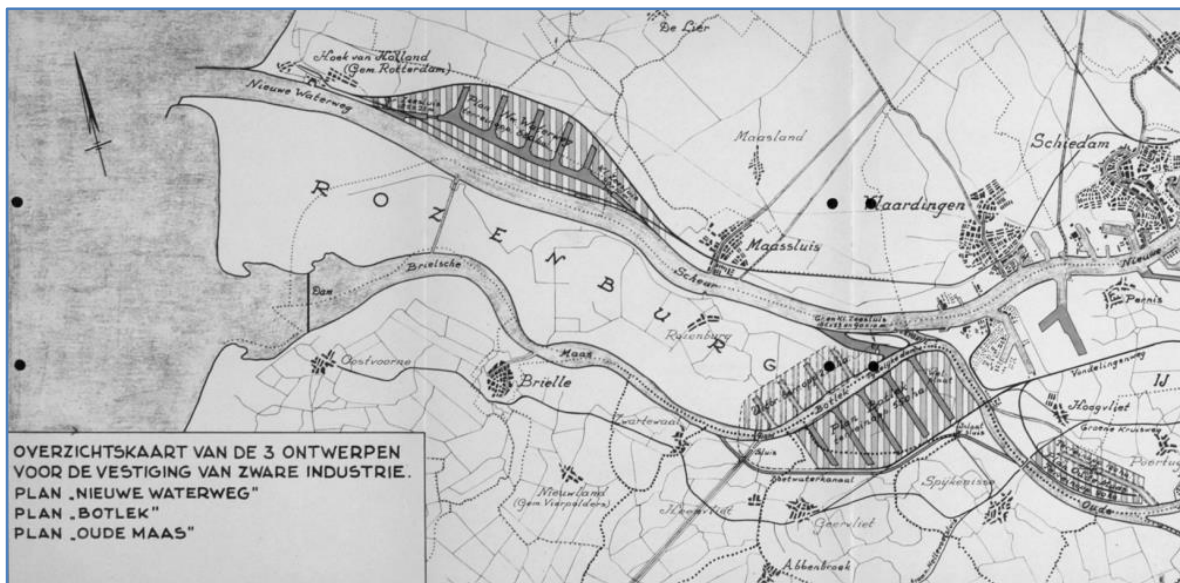

Kaart van natuurmonument De Beer in de eerste en tweede druk van het informatieboekje van de Stichting Natuurmonument de Beer uit 1951 respectievelijk 1954. Let ook op de veelzeggende namen van de diverse landschapselementen, zoals Ganzenkreek, Kievitenplas, Klutenbank, Kempfanenwei, Groene Strand en Vlierenlaan. Veel van deze namen zijn bedacht door de auteurs van het boek *Het Vogeleiland* uit 1930. Wat hier aan de zuidkant van De Beer als Rietmoeras is aangegeven, is het armzalige, buitendijkse stukje dat resteerde na de inpoldering van het 300 ha grote Rietmoeras, ook bekend als Vogelplaat, in de Tweede Wereldoorlog.⁹

De chronologie van de ondergang van natuurmonument De Beer zoals die in het volgende hoofdstuk, 'Chronologie van gebeurtenissen', wordt gepresenteerd, omvat de periode van de zomer van 1955 tot en met januari 1964. De beschrijving van de gebeurtenissen in deze tijdspanne beslaat in dit hoofdstuk 42 pagina's. Voor wie alleen in de hoofdlijnen is geïnteresseerd, komen hieronder alleen de belangrijkste ontwikkelingen aan bod. In feite is het daarmee een samenvatting van de ondergang van natuurmonument De Beer.

1944 De ondergang van De Beer kent een veel langer voorspel dan in het algemeen wordt aangenomen.¹⁰ Al in augustus 1944 – dus aan het eind van de Tweede Wereldoorlog! – komen de dienst Stadsontwikkeling en Wederopbouw en het Gemeentelijk Havenbedrijf van de gemeente Rotterdam met een plan voor de uitbreiding van de Rotterdamse haven, het ‘Uitbreidingsplan 1944’. In terugblik kan worden vastgesteld dat het verlies van het natuurgebied De Beer zich hiermee eigenlijk al aankondigt, al zullen weinigen het op dat moment zo hebben gedacht. Het plan noemt drie mogelijkheden voor een uitbreiding van de Rotterdamse haven, mocht de oorlog eenmaal voorbij zijn: 1. Langs de Oude Maas (300 ha); 2. Op de Welplaat en op Rozenburg (900 ha) en 3. Tussen Hoek van Holland en Maassluis (900 ha). [Zie afbeelding A] Over de laatste mogelijkheid wordt nog opgemerkt: ‘Ware met prioriteit op alle gebied met spoed tot stand te brengen.’ De Kamer van Koophandel Rotterdam wijst tevens op de noodzaak van een industrieterrein dat bestemd (en geschikt) zou zijn voor zware industrie zoals hoogovens. Een gedachte die ook wordt uitgedragen door ir. A. Groothoff. In een voordacht in 1944 voor de Stichting Havenbelangen wijst hij op de noodzaak tot uitbreiding van de ijzer- en staalfabrieken. Als mogelijke locaties noemt hij onder andere de noordkant van de Nieuwe Waterweg bij Hoek van Holland én het tegenover gelegen eiland Rozenburg.

1954 Het loopt aanvankelijk anders, want door omstandigheden wordt eerst deel 2 van het plan, onder de naam Botlekplan en ij het in sterk gewijzigde vorm, uitgevoerd. De aanleg begint hiervan in 1954, in 1955 al zijn de eerste terreinen beschikbaar en het gehele Botlekterrein is pas in 1960 gereed zijn. Met de Botlek is de expansie van de Rotterdamse haven naar het westen begonnen. Het Botlekgebied, ooit bedoeld om dertig jaar vooruit te kunnen, was al in negen maanden ‘volgetekend’. Het zijn vooral oliemaatschappijen die zich hier willen vestigen. Een verdere uitbreiding van het Rotterdamse havengebied naar het westen wordt al halverwege de jaren vijftig door het Rotterdamse Havenbedrijf als opnieuw onontkoombaar gezien.

[A.] Al in 1944 waren er plannen voor uitbreiding van de Rotterdamse haven. Het Havenbedrijf zag mogelijk-heden bij de Botlek – wat ook zou worden gerealiseerd – en ten oosten van Hoek van Holland aan de noordelijke oever van de Nieuwe Waterweg, zoals blijkt uit deze kaart uit 1946. Problematisch bij deze twee plannen was wel dat de havens achter sluizen kwamen te liggen, iets dat het Havenbedrijf liever zou vermijden.

1955 De verdere expansie van de Rotterdamse haven wordt in de **zomer** van **1955** in gang gezet met een bezoek van de nautisch deskundige van oliemaatschappij Esso, Fellingham, aan het Havenbedrijf in Rotterdam. Hij is op zoek naar een haven voor de aanlanding van ruwe olie en transport van olie naar het Ruhrgebied. Het gaat daarbij om schepen die groter zijn dan op dat moment in de Botlek terecht kunnen, dat wil zeggen met een tonnage tot 65.000 ton. Alleen Wilhemshaven en Rotterdam komen hiervoor in principe in aanmerking. Begin **september** is er overleg van het tankopslagbedrijf Nieuwe Matex met de oliemaatschappijen Caltex, Esso, Mobil en Shell in Hamburg, opnieuw over de mogelijke aanleg van een oliepijpleiding van Rotterdam naar het Ruhrgebied. Aan het eind van diezelfde maand schrijft het Havenbedrijf een brief aan het college van B&W van Rotterdam over het overleg in Hamburg waarover het Havenbedrijf door de Nieuwe Matex is geïnformeerd. Het zou gaan over de mogelijkheid om Rotterdam te gebruiken als beginpunt van een olieleiding voor ruwe olie naar een te bouwen raffinaderij in Keulen. Het gaat om 8 miljoen ruwe olie ton per jaar.

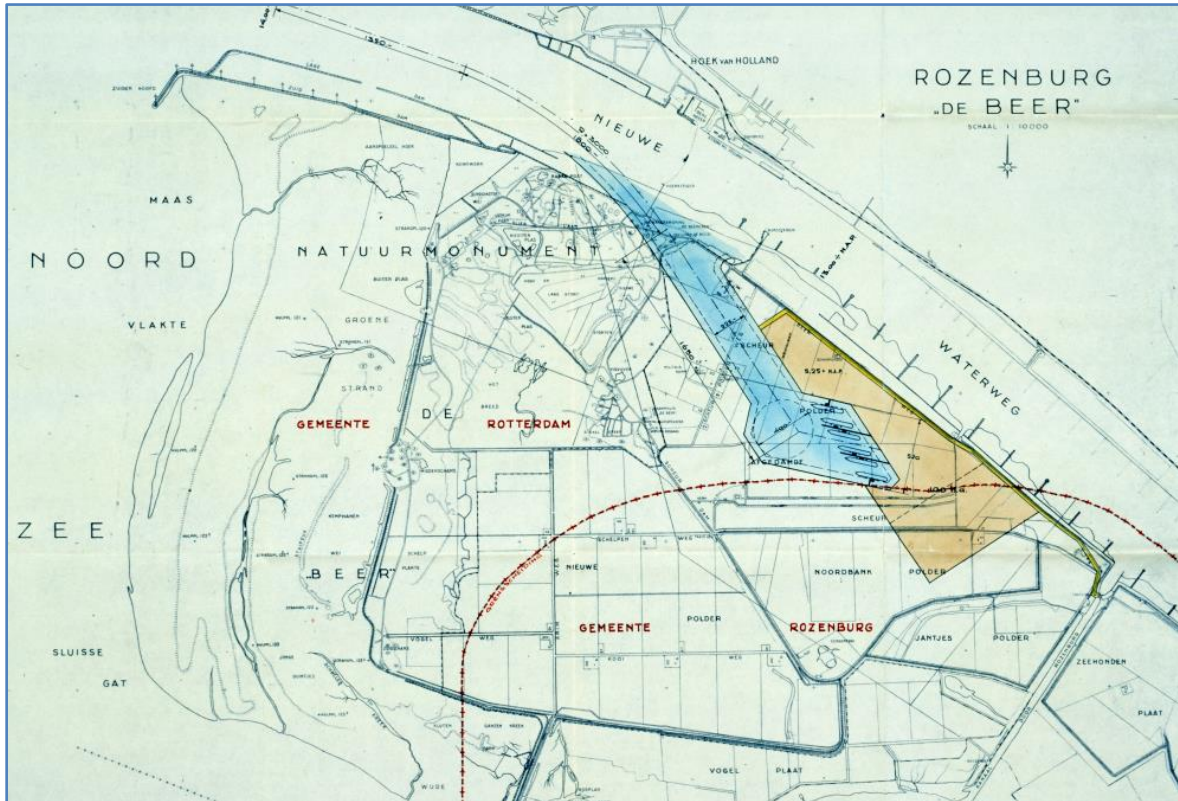
In **februari** komt het proces in een stroomversnelling. Begin van deze maand voert Koomans, directeur van het Havenbedrijf, in Hamburg overleg met vertegenwoordigers van BP, Shell, Mobil Oil en Esso over de mogelijke aanleg van een oliepijpleiding van Rotterdam naar het Ruhrgebied. Nog diezelfde dag gaat er een brief uit van de Duitse takken van BP, Esso, Mobil en Shell aan het Rotterdamse Havenbedrijf over de noodzakelijke 'aanlandvoorzieningen' naar aanleiding van de besprekingen met Koomans. Men vraagt toegang voor schepen tot een diepte van 39 voet over een breedte van 3.000 voet tot een tonnage van 45.000 ton. Als dit niet bij de bestaande havens zal kunnen worden gerealiseerd, vraagt men te overwegen of dit niet tegenover Hoek van Holland kan worden gedaan. Een paar dagen later gaat er van Koomans een brief aan B&W van Rotterdam uit naar aanleiding van aanleiding van overleg in Hamburg: 'De vraag over de mogelijkheid en wenselijkheid om voor een nog groter scheepstype een haven en een toegang te maken nabij Hoek van Holland is een aangelegenheid die studie vereist en bezien moet worden in het algemene kader van plannen op Rozenburg.'

Studie en plannen of niet, Rotterdam gaat voort. In **maart** heeft Posthuma van het Havenbedrijf telefonisch contact met rentmeester Kluytenaar van Rentambt Niervaart over de 'Zeehaven op Rozenburg'. Posthuma zegt hierbij: 'Hoop binnen twee jaar aan de gang te kunnen gaan.' Op 7 maart richt het college van B&W een brief aan mr. J. Algera, minister van Verkeer en Waterstaat in het kabinet Drees III, over de plannen voor de aanleg van een 'tankerhaven' op Rozenburg. In de brief wordt de zorg geuit dat men bang is 'de bus te missen'. Het verzoek is om een 'tankerhaven' nabij Hoek van Holland in open verbinding met de Noordzee te mogen aanleggen. Op 22 maart komt Koomans met een memorandum met als onderwerp een 'zout havensysteem op Rozenbrug'. De Contact-Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming heeft inmiddels dankzij de NJN'ers Spaans en Nijhoff ook lucht gekregen van de plannen. Het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer daarentegen is nog onwetend van de ontwikkelingen. In deze maand wijdt ook de pers aandacht aan de zaak van de mogelijke aanleg van een 'olieleiding', waarop nieuwe, diepe havens nodig zijn.

In **april** verschijnt het rapport *Randstad en Delta* van de Provinciale Planologische Dienst van Zuid-Holland. Hierin staat dat aanleg van havens aan de kust onwenselijk is.

[B. Boven] Schets, waarschijnlijk van de hand van Posthuma, adjunct-directeur van het Havenbedrijf, over mogelijke havenaanleg op Rozenburg, waarschijnlijk maart 1956. Kaart Stadsarchief Rotterdam.

[C. Rechts] Deel van kaart 4C-311I van het Havenbedrijf Rotterdam, gedateerd 4 april 1956, met (in blauw) een schets van de voorgenomen '4de Petroleumhaven'. Kaart Stadsarchief Rotterdam.

Op 12 **mei** meldt Koomans aan het college van B&W dat wat nu heet de '4de Petroleumhaven' op 1 oktober 1958 gereed zal zijn. Op de 16de is er overleg tussen het Havenbedrijf en BP, BPM, Esso, Shell. Er zijn uitgewerkte plannen, waaruit duidelijk wordt dat de noordoostkant van De Beer zal sneuvelen. Het NJN-blad van district VI *De Kijfhoek* publiceert een eerste artikel over de bedreiging van De Beer als natuurmonument.

In **juni** ontvangt rentmeester Kluytenaar van het Havenbedrijf een brief met bijlagen met daarbij een overzicht van de 'Begrenzing terrein voorlopig benodigd voor ev. 4e Petroleumhaven'. De gemeente Rotterdam geeft op 6 juni een persconferentie ter gelegenheid van de opening van de '3de Petroleumhaven'. Dit moment wordt aangegrepen om ook informatie naar buiten te brengen over het oliepijplijnproject en de plannen voor havenaanleg op de kop van Rozenburg. De bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer op 15 juni is de eerste waarbij de stichting hoort van de bedreiging van De Beer. Bestuurslid H. Bakker, tevens hoofd van de Dienst Domeinen maakt officieus melding van de plannen. In deze maand krijgt Rotterdam groen licht van de nationale overheid: er mag een 'open havencomplex van betrekkelijk beperkte omvang worden aangelegd op de kop van Rozenburg.

De plannen voor de havenaanleg bereiken in **juli** ook de buitenwereld. In deze maand zijn ook de eerste acties voor de mogelijke vestiging van een staalfabriek in Europoort. Bovendien breekt de Suezcrisis uit waardoor de ontwikkeling van steeds grotere tankers een nog sterkere stimulans krijgt.

Oktober en november laten op alle fronten een stroomversnelling zien. Er worden meer havens voorzien, de plannen voor de staalfabriek worden uitgebreid met plannen voor een walserij en een hoogoven en het benodigde oppervlak wordt groter. De Contact-Commissie zoekt de publiciteit en het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer hobbelt nu al achter de feiten aan, want ze is nog steeds bezig zich te informeren, terwijl de plannen al veel grotere vormen hebben aangenomen.

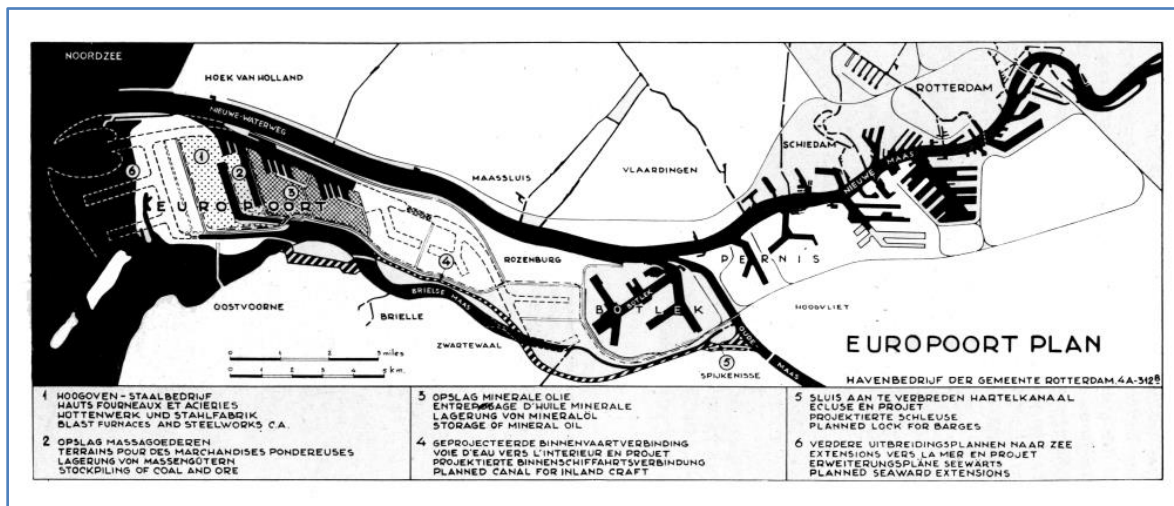
1957 Burgemeester Van Walsum van Rotterdam zet in zijn nieuwjaartoespraak op 2 **januari** meteen de toon met zijn uitspraak: 'Wanneer ik zeg dat het plan voor een haven voor supertankers het een en ander heeft losgewoeld, dan heb ik het oog hier op dat men zich is gaan realiseren, dat het wel eens kunnen gebeuren dat het bij die haven niet alleen zou blijven; dat zich daaromheen wel eens industrieën zouden kunnen gaan vestigen, in verband waarmee zelfs over een nieuwe basisindustrie wordt gesproken.' De plannenmakerij voor de staalfabriek gaat onverdroten voort. Rotterdam weet

zich gesteund door de nationale overheid. Het wordt in de loop van het jaar steeds duidelijker dat het er voor De Beer wel eens slecht zou kunnen uitzien.

Op 5 **februari** stelt Van der Goes van Naters, voorzitter van de Contact-Commissie en tevens kamerlid voor de Partij van de Arbeid, Kamervragen over de Europoort-plannen. Op de 18de is er een vergadering van het bestuur van Stichting Natuurmonument De Beer. Men heeft nu voor de eerste keer gehoord over de bedreigingen.

Van der Goes van Naters krijgt op 5 **maart** antwoord op zijn Kamervragen; de antwoorden zijn ontwijkend. In **juni** zijn bij de rentmeester waar De Beer onder valt, al 'schetsen' van de aanleg bekend. De Contact-Commissie constateert in **juli** dat het heel wel mogelijk is dat de Beer geheel verloren zal gaan.

In **augustus** verzoekt Van Walsum overdracht van een deel van de grond van De Beer. Er wordt vanuit Rotterdam grote druk op de regering uitgeoefend. Er ontstaat de indruk dat het gehele Europoort zo ongeveer al vol is door de aanvragen voor industriële vestigingen. In **september** is het eigenlijk een gelopen race, als ook de regering met de plannen akkoord gaat, ook tegenover een eventuele staalfabriek is de houding positief. In **november** presenteert B&W van Rotterdam de plannen aan pers en aan de gemeenteraad. Bij de bespreking in de raad valt nauwelijks een onvertogen woord en om het verlies van De Beer maakt vrijwel niemand zich druk. Uit het jaarverslag van de Inspectie der Domeinen Rotterdam blijkt dat in 1957 al wordt gesproken over eigendomsoverdracht van de grond van De Beer aan de gemeente Rotterdam.

[D.] Europoortplan zoals dat op 28 november 1957 aan de gemeenteraad van Rotterdam wordt gepresenteerd, compleet met de voorgenomen uitbouw in zee.

1958 In **januari** blijkt uit een nota van minister Hofstra van Financiën, het ministerie waar Domeinen en dus De Beer formeel onder vallen, dat al sprake is van de overdracht van de gronden van De Beer. De Contact-Commissie richt een brief aan het college van B&W, waarin de commissie aandringt op compensatie. Er is een eerste overleg tussen de gemeente Rotterdam en de Stichting Natuurmonument De Beer over de financiële compensatie voor gederfde inkomsten en af te breken opstallen.

Na discussie in de ministerraad krijgt Rotterdam op 18 **februari** bericht dat de regering akkoord is met de verkoop van de gronden van De Beer aan de gemeente Rotterdam. Op 20 februari is vertrouwelijk overleg tussen de minister met enige leden van het Bestuur van de Stichting Hier wordt de Stichting Natuurmonument De Beer geïnformeerd over de verkoop van de domeingronden. Het belang van De Beer weegt zeer zwaar voor de regering, maar dat '... het belang aan de verwezenlijking van de havenplannen, o.a. door de gemeente Rotterdam, niet in de weg kan staan'. De minister staat open voor suggesties voor compensatie van het verlies van De Beer op domeingronden.

Op 11 **juni** geeft minister-president Drees het startschot voor de eerste fase van de aanleg van Europoort. Op 13 **september** geeft koningin Juliana het startsein voor het begin van de baggerwerkzaamheden voor de aanleg van Europoort. Deze gebeurtenis is van nationaal belang, want ze wordt ook vastgelegd door het Polygoonjournaal.

Opzichter Korfmaker meldt in zijn verslag over november: 'Op 20 oktober is de familie Haasnoot en Pols naar hun voorlopige verblijfplaats verhuisd. Ook het kamphuis werd ontruimd, zodat deze geheel

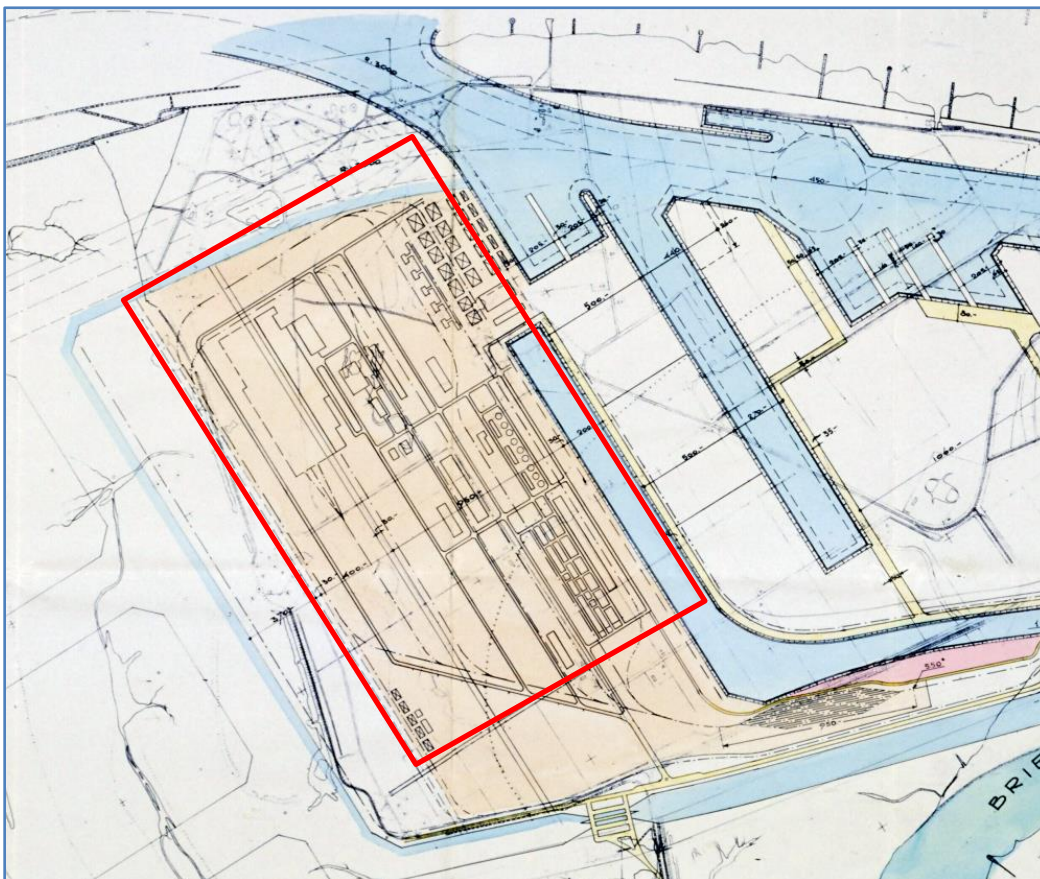
voor de slopers gereed ligt. De gehele strook duindoorn enz. tussen de weg en Het Breed tot aan de visvijver is reeds verbrand en nu is er begonnen met de strook tussen de weg en het militaire kamp, zodat het Beertje ook spoedig ten offer zal moeten vallen. Bij elkaar een zeer triest gezicht. Verder geen bijzonders.^c

1959 Op 3 **februari** richt de minister van Financiën een brief aan het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer. In deze brief staat onder andere: '[...] dat de plannen tot industriële ontwikkeling op West-Rozenburg onvermijdelijk zullen leiden tot het, deels op vrij korte termijn, uitvoeren van havenwerken op de plaats van het natuurreservaat "De Beer", ten gevolge waarvan dit gebied zal moeten verdwijnen.' Namens de minister is de brief ondertekend door het hoofd van de directie Domeinen, H. Bakker. Dezelfde Bakker is lid van het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer.

In **oktober** zijn de nieuwe gebouwen, onder andere de opzichterswoning en het paviljoen, aan de zuidkant van De Beer gereed. In **december** is het twaalfde en laatste overleg tussen de gemeente Rotterdam en de Stichting Natuurmonument De Beer over de financiële compensatie. De besprekingen tussen de gemeente Rotterdam en Inspectie der Domeinen Rotterdam over de verkoop van de grond 'leidden in beginsel tot overeenstemming'.

1960 Op 7 **maart** krijgt het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer een brief van B&W Rotterdam over de overeenkomst met de stichting betreffende de financiën:

- Vervanging van bebossingen, maximaal f 136.000 in tien jaar.
- Wegens inkomstenderving f 100.000 te voldoen in tien jaarlijkse termijnen.
- Bijdrage in de kosten van de verplaatsing van onder andere het kamphuis. Bedrag nog te bepalen.

[E.] Tot in de jaren zestig gaat de gemeente Rotterdam ervan uit dat er een staalfabriek in Europoort zal komen. Hiervoor blijft jarenlang een groot oppervlak gereserveerd; zie het rode kader. Het zal er nooit van komen. Kaart Stadsarchief Rotterdam.

^c Het Beertje is een klein huisje aan de oostelijke rand van De Beer waar in de zomer het echtpaar Stehouwer verbleef. Stehouwer was hulpbewaker op De Beer.

Op de bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer van 20 **september** ontstaat het plan om een bos aan te planten in het zuidelijke deel van De Beer aan de oostgrens met het nieuwe Europoortterrein om dit 'zoveel mogelijk aan het oog te onttrekken'.

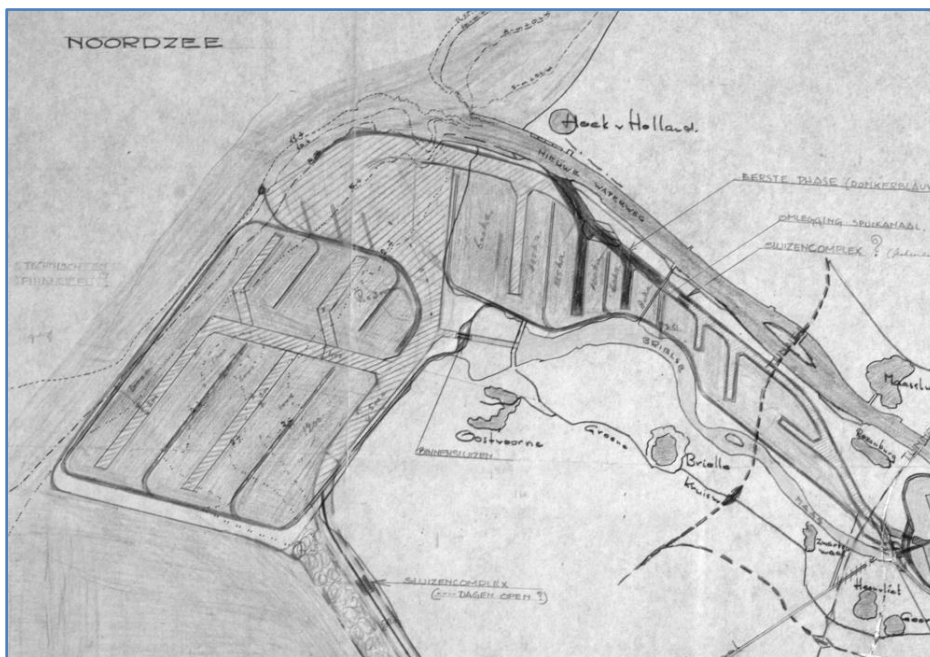
1961 Op de bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer op 21 **april** neemt J. Bakker statutair afscheid als bestuurslid wegens het bereiken van de vijfenzeventigjarige leeftijd. Het oorspronkelijke (eerste) Jacob Bakkerbos aan de noordkant van De Beer is inmiddels al verdwenen. Daarom krijgt het nieuwe bos aan de zuidkant van De Beer op de grens met Europoort nu zijn naam. Voorzitter Van der Meer spreekt daarbij onder andere over: 'Helaas is door andere oorzaken van het indertijd naar de heer Bakker genoemde bos niet veel meer over. In deze maand verschijnt ook de derde herziene druk van het informatieboekje over De Beer. Daarin valt onder andere te lezen: 'In 1958 werd opnieuw een aanslag op De Beer gepleegd en daarbij gingen ten behoeve van de aanleg van Europoort kostbare delen van het terrein verloren: het Breed, de Klutenplas, de Kievitenplas en de aan zangvogels zo rijke omgeving van de Vlierenlaan.' Maar ook: 'De voorspoedig opgroeiende bosgordel vervult echter nu reeds de belangrijke functie van toevluchtsoord voor de verdreven zangvogels en van "groene grens" tussen natuur en industrie.'

Op 31 **augustus** maakt de cutterzuiger Sliedrecht XI de eerste doorgang van de nieuwe havens van het eerste gedeelte van Europoort. Het zeewater kan naar binnen. Op 13 **november** vaart de eerste tanker, de voor Shell varende Zweedse 'AK Fernström', de nieuwe (en tijdelijke) mond van Europoort binnen om af te meren bij de steiger van Shell in de 4de Petroleumhaven.

1962 Het werk aan Europoort gaat onverdroten voort. Het is nog slechts kwestie van waterstaatkundige, technische en administratieve afhandeling

1963 Het werk aan Europoort gaat onverdroten voort. In **december** komt de Stichting Natuurmonument De Beer met een persbericht en brief aan de Vrienden van De Beer over de op handen zijnde sluiting van het natuurmonument.

1964 Op 1 **januari** wordt natuurmonument De Beer definitief gesloten. De kwitantie voor de verkoop van De Beer is gedateerd op 12 **mei**, totaal 14,8 miljoen gulden, omgerekend naar hedendaagse euro's is dat ongeveer 40 miljoen. In het jaarverslag 1964 van de Stichting Natuurmonument De Beer wordt gemeld: 'De afbraak van dit eens zo beroemde reservaat ging in 1964 onverminderd verder. De graafwerkzaamheden langs de kustlijn, het opspuiten elders en het rooien en verbranden van de bosopstanden waren vanzelfsprekend funest voor de vogelstand.'

[F.] Hoe ver men bij het Havenbedrijf vooruit denkt, blijkt uit deze kaart. Hierop staat niet alleen Europoort aangegeven, maar ook een verdere uitbouw in de zee en in richting van Voorne. Deze kaart is van september 1956! De uitbouw naar zee zou uiteindelijk wel gebeuren, maar niet op deze manier. Kaart Stadsarchief Rotterdam.

Chronologie van gebeurtenissen

Toelichting op de gebruikte symbolen

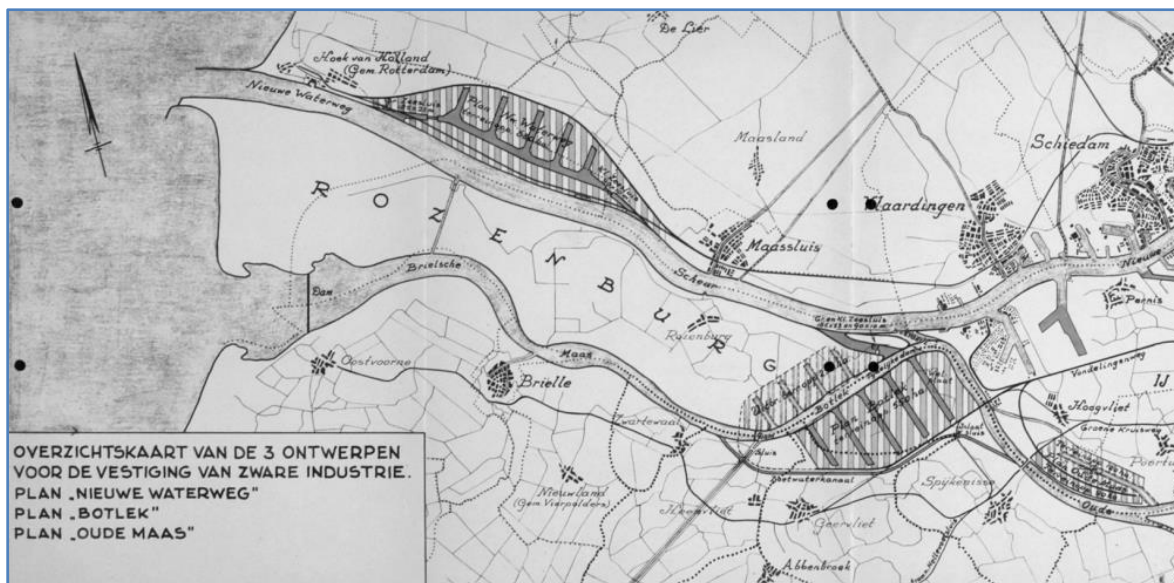
- : exacte datum bekend
- : alleen maand bekend, maar niet de precieze datum
- o : alleen het jaar bekend, geen nadere datering

1944

Augustus

– De dienst Stadsontwikkeling en Wederopbouw en het Gemeentelijk Havenbedrijf van de gemeente Rotterdam komen met een plan voor de uitbreiding van de Rotterdamse haven, het ‘Uitbreidingsplan 1944’. Het plan noemt drie mogelijkheden voor een uitbreiding van de Rotterdamse haven, mocht de oorlog eenmaal voorbij zijn: 1. Langs de Oude Maas (300 ha); 2. Op de Welplaat en op Rozenburg (900 ha) en 3. Tussen Hoek van Holland en Maassluis (900 ha). Over de laatste mogelijkheid wordt nog opgemerkt: ‘Ware met prioriteit op alle gebied met spoed tot stand te brengen.’ De Kamer van Koophandel Rotterdam wijst tevens op de noodzaak van een industrieterrein dat bestemd (en geschikt) zou zijn voor zware industrie zoals hoogovens.

o Ir. A. Groothoff houdt een voordacht voor de Stichting Havenbelangen. Daarbij wijst hij op de noodzaak tot uitbreiding van de ijzer- en staalfabrieken. Als mogelijke locaties noemt hij onder andere de noordkant van de Nieuwe Waterweg bij Hoek van Holland én het tegenover gelegen eiland Rozenburg.

[7.] Al in 1946 waren er plannen voor uitbreiding van de Rotterdamse haven. Het Havenbedrijf zag mogelijkheden bij de Botlek – wat ook zou worden gerealiseerd – en ten oosten van Hoek van Holland aan de noordelijke oever van de Nieuwe Waterweg. Problematisch bij deze twee plannen was wel dat de havens achter sluisen kwamen te liggen, iets dat het Havenbedrijf liever zou vermijden. Kaart Stadsarchief Rotterdam.

1955

Zomer

- Bezoek van de nautisch deskundige van oliemaatschappij Esso, Fellingham, aan het Havenbedrijf in Rotterdam. Hij is op zoek naar een haven voor de aanlanding van ruwe olie en transport van olie naar het Ruhrgebied. Het gaat om schepen die groter zijn dan in de Botlek terecht kunnen. Alleen Willemshaven en Rotterdam zouden hiervoor in aanmerking komen.¹¹
- Niemand heeft er nog van gehoord, maar er zijn al de eerste schetsen voor een havencomplex op het westelijke deel van Rozenburg, vlak bij de kust. *Zie afbeelding.*

September

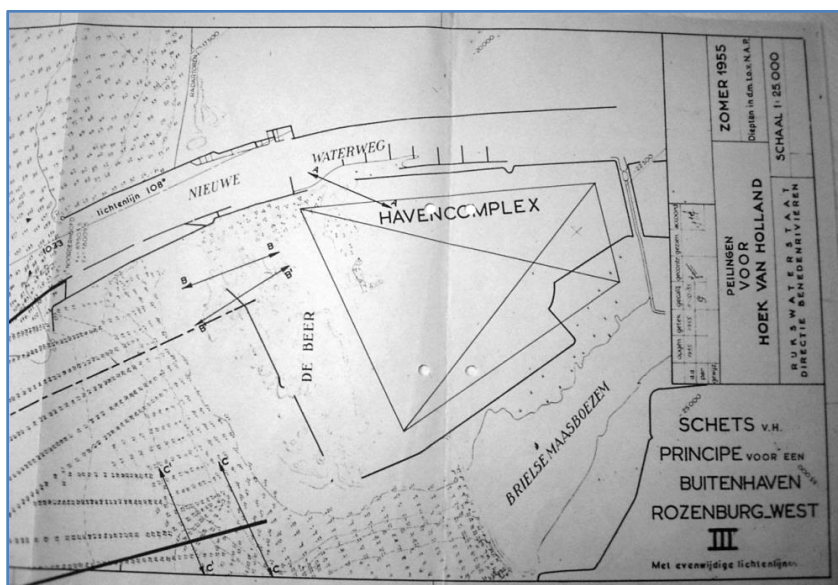
- 2. Overleg van het tankopslagbedrijf Nieuwe Matex met de oliemaatschappijen Caltex, Esso, Mobil en Shell in Hamburg over de mogelijke aanleg van een oliepipeline van Rotterdam naar het Ruhrgebied.
- 30. Brief van het Havenbedrijf aan het college van B&W van Rotterdam over het overleg in Hamburg waarover het Havenbedrijf door de Nieuwe Matex is geïnformeerd. Esso heeft geïnformeerd over de mogelijkheid Rotterdam te gebruiken als beginpunt van een olieleiding voor ruwe olie naar een te bouwen raffinaderij in Keulen. Ook Willemshaven komt in aanmerking. Het gaat om 8 miljoen ton per jaar.
- 30. Eerste vergadering van het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer tijdens de in deze publicatie besproken periode.^d Het bestuur bestaat op deze datum uit Van Steijn, voorzitter, en de leden Bakker (J), Bakker (H), Bloemers, Brouwer, Drijver, Malsch, Schimmelpenninck van der Oye en Van Oordt. Rentmeester De Voogd is ook altijd bij de bestuursvergaderingen aanwezig.¹²

Oktober

- 11. Eerste artikelen in de dagbladen over de mogelijke aanleg van een pijpleiding voor het transport van ruwe olie vanaf een haven aan de Noordzee naar het Ruhrgebied, 'maar zonder dat tot nu toe een definitieve beslissing is gevallen over de haven, waarvan gebruik gemaakt zal worden.'¹³

Olieleiding van de zee naar de Ruhr?

[8.] Kop van het artikel in de *Leeuwarder Courant* van 11 oktober 1955 over voorgenomen oliepipeline. Het begin van een proces dat binen tien jaar zou leiden tot de teloorgang van natuurmonument De Beer. Bron: Delpher.

[9.] Deel van een kaart uit 1955 van Rijkswaterstaat, directie Benedenrivieren, waarop het 'principe voor een buitenhaven' wordt geschetst.¹⁴

^d September 1955 tot en met januari 1964.

1956

Februari

- 7. Koomans, directeur van het Havenbedrijf, voert in Hamburg overleg met vertegenwoordigers van BP, Shell, Mobil Oil en Esso over de mogelijke aanleg van een oliepijpleiding van Rotterdam naar het Ruhrgebied.¹⁵
- 7. Brief van de Duitse takken van BP, Esso, Mobil en Shell aan het Rotterdamse Havenbedrijf over de noodzakelijke ‘aanlandvoorzieningen’ naar aanleiding van de besprekingen met Koomans. Men vraagt toegang voor schepen tot een diepte van 39 voet over een breedte van 3.000 voet. Als dit niet bij de bestaande havens zal kunnen worden gerealiseerd, vraagt men te overwegen *of dit niet tegenover Hoek van Holland kon worden gedaan*.^e Zie afbeelding op pagina 9.
- 10. Brief van Koomans aan B&W van Rotterdam aanleiding van overleg met nautische experts van BP, Shell, Mobil, Esso op 7 en 8 februari 1956 over de aanleg van een oliepijplijn, waarbij een verzoek is gedaan voor de accommodatie van schepen tot 45.000 ton. Uit de brief: ‘De vraag over de mogelijkheid en wenselijkheid om voor een nog groter scheepstype een haven en een toegang te maken nabij Hoek van Holland is een aangelegenheid die studie vereist en gezien moet worden in het algemene kader van plannen op Rozenburg.’¹⁶

Maart

- Rentmeester Kluytenaar van Rentambt Niervaart van Domeinen heeft telefonisch contact met Posthuma van het Havenbedrijf, over de ‘Zeehaven op Rozenburg’. Posthuma zegt hierbij: ‘Hoop binnen twee jaar aan de gang te kunnen gaan.’¹⁷
- 7. Brief van het college van B&W aan mr. J. Algera, minister van Verkeer en Waterstaat in het kabinet Drees III, over de plannen voor de aanleg van een ‘tankerhaven’ op Rozenburg. Uit de brief blijkt dat men bang is ‘de bus te missen’. De behoefte aan nieuwe havens worden vooral ingegeven door ontwikkelingen bij het transport van (ruwe) olie. De voor het olietransport gebruikte schepen worden steeds grotere en hebben daardoor ook een steeds grotere diepgang. Verzoek is een ‘tankerhaven’ nabij Hoek van Holland in open verbinding met de Noordzee te mogen aanleggen.¹⁸
- 12-13. Overleg van Nieuwe Matex met een aantal oliemaatschappijen. Esso geeft te kennen meer in Wilhelmshaven te zien.
- 22. Memorandum van Koomans: ‘zout havensysteem op Rozenbrug’.¹⁹
- 22. Eerste artikelen in de dagbladen over de voorgenomen oliepijpleiding waarin Rotterdam en Wilhelmshaven als mogelijk aanlandhavens worden genoemd. ‘Nog altijd doet de vraag opgeld, of de pijpleiding, die olie naar het Roergebied zal voeren, in Rotterdam—Pernis zal beginnen, dan wel in Wilhelmshaven. In Rotterdam wacht men gelaten de beslissing af.’²⁰
- 28. Bestuursvergadering van de Contact-Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming met als agendapunt ‘Olieleiding De Beer’ naar aanleiding van een brief van Nijhoff.^f Toelichting bij het agendapunt: ‘Volgens een zojuist ontvangen brief van P. Nijhoff te Den Haag (N.J.N.) bestaan er plannen van een combinatie van oliemaatschappijen om tankers te laten lossen aan de mond van de Waterweg en de olie dan in een persleiding landwaarts te vervoeren naar Pernis. Het gevaar bestaat dat de Beer zal worden aangetast.’ In het verslag: ‘Getracht zal worden over deze zaak bij de P.P.D. of bij de Gemeente Rotterdam nadere inlichtingen te verkrijgen’. Brouwer, tevens bestuurslid van de Stichting Natuurmonument De Beer, is hierbij aanwezig; Van Steijn, voorzitter van het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer niet.²¹

**Olieleiding naar
het Ruhrgebied**
*Rotterdam of Wilhelms-
haven*

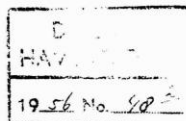
[10.] Kop van het artikel in *De Tijd* van 22 maart 1956. Bron: Delpher.

^e Cursivering door mij.

^f In het vervolg kortweg Contact-Commissie.

B.P.BENZIN UND PETROLEUM G.M.B.H., HAMBURG
 DEUTSCHE SHELL AKTIENGESellschaft, HAMBURG
 MOBIL OIL A.G. IN DEUTSCHLAND, HAMBURG
 ESSO A.G., HAMBURG
 =====

No. 561.

Rotterdam, 7th February, 1956.

To the Rotterdam Harbour Authorities,
 Stieltjesstraat 27,
ROTTERDAM.

The undersigned, representatives of the B.P., Deutsche Shell, Mobil Oil and Esso of Hamburg, would like to confirm their statement made during today's discussion with the Rotterdam Harbour Authorities that if Rotterdam is to be the terminal of a crude oil pipeline for the supply of West-German refineries, the undermentioned improvements to the New Waterway are considered most desirable:

1. Can the New Waterway be deepened to 39 feet LWOST and widened to 1,000 feet at this depth from the sea to the Petroleum harbours and, if so, how long would this work take?
2. If not, to what depth and width can the New Waterway be extended?
3. Would there be any conditions attached to the transit of the deepest draught vessels permitted by the improvements envisaged in questions 1 and 2 above?
4. If the above improvements cannot be achieved and if satisfactory berthing conditions cannot be obtained in the 3rd Petroleum harbour, what alternative proposals can the authorities put forward e.g. a new petroleum harbour on the New Waterway opposite the Hook of Holland?

In order to assist them in reaching a decision the boards of the Hamburg companies mentioned above would appreciate learning as soon as possible the views of the appropriate Netherlands Government authorities on the foregoing items together with their answers to the specific questions put forward.

2.

In making this request the representatives of the oil companies have been influenced by the increasing proportion of deep draughted supertankers in the world tanker trade.

MARINE COMMITTEE,

B.P. Benzin und Petroleum G.m.b.H., Hamburg,
 (s.) P.Cremer.

Deutsche Shell Aktiengesellschaft, Hamburg,
 (s.) E.Dockhorn.

Mobil Oil A.G. in Deutschland, Hamburg,
 (s.) F.Frauenheim.

Esso A.G., Hamburg,
 (s.) A.P.Schneider.

[11.] Brief van de Duitse takken van BP, Esso, Mobil en Shell aan het Rotterdamse Havenbedrijf d.d. 7 februari 1957.²²

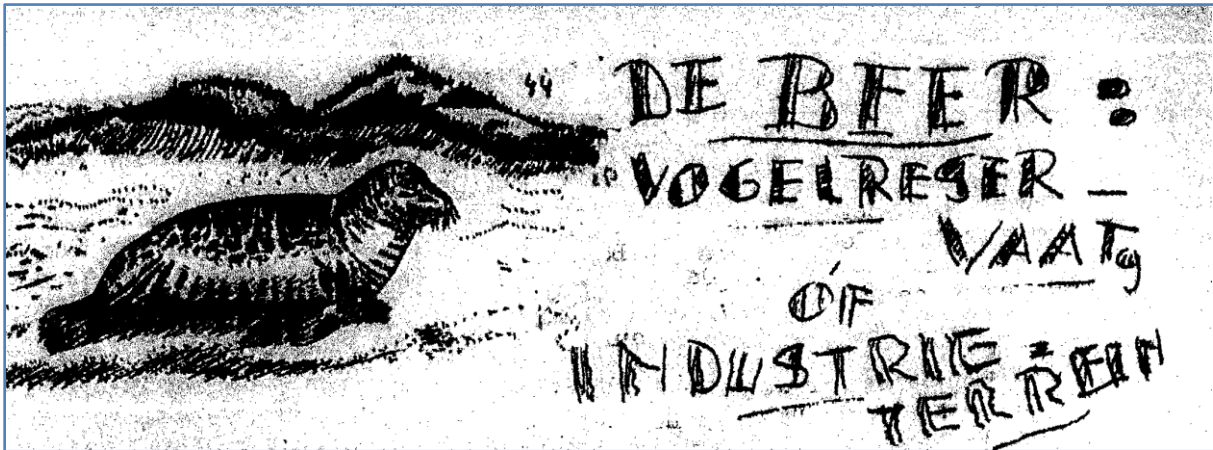
April

- De Provinciale Planologische Dienst van Zuid-Holland brengt het rapport *Randstad en Delta* uit. Het voorwoord meldt: ‘Ter voorkoming van misverstand zij hier aanstonds aan toegevoegd, dat dit boekje slechts een visie wil geven, niet een uitgewerkt plan.’⁸ Dat is ook de reden dat het rapport in de wandeling ook wel de ‘visie-Lange’ zal gaan heten. Het rapport ontleent zijn naam aan de adjunct-directeur van de Planologische Dienst Zuid-Holland. Uitgangspunt in het rapport is dat voortgaande expansie van havens en industrie aan de Nieuwe Waterweg, dus verder in westelijke richting dan Botlek, niet wenselijk is. Het eiland Rozenburg zou gedeeltelijk behouden moeten blijven voor landbouw en recreatie. Niettemin staat de positie van De Beer ter discussie: ‘De westelijke helft van Rozenburg zal intussen vrij gehouden moeten worden voor een eventuele havenoutillage voor zeer diepe schepen’. De verwachting is zelfs dat dit ‘misschien binnenkort reeds verwezenlijkt zal worden’. Posthuma zou later zeer negatief over dit rapport oordelen.²⁵
- Brieven van Nijhoff aan Gorter van Natuurmonumenten over de mogelijke aantasting van De Beer.²⁶
- 18. Koomans en Posthuma van het Havenbedrijf, samen met de Nieuwe Matex, zijn in Hamburg voor overleg met oliemaatschappijen BP, Esso, Mobil en Shell. Hierbij komen de plannen voor wat nu de ‘4de Petroleumhaven’ heet op tafel. Mogelijk is bij deze gelegenheid voor het eerst de term ‘Europoort’ gevallen.²⁷ Zie ook de bovenste afbeelding op pagina 15.

Mei

- 2. Bestuursvergadering van de Contact-Commissie; punt geagendeerd als ‘Oliehaven De Beer’. Geen nieuwe informatie; het punt wordt aangehouden. ‘Hierover werden nog geen nieuwe berichten ontvangen. De 2e secretaris heeft binnenkort een bespreking met het lid van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, Mevrouw de Ruyter-de Zeeuw en zal dan ook deze kwestie ter sprake brengen’. Brouwer en Van Steijn, bestuursleden van de Stichting Natuurmonument De Beer zijn bij deze vergadering aanwezig.²⁸
- 12. Brief van Koomans aan het college van B&W met schets van 4de Petroleumhaven. De naam 4de Petroleumhaven was nu in de plaats gekomen van de tot dan gebruikte term ‘Tankerhaven’. Uitspraak: de 4de Petroleumhaven is 1 oktober 1958 gereed.
- 16. Overleg in Vlaardingen tussen het Havenbedrijf en BP, BPM, Esso, Shell. Nu liggen uitgewerkte plannen op tafel waaruit duidelijk wordt dat de noordoostkant van De Beer zal sneuvelen. Opnieuw: de realisatie van de 4de Petroleumhaven is voorzien per 1 oktober 1958.
- 24. Eerste vergadering van de Werkgroep (ook wel Contactgroep) Ontwikkeling Havengebied Rotterdamse Waterweg, in de wandeling ook wel de Commissie Jansen, naar de voorzitter prof. ir. Ph. Jansen, met vertegenwoordigers van het ministerie van Landbouw, de Provincie Zuid-Holland, de gemeente Rotterdam (Postuma, Koomans, de Roo) en Rijkswaterstaat.
- 28. Antwoord van Gorter op de brief van Nijhoff uit april: ‘[...] er is een behoorlijke kans dat de oliehaven op Rozenburg er komt. Ook al bekend met mogelijke vestiging van een hoogovenbedrijf. ‘Alle natuurbeschermings-instanties, waaronder het bestuur van de Stichting De Beer, zijn thans gealarmeerd.’²⁹
- Artikel van Arie Spaans in *De Kijfhoek*, het blad van de NJN, district VI, onder de titel ‘De Beer: vogelreservaat óf industrieterrein.’ Uit de tekst: ‘Nog is het niet laat; nog zitten hier ’s winters honderden kleine zwanen, nog zal het groene strand dit jaar paars zien van de lamsoor, nog schreeuwt de grutto beven hetzelfde groene strand en nog schommelt de bruine kiek boven de Zuidpunt. Nog kan het veranderen. Maar het zal moeilijk zijn het oude beeld van slik en duin te redden, want achter dit hele plan staan vele miljoenen. Maar, late men wel bedenken, dat deze miljoenen guldens de rust niet kunnen teruggeven en dat de duizenden sterns die er tot op de dag van vandaag hebben gebroed meer waard zijn.’³⁰

⁸ Onderstreping in de originele tekst.

[14.] Kop van het artikel in het meinumner van *De Kijfhoek* over de bedreiging van De Beer. Het was het eerste artikel over de bedreiging van De Beer in een natuurtijdschrift.

Juni

- 6. De gemeente Rotterdam geeft een persconferentie ter gelegenheid van de opening van de 3de Petroleumhaven. Dit moment wordt aangegrepen om ook informatie naar buiten te brengen over het oliepijpleinproject en de plannen voor havenaanleg op de kop van Rozenburg.
- 13. Het Kabinet-Drees III wordt demissionair, omdat de periode van vier jaar erop zit.³¹
- 15. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.³² Bestuurslid H. Bakker maakt in het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer *officieus* melding van de plannen voor de aanleg van een haven op de kop van Rozenburg. Bakker zegt hierbij onder andere: '[...] hoewel officieel daaromtrent echter nog niets bekend is, waar de nieuwe haven ongeveer zal komen en wat de gevolgen daarvan zullen zijn voor "De Beer" '. In de notulen is dit opgetekend onder de kop 'Insteekhaven'. Daarop besluit het bestuur in de persoon van Van Steijn en Van Oordt te gaan praten met de burgemeester van Rotterdam, Van Walsum, 'ten einde zo mogelijk volledig van de plannen op de hoogte te worden gebracht'.
- 15. Brief van de minister van Verkeer en Waterstaat, Algera, aan B&W van Rotterdam: '[...] Verder deel ik Uw college mede, dat mijnerzijds tegen het beginsel van een open havencomplex op de westpunt van Rozenburg voor zeer diepe schepen, vooropgesteld de technische uitvoerbaarheid ervan, geen bezwaar bestaat doch dat het aanvankelijk voorkomt, dat dit open havencomplex van betrekkelijk beperkte omvang dient te blijven en verdere havenaanleg ook daar achter één of meer sluizen moeten plaats vinden'. *Zie ook de afbeelding op pagina 18.*³³
- 15. De directeur-generaal van Rijkswaterstaat vraagt aan prof ir. P. Ph. Jansen, hoofd van Deltadienst, een werkgroep samen te stellen met als opdracht: 'het opstellen van een ontwerp voor de grondslagen van een ontwikkelingsplan voor het haven- en industriegebied van de Rijnmond.' Dit leidt tot de Werkgroep Ontwikkeling Rijnmondhavens, in de wandeling de Commissie Jansen.

- Rentmeester Kluytenaar ontvangt van het Havenbedrijf een brief met bijlagen met daarbij een overzicht van de 'Begrenzing terrein voorlopig benodigd voor ev. 4e Petroleumhaven'.

Juli

- 3. Zeer kritisch artikel in *Het Parool* over de oliepijpleiding naar het Ruhrgebied. Rotterdam heeft, objectief gezien, de beste papieren: de kortste afstand naar het Ruhrgebied én een kortere vaarroute. Maar, zoals in veel eerdere berichten, ook al was opgemerkt, is de oliepijpleiding: '[...] een prachtige kans om Wilhelmshaven, dat na de oorlog een dode stad werd,' nieuw leven in te blazen'.³⁴
- 15. Artikel in de *Toeristen Kampioen* over de bedreiging van De Beer. Op basis van informatie van de Provinciale Planologische Dienst van Zuid-Holland concludeert de schrijver: '[...] en helaas zal "De Beer" het kind van de rekening worden'. En: 'Men krijgt de indruk dat er geen twijfel meer mogelijk is of "De Beer" moet als verloren worden beschouwd'. *Zie ook de afbeelding op pagina 19.*

Afschrift

MINISTERIE VAN VERKEER EN WATERSTAAT
DIRECTIE VAN DE WATERSTAAT

Bericht op brief van 7 maart 1956,
no. 5216, afd. H.B.

Nr 38579 Afd. N.

Betreffende uitbreiding van de Rotterdamse haven
en het toegankelijk maken van de Nieuwe Waterweg
voor zeer grote schepen.

'S-GRAVENHAGE, 15 juni 1956

Aan Heren Burgemeester en Wethouders
van Rotterdam te
ROTTERDAM.

In antwoord op uw nevenaangehaalde brief bericht ik uw College dat ik, in aanmerking nemende de zeer grote belangen welke daaraan voor uw gemeente en voor ons land zijn verbonden, bereid ben te be-rusten in de bezwaren welke aan de door u gevraagde uitbreiding van de Botlekhavens uit een oogpunt van rivierbeheer zijn verbonden.

Ik verklaar mij voorts in beginsel bereid te bevorderen, dat de weg van Rotterdam naar zee wordt geschikt gemaakt voor schepen met een diepgang van 38 à 39 voet, vorderende in de Rotterdamse Waterweg een diepte van 116 dm - O.L.W., zulks nadat zal zijn vastgesteld welke werken daarvoor nodig zullen zijn en overeenstemming zal zijn bereikt over de mate waarin de gemeente Rotterdam en eventuele andere belanghebbenden in de kosten zullen hebben bij te dragen.

Verder deel ik uw College mede, dat mijnerzijds tegen het beginsel van een open havencomplex op de westpunt van Rozenburg voor zeer diepe schepen, vooropgesteld de technische uitvoerbaarheid ervan, geen bezwaar bestaat doch dat het aanvankelijk voorkomt, dat dit open havencomplex van betrekkelijk beperkte omvang dient te blijven en nog verdere havenaanleg ook daar achter één of meer sluizen zal moeten plaatsvinden.

Voor de nadere bestudering en verdere voorbereiding van de beide laatstbedoelde aangelegenheden zal het noodzakelijk zijn dat nauw overleg wordt gehouden tussen de betrokken technische diensten van uw gemeente en de Rijkswaterstaatsdienst en het komt wel aangewezen voor dat bij dit overleg het gehele vraagstuk van de toekomstige ontwikkeling van de Rotterdamse haven in beschouwing wordt genomen, zulks o.m. opdat tijdig volkomen vrij bepaalde beslissingen kunnen worden genomen.

ML

DE MINISTER VAN VERKEER EN WATERSTAAT,
(get.) J. Algers,
Voor eensluidend afschrift,
DE SECRETARIS-GENERAAL,
w.g. onleesbaar 1-S-G.

[15.] De brief van minister Algers d.d. 15 juni 1956 aan de burgemeester en wethouders van Rotterdam in antwoord op de brief van het college van B&W Rotterdam van 7 maart 1956. Zie voor dit laatste ook pagina 13. In terugblik kan worden geconstateerd dat met deze brief het begin van het einde van De Beer werd ingeleid. De eerste bescheiden stap voor de aanleg van één haven zou uiteindelijk leiden tot het plan Europoort.³⁵

ons mooie vogelreservaat, is in gevaar!

Eenige weken geleden publiceerde het Rotterdams Nieuwsblad een bericht van zijn Haagse correspondent, waarin door de landbouwkundige, ir Kuiperi, werd verklaard, dat verwezenlijking van het plan tot aanleg van een vierde petroleumhaven op de kop van Rozenburg noodzakelijkerwijs zou moeten leiden tot aantasting van het vogelreservaat „de Beer”. De correspondent had zich tot de Provinciale Plannologische Dienst in Zuid-Holland gewend die het bericht bevestigde. Het gaat, aldus de P.P.D., om het afwegen van belangen en helaas zal „de Beer” het kind van de rekening worden.

Wat ons in dit bericht vooral heeft getroffen, is de positieve vorm, waarin zowel ir Kuiperi (hoofdingenieur-directeur van de Cultuurtechnische Dienst) als de P.P.D. zich hebben uitgesproken. Men krijgt de indruk dat er geen twijfel meer mogelijk is of „de Beer” moet als verloren worden beschouwd.

Zo ver is het gelukkig nog niet! Niet te ontkennen valt, dat het vogelreservaat op een uitermate kwetsbare plek ligt en dat er voor het behoud zal moeten worden gevochten. Maar die strijd al bij voorbaat als verloren te beschouwen, lijkt ons geen juiste houding. Volgens onze inlichtingen zijn er twee bedreigingen voor dit vogelreservaat van internationale betekenis, nl. ten eerste de aanleg van de petroleumhaven en ten tweede de onderhandelingen die met een Duitse firma van wereldreputatie worden gevoerd over de vestiging van een bedrijf voor het verwerken van schroot. Over de plaats van de petroleumhaven zal de beslissing zeer binnenkort vallen. Zijn wij goed ingelicht, dan is de kans groot dat de haven oostelijk van „de Beer” zal komen en daarmee dit gevaar voor het reservaat zal zijn afgewend. Wat de tweede bedreiging aangaat, hieromtrent heerst nog volkomen onzekerheid. Wij kunnen slechts hopen dat bij de beslissing het zeer grote ideële belang, dat met behoud van het unieke vogelreservaat is gemoeid,

zwaar zal wegen. Er staan hier voor de wetenschap en voor de recreatie onvervangbare waarden op het spel.

Reeds eerder, in de bezettingsjaren, toen „de Beer” door een groot aantal bunkers en andere verdedigingswerken ernstig werd geschonden, werd aan de mogelijkheid van voortbestaan getwijfeld. Dank zij de met Staatssteun in werkverschaffing uitgevoerde werkzaamheden, was in 1948 echter reeds een groot deel der bunkers door zandbedekking aan het oog onttrokken en beplant. Datzelfde jaar werd ook een aanvang gemaakt met de aanleg van een bosstrook langs de oostzijde van het reservaat, van welke bebossing de oudere gedeelten nu reeds een zeer gewaardeerde wandelgelegenheid bieden. Aan bebossingskosten werd in totaal 140.000 gulden uitgegeven. Dank zij een jaarlijks subsidie ad f 10.000 van het ministerie van financiën en door de voortdurende toewijding van het bestuur en het personeel van de Stichting „De Beer” was het mogelijk, het vogelreservaat van de ergste oorlogswonden te doen herstellen en het weer te maken tot een plek van magische aantrekkingskracht voor alle vogelliefhebbers. Alleen in 1955 trok „de Beer” reeds meer dan 30.000 bezoekers, waarvan ruim 2500 een excursie maakten naar de broedkolonies. Het vogelreservaat is voor de met recreatieruimte zo schaars bedeelde Randstad Holland een verpozingsgebied van de eerste orde geworden. De opvoedkundige waarde die er van uitgaat, kan o.i. ook niet hoog genoeg worden getaxeerd. De vele schoolkinderen die er de broedende vogels komen bekijken, ondergaan door dit contact met de levende natuur indrukken, welke voor hun gehele verdere leven van waarde kunnen zijn. Ook de Stichting Vacantieverblijven Lagere Schooljeugd die in de zomermaanden de beschikking heeft over het Kamphuis, plaats biedend aan 80 kinderen, heeft er groot belang bij, dat „de Beer” behouden blijft.

Onder de „Vrienden van De Beer” telt de Stichting vele wetenschappelijke medewerkers, die door hun waar-

nemingen de kennis van flora en fauna jaarlijks verrijken.

Want, legden wij in het voorgaande, het accent op de betekenis van het vogelreservaat voor recreatie en opvoeding, de wetenschappelijke waarden die er met het behoud zijn gemoeid, zijn zo mogelijk nog groter. De talrijke vogelsoorten die er een veilige broedplaats vinden, trekken in de broed- en in de trektijd een groot aantal ornithologen uit binnen- en buitenland. Sinds enige jaren wordt door een groep studenten uit Leiden een intensieve studie gemaakt van de broedgewoonten der diverse soorten. Eventuele wijzigingen in de flora, verband houdend met de ontzilting, worden van jaar tot jaar gevolgd met behulp van zg. proefvierkanten. Regenval en grondwaterstand worden geregeld geregistreerd en hieruit konden reeds belangrijke conclusies worden getrokken, o.a. voor wat betreft de correlatie tussen grondwaterstand en ontzilting. Ten slotte ligt bij de monding van de Brielse Maas een interessant studieveld voor studenten in de botanie, geologie en geografie in verband met de daar optredende veranderingen na de afdamming van de Brielse Maas.

Dit is — in 't kort — de betekenis van „de Beer”. Het gebied is reeds tot twee maal toe aanzienlijk ingekrompen. De eerste maal doordat in de oorlogsjaren een bij „de Beer” behorend moerasgebied van 300 ha in landbouwgrond werd omgezet, de tweede maal doordat bij de afdamming van De Brielse Maas nog eens 300 ha aan „de Beer” werd onttrokken. Ook deze oppervlakte kwam voor het grootste deel de landbouw ten goede.

Er resten ons thans nog 900 ha; een der belangrijkste vogelreservaten van West-Europa is nog in tact. De strijd om het behoud daarvan zal met de grootste kracht moeten worden gevoerd en „op het hoogste niveau” uitgevochten. Het is niet zo, dat „de Beer” nu reeds moet worden opgegeven!

Ch. N.

Boven: grote sterns (foto Kees Scherer). Onder: Het Groene Strand, waar vele weidevogels broeden.

[16.] Een van de eerste artikelen in een tijdschrift over de gevaren die De Beer bedreigen, verscheen in de *Toeristen Kampioen* van 15 juli 1956.

- 16. Bezoek van dr. De Meijer samen met onder andere ir. L.W.G. de Roo de la Faille, onderdirecteur van het Havenbedrijf, aan de plek waar de 4de Petroleumhaven is voorzien. De Meijer is adviseur van een aantal Nederlandse draadtrekkers, die plannen hebben om een walsbedrijf en later mogelijk een staalfabriek te vestigen.³⁶
- 26. Begin Suezcrisis; sluiting van het Suezkanaal.³⁷
- 27. Brief van de minister van Financiën aan de Stichting Natuurmonument De Beer in antwoord op een brief van de stichting d.d. 14 juli 1954 waarin werd gevraagd om oevergronden aan de Brielse Maas aan de stichting in beheer te geven. Het verzoek wordt afgewezen 'met oog op plannen tot industriële ontwikkeling op West-Rozenburg'. In de marge heeft iemand (Van Steijn?) geschreven 't.z.t. in bestuursvergadering mededelen'.³⁸

Augustus

- 8. Artikel van ir. Van Veen in *Het Vaderland* over de tewaterlating van een 'reuzentanker' in Japan. Van Veen gebruikt de gelegenheid om opnieuw te pleiten voor zijn plan voor de aanleg van havens op de Maasvlakte.³⁹

September

- 6. Vergadering van de Vaste Commissie van de Rijksdienst voor het Nationale Plan. Prof. ir. JP Thijssen, lid van het bureau van de Rijksdienst voor het Nationale Plan, spreekt onder andere over de 'Ideeën over de ontwikkeling van haven en industrie op de Maasvlakte'. Van der Meer is sinds 8 oktober 1954 voorzitter van deze commissie.⁴⁰
- 6. De Meijer bezoekt het Havenbedrijf waarbij onder andere directeur Koomans aanwezig is. De Meijer vraagt om een terrein aan diep vaarwater voor een staalfabriek en een walserij met later nog een hoogoven.⁴¹
- 18. Overleg van de Contact-Commissie met minister Hofstra over compensatie voor De Beer.⁴²

Oktober

- Het najaarsnummer van *Natuur en Landschap* besteedt voor het eerst aandacht aan de plannen voor een haven op Rozenburg. *Zie afbeelding.*
- 2. Bestuursvergadering van de Contact-Commissie. Onder punt 7 'Bedreiging van de Beer': 'De plannen voor de nieuwe petroleumhaven hebben ook consequenties voor De Beer. Besproken moet worden de stand van zaken en de vraag of er kansen bestaan, dat De Beer behouden kan blijven.' In het verslag: 'De heer Van Steijn deelt mede, dat het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer zich omtrent de plannen, die het natuurreservaat bedreigen, heeft gewend tot het Ministerie van Financiën (De Beer is domeingrond). Ook is steun aan O.K. en W. gevraagd.' Er volgt een discussie over de 'nog vage plannen voor een grote overslaghaven op de Maasvlakte'. Niet alleen De Beer zou dan verloren gaan, maar ook andere terreinen worden bedreigd door de dan te verwachten uitbreiding van de bebouwing'.⁴³
- 4. Brief van Gemeentewerken Rotterdam aan rentmeester De Voogd met een 'tekening van de geprojecteerde havenaanleg op Rozenburg-West'. Duidelijk is dat onder andere de bewakerswoning van opzichter Korfmaker en paviljoen De Beer vallen onder fase 1 vallen. Men spreekt van 'amoveren'.⁴⁴
- 12. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.⁴⁵ Rentmeester De Voogd heeft een gesprek gehad met de hoofdingenieur van Rijkswaterstaat, arrondissement Rotterdamse Waterweg. Hierbij was door de hoofdingenieur gemeld dat de 'Minister van Waterstaat het plan voor de haven ten oosten van de Beer in beginsel had goedgekeurd'.
- 13. Het Kabinet-Drees IV treedt aan.⁴⁶
- 20. Artikel in *Dordrechts Nieuwsblad* onder de titel 'De Buitenhaven, een nieuw groots project' en met als ondertitels 'Aanleg slechts een kwestie van tijd te achten', 'Het monsterschip moet Rotterdam niet voorbijgaan'. Dit was een van de eerste dagbladartikelen over de bedreiging van De Beer; zie ook bij 25 oktober.
- 25. Vergadering van de Vaste Commissie van de Rijksdienst voor het Nationale Plan. Bespreking van een 'Concept-brief aan de minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid inzake de ontwikkeling aan de Rotterdamse Waterweg'. In de discussie merkt lid De Bussy op: 'dat het hier [= het graven van een haven op de punt van Rozenburg. EB] gaat om een evidente noodzakelijkheid vanwege de grote nationale belangen die met de ontwikkeling van Rotterdam zijn gemoeid.'

Van der Meer merkt op: 'dat er geen misverstand over mag bestaan, dat de tankerhaven, [...] reeds lang door de commissie als een feit is aanvaard, dat niet discutabel meer is.'⁴⁷

- 25. Artikel in *Het Vrije Volk* onder de titel 'Natuur en mens veranderen vogeleiland "De Beer" ' en met als ondertitel 'Hardnekkige geruchten over "bouw hoogovens" en "haven buitengaats" '. Dit was een van de eerste dagbladartikelen over de bedreiging van De Beer; zie ook bij 20 oktober.

ALARM OVER DE BEER

De Beer, het befaamde vogelreservaat op de Westpunt van het eiland Rozenburg, wordt ernstig bedreigd! Dit bericht zal duizenden natuurliefhebbers, en vooral hen, die in Rotterdam, Den Haag en omgeving wonen, hevig verontrusten. Zoals bekend uit persberichten bestaan er plannen tot het graven van een nieuwe haven voor zeer grote olietankers, dicht bij de monding van de Nieuwe Waterweg; enkele maanden geleden heeft de Regering reeds haar fiat gegeven aan deze plannen. Wij mogen aannemen, dat deze oliehaven zal worden gegraven in het Westelijke deel van het landbouwgebied van Rozenburg, waardoor het natuurreservaat dus nog niet rechtstreeks wordt aangetast. Indirect echter wel, vrezen wij: de kans bestaat immers, dat haveninstallaties en andere opstallen op het aangrenzende Westelijke gebied, en dus op het Oostelijk deel van De Beer worden opgericht. Bovendien lopen er hardnekkige geruchten, dat, al of niet geïnspireerd op deze nieuwe mogelijkheden voor het scheepvaartverkeer, een groot buitenlands metaal-concern plannen heeft voor het bouwen van een fabriek, eveneens aan de mond van de Waterweg, en deze plannen zouden De Beer wel rechtstreeks bedreigen.

Tenslotte is ook nog, o.a. door de oud-directeur van de Cultuurtechnische Dienst, Ir. F. P. Mesu, de gedachte geopperd een nieuwe grote haven buitengaats aan te leggen, in welk geval ook het vogelrijke strand van De Beer zou worden opgeofferd.

Het schijnt wel of bij de stormachtige ontwikkeling, die het haven- en industriegebied rond de Nieuwe Waterweg thans doormaakt, alle waarden, die niet direct in geld zijn uit te drukken, zonder meer op zij worden geschoven, en dat, terwijl juist door deze industriële ontwikkeling en de daarmee gepaard gaande uitbreiding van de bebouwing, de weinige, nog aanwezige natuurterreinen een steeds grotere zeldzaamheidswaarde krijgen!

224

(EERSTE MELDING)

[17.] Het eerste artikel over de aantasting van De Beer in het blad van Contact-Commissie, *Natuur en Landschap*, verscheen in het najaarsnummer van 1956.

November

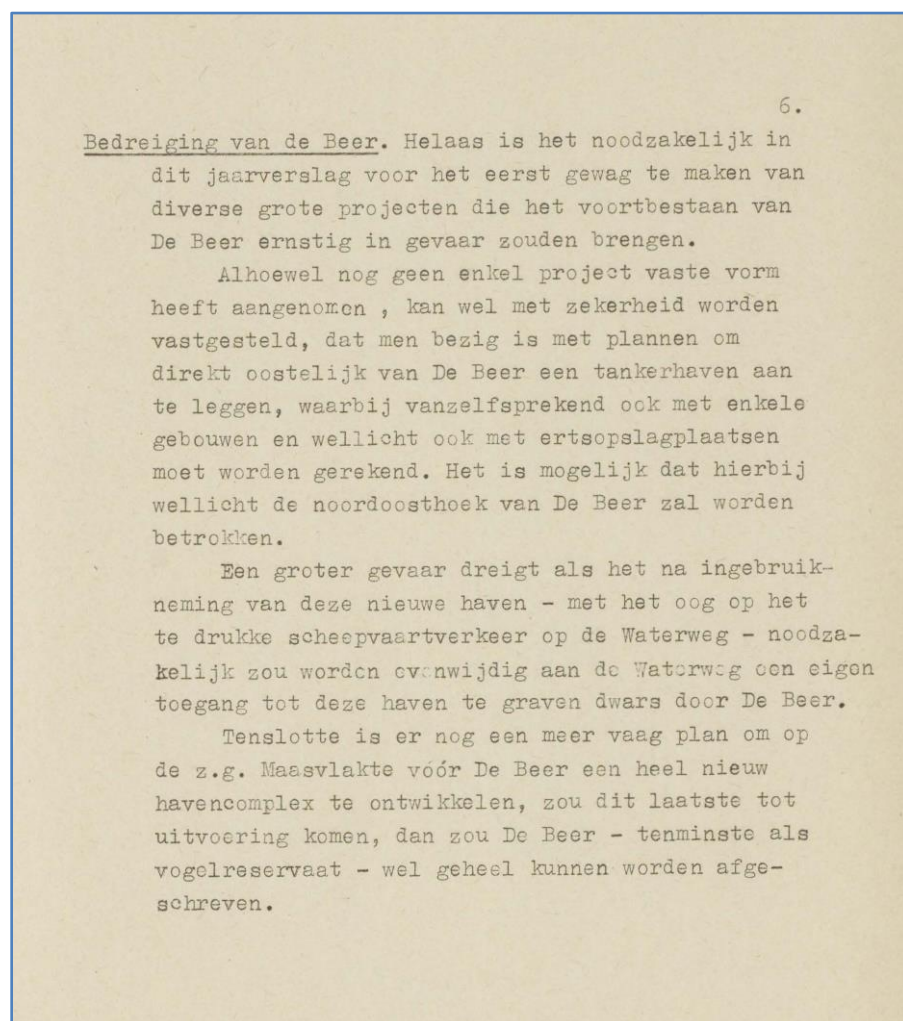
- 8. Persbericht van de Contact-Commissie 'Om het behoud van de recreatieruimte in de randstad Holland'. De nadruk ligt op het behoud van een 'recreatieterrein'.⁴⁸
- 8. Artikel in *De Volkskrant* met als kop: "De Beer" gedoemd tot verdwijnen' Uit de tekst: 'Nu gaat de strijd dan ontbranden. Olie tegen stervens, steenkool tegen koekoekshommels, erts tegen gele hoornpapavers, hoogovens tegen jeugdkamphuisen. De uitslag staat al vast.'
- 8. Artikel in *De Volkskrant* met als kop: 'Rotterdam ontvouwt plan-"Europoort".' Uit de tekst: 'Nu of nooit.', 'Het ertsoverslagbedrijf joeg daarbij het tempo wel heel hoog op, omdat de betrokken buitenlandse belanghebbenden (in dit stadium wenst de gemeente nog geen namen vrij te geven) al elders in West-Europa met onderhandelingen bezig waren en de knoop zo snel mogelijk wilden doorhakken'.⁴⁹
- 10. Volgens een artikel in *De Volkskrant* is definitief voor Wilhelmshaven gekozen als beginpunt van de oliepijpleiding naar het Ruhrgebied. Als reden wordt aangevoerd: 'Van alle in aanmerking komende Noorzeehavens kan alleen deze vroegere Duitse marinebasis volgens een woordvoerder in Hamburg het snelst de faciliteiten scheppen, die een vlotte verwerking van supertankers verzekeren.' Maar: 'In Rotterdam is men blijkens commentaren van burgemeester van Walsum en van directeur Koomans van het havenbedrijf niet door de beslissing ten gunste van Wilhelmshaven geschokt.'
- 22. Bestuursvergadering van de Contact-Commissie. Agenda, onder punt 6 'De Beer': 'De bedreiging van de Beer lijkt concreter te zijn dan wij in de vorige bestuursvergadering meenden te mogen veronderstellen'. Uit het verslag blijkt dat er een gesprek is geweest met prof. Thijsse. Deze is 'zeer pessimistisch over de toekomst van De Beer'. Maar meteen ook de dreiging voor Voorne, als er niet voldoende ruimte voor de industriële ontwikkeling aan de mond van de Nieuwe Waterweg

kan worden gevonden. Van Steijn, bestuursvoorzitter van de Stichting Natuurmonument De Beer is niet aanwezig.⁵⁰

- 22. Artikel in *Het Vrije Volk* met als kop: 'Verdwijnende landschapstypen bij Rotterdam'. Prof. J.T.P. Bijlhouwer van de Landbouwhogeschool Wageningen zegt hierin: 'De Beer met zijn heilgdom van pietjes is mij als sociaal voelend mens al lang een doorn in het oog. Stel het beschikbaar aan de mens!'
- 22. Bespreking Rijksbegroting 1957 Memorie en antwoord, Verkeer en Waterstaat, in de Tweede Kamer: 'De ondergetekende heeft zich tegenover de gemeente Rotterdam in beginsel bereid verklaard te bevorderen dat de weg van Rotterdam naar zee wordt geschikt gemaakt voor schepen met een diepgang van 38 á 39 voet [...] dat zijnerzijds tegen het beginsel van een open havencomplex op de westpunt van Rozenburg voor zeer diepe schepen geen bezwaar bestaat'.

December

- 6. Brief van De Meijer aan het Havenbedrijf, 'daartoe gemachtigd door de draadtrekkers'. De eerdere optie, staalfabriek, walserij plus hoogoven, wordt bevestigd.
- 15. Jaarvergadering van de Contact-Commissie tevens 'alarmvergadering' in Rotterdam. . Van der Kloot wijst op het nut van De Beer als recreatiegebied, terwijl het toch in eerste instantie om een vogelreservaat gaat. Van Walsum reageert hier op met '[...] Rotterdam nu eenmaal niet ten behoeve van een vogelreservaat kon zeggen: "We sluiten de tent en doen verder niet mee"'.⁵¹
- Het jaarverslag 1956 van de Stichting Natuurmonument De Beer besteedt voor de eerste keer aandacht aan de uitbreidingsplannen van de Rotterdamse haven onder de kop 'Bedreiging van De Beer'.⁵²

[18.] Uit het jaarverslag 1956 van de Stichting Natuurmonument de Beer.⁵³

1957

Januari

- 2. Van Walsum spreekt in zijn nieuwjaarstoespraak over de steun van de regering. ‘Welnu, de aanvaarding van dit standpunt impliceert dat men aanvaardt dat deze haven voor supertankers zo dicht mogelijk bij de zee moet komen.’ En: ‘Wanneer ik zeg dat het plan voor een haven voor supertankers het een en ander heeft losgewoeld, dan heb ik het oog hier op dat men zich is gaan realiseren, dat het wel eens kunnen gebeuren dat het bij die haven niet alleen zou blijven; dat zich daaromheen wel eens industrieën zouden kunnen gaan vestigen, in verband waarmee zelfs over een nieuwe basisindustrie wordt gesproken.’
- 9. Brief van minister Witte aan minister-president Drees met verzoek om het punt ‘Ontwikkeling van de Nieuwe waterweg’ in de ministerraad te bespreken aan de hand van de nota van de Rijksdienst voor het Nationale Plan. Met als bijlage een brief van de Vaste Commissie ondertekend door Van der Meer, voorzitter van de Vaste Commissie en Vink, directeur van de Rijksdienst: ‘Gewichtige belangen van recreatie en natuurbescherming staan op het spel bij het lot van het natuurreservaat de Beer.’⁵⁴
- 15. Eerste bijeenkomst van de commissie Van der Mandele. De studiegcommissie heeft als doel om de mogelijkheden voor een hoogoven, staal- en walsbedrijf te onderzoeken.⁵⁵
- 21. Brief van Koomans aan de Contactgroep Ontwikkeling Havengebied Rotterdamse Waterweg: ‘[...] is in 1956 een verzoek bij het Havenbedrijf binnengekomen voor een terrein van circa 200 ha voor de bouw van een belangrijk metallurgisch bedrijf.’ Met daarbij kaart 4B-356⁵ gedateerd 21.11.1956, gewijzigd 19.1.1957, met daarop aangegeven de locatie van de staalfabriek.

Februari

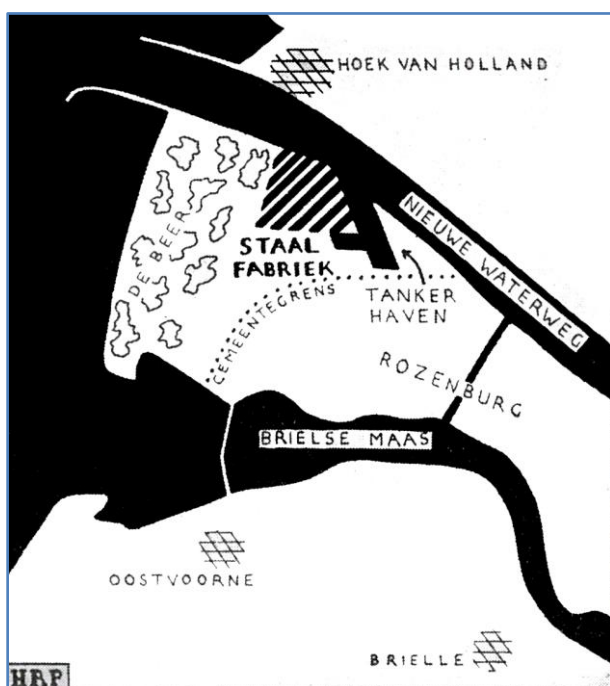
- 1. Oprichting van de Staatstudie Stichting met mr. K.P. van de Mandele, voorzitter van de Kamer van Koophandel Rotterdam, als voorzitter en De Meijer als secretaris. De stichting zal in de jaren die volgen, zich sterk maken voor de vestiging van een hoogoven- annex staalbedrijf.⁵⁶
- 5. Kamervragen van Van der Goes van Naters over het plan-Europoort en het mogelijk dreigende verlies van De Beer aan staatssecretaris Höppener van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.^{h, 57}
- 5. Bestuursvergadering van de Contact-Commissie. Alleen de melding dat de voorzitter aan een drietal ministers vragen heeft gesteld: ‘De departementen zijn nu in ieder geval verplicht overleg te plegen over deze zaak.’ Ook nog een nabeschouwing op de plenaire vergadering van december 1956. Westhoff kritiseert het belang dat is gehecht aan recreatie. Het had veeleer het ‘unieke natuur-wetenschappelijk belang’ moeten zijn. Van Steijn is hierbij niet aanwezig.⁵⁸
- 11. De Staatstudie Stichting meldt in een artikel in *Het Rotterdamsch Parool* de plannen voor een hoogovenbedrijf. De Meijer zegt: ‘Voor de vestiging van een staalfabriek op de kop van het eiland Rozenburg zal geen grond van het natuurreservaat “De Beer” nodig zijn. De terreinen van de nieuwe fabriek zullen echter wel aan het duingebied grenzen’. *Zie afbeelding op de volgende pagina.*
- 16. Artikel in een onbekend tijdschrift of dagblad onder de titel ‘De toekomst van ’t Waterweg-gebied’ Uit de tekst: ‘Het mag als vaststaand worden aangenomen dat het gehele eiland Rozenburg voor de vestiging van industrie en de aanleg van havens zal worden gebruikt. Eveneens staat vast, dat het natuurreservaat “De Beer” binnen kortere of langere tijd gedoemd zal zijn te verdwijnen. Het bestaan van dit prachtige recreatiegebied is zelfs niet eens meer afhankelijk van de vraag of er wel of geen hoogovens komen.’⁵⁹
- 18. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.⁶⁰ De ontwikkelingen met de Rotterdamse havenplannen worden onder het hoofd ‘Bedreiging van de Beer’ uitvoerig besproken. Het is bij het bestuur nu bekend dat er een ‘vierde petroleumhaven’ komt en dat de ‘noordoosthoek met inbegrip van Die Blencken’ daarvan het slachtoffer zal zijn. Het blijkt dat het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer op dit moment nog steeds maar gedeeltelijk is geïnformeerd. Zo komt een deel van de informatie uit een artikel in het *Nieuwe Utrechtse Dagblad* van 16 februari.ⁱ De opstelling van het bestuur is duidelijk: ‘Hoewel het Bestuur meent, dat het belang van de Beer de ontwikkeling van Rotterdam niet zal kunnen keren, indien deze op het natuurreservaat een dringende claim zou leggen, is het er van overtuigd dat het de moeite waard is zich in te spannen om op de vormgeving of de uitwerking van al dergelijke plannen zolang mogelijk invloed

^h Het antwoord komt op 7 maart 1957.

ⁱ Zie ook bij 16 februari en de bijbehorende eindnoot.

uit te oefenen'. Maar ook: '[...] de regeringsvertegenwoordigers zullen het bestuur, voor zover zijn daartoe vrijheid zullen hebben, over de te hunner kennis komende ontwikkelingen inlichten.' En: 'Het bestuur wijst de Voorzitter en Prof. Van Oordt aan als zijn gedelegeerden om waar en wanneer zij dit nuttig achten de belangen van de Beer te bepleiten en in de eerste plaats ter kennis te brengen van de bevoegde autoriteiten. Daarbij wordt b.v. gedacht aan een contact met de Rotterdamse havendienst. Zij zullen het bestuur op de hoogte houden, hetgeen wellicht in de toekomst nodig zal maken, dat het iets vaker bijeenkomt.'

- 25. Ontwikkelingen rond de Nieuwe Waterweg geagendeerd voor bespreking in de ministerraad maar verdaagd.ⁱ
- 26. Zesde vergadering van Werkgroep Ontwikkeling Havengebied Rotterdamse Waterweg. Ook prof. Thijsse is nu aanwezig: '[...] unieke kans ...volledig gebruik wordt'. En 'Dit is dan ook de reden dat, dat de Rijksdienst in feite reeds is gezwicht voor de aanval op het natuurmonument 'De Beer'. Hij vraagt zich af, 'hoe lang "de Beer" als zodanig nog kan worden gehandhaafd'.

**Tweede („Krupp”-) staalfabriek
(ZUIVER NEDERLANDS INITIATIEF)
niet op grond van „De Beer”**

[19.] Schets bij en de bijbehorende kop van een artikel in het *Parool* van 11 februari 1957 over de plannen op de kop van Rozenburg. De staalfabriek ligt hier tegen de Nieuwe Waterweg aan. De 'gemeentegrens' geeft de grens aan tussen de gemeenten Rozenburg en Rotterdam die deels over het grondgebied van De Beer liep. Zie ook hoe deze schets afwijkt van die in het *Haagsch Dagblad* van vijf dagen later; zie de afbeelding hieronder.

[20.] Wat het nu precies zou worden met Europoort bleef lang onduidelijk, ook bij het Havenbedrijf. Bijgevolg verschenen er soms merkwaardige berichten in de kranten, zoals in het *Haagsch Dagblad* van 16 februari 1957. De nieuwe haven heet hier nog steeds 'Tankerhaven', maar er zou nu een tweede Nieuwe Waterweg worden gegraven die helemaal door zou lopen tot aan het Botlekgebied. En ... geen staalfabriek. Zie ook hoe deze schets afwijkt van die in het *Parool*, pagina 15) van vijf dagen eerder; zie de afbeelding hierboven.

ⁱ Dit zal hierna nog drie maal gebeuren.

Maart

- B&W Rotterdam: ‘Van de kant van de Gemeente Rotterdam is er, van het eerste ogenblik af, waarop wij met de “visie-Lange” werden geconfronteerd, op gewezen, dat Rotterdam niet geholpen kan worden met een groot havengebied, gelegen achter sluizen, op een vrij grote afstand van zowel de zee als Rotterdam, terwijl de werken om het gebied toegankelijk te maken een zo groot aantal jaren vergen, dat er, naar tijdsorde en ligging, een ernstig hiaat zou ontstaan in de ontwikkeling van de haven, doch dat Rotterdam behoefte had aan een gelegenheid tot geleidelijke uitbreiding die uiteenviel in een deel, waarvan spoedige realisatie geboden is en dat in open gemeenschap met de zee zouten moeren zijn gelegen, zulks wegens de snelle ontwikkeling van het gebruik van een zeer groot scheepstype voor transporten van olie, erts en kolen; dat dit gedeelte zou moeten worden gesitueerd in de kop van Rozenburg, en dat daarnaast behoefte zou bestaan aan haven- en industrieterrein, waarvan de ligging achter een sluis wel zal moeten worden geaccepteerd, maar dat dan toch, om interessant te zijn voor gegadigden, niet te veraf gelegen zou kunnen zijn van het tegenwoordige havencomplex.’^k
- 2. Memorandum van het Havenbedrijf ‘Vooruitzichten voor Rotterdam ten aanzien van de bedrijvigheid in de sectoren aardolie, steenkool, ertsen; behoefte aan terreinen op Rozenburg.’ Hierin onder andere: ‘Voor de “kop van Rozenburg in open gemeenschap met de zee”: een tankerhaven met 50 ha voor opslag, een hoogovenwerk met ca. 380 ha terrein [bestaande aanvragen], een vierde petroleumhaven ca. 350 ha netto ruimte voor overslag van kolen en ertsen, grote zeehavenindustrieën; mogelijk nog een werf voor de grootste tankers [te reserveren]’.
- 7. Antwoord van staatssecretaris Höppener op de Kamervragen van Van der Goes van Naters van 5 februari 1957.⁶¹
- 20. Nota van Koomans aan B&W met als titel ‘Betreft tankerhaven in de kop van Rozenburg en verdere ontwikkeling van de Rotterdamse haven.’
- 21. Bestuursvergadering van de Contact-Commissie. Van der Goes ‘is niet ontevreden met het antwoord’; het gaat om de vragen van 5 februari. De Wit heeft met gedeputeerde De Ruyter-de Zeeuw gesproken. Deze ‘maakt zich zorgen over de ontwikkeling langs de Waterweg’, maar dan vooral voor de recreatie aan het Brielse Meer. Van Steijn is niet bij de vergadering aanwezig.⁶²
- 21. Overleg van leden van het bureau van de Vaste Commissie van de Rijksdienst voor het Nationale Plan (Van der Meer, Günther, Vink, directeur van de Rijksdienst) met minister Witte, Volkshuisvesting.
- 25. Ontwikkelingen rond de Nieuwe Waterweg worden dan eindelijk besproken in de ministerraad. Bevat de nota ‘De ontwikkeling aan de Nieuwe Waterweg’ van de Rijksdienst voor het Nationale Plan en een brief van diezelfde dienst, ondertekend door Van der Meer en Vink. Uitspraken onder andere: ‘Gewichtige belangen van recreatie en natuurbescherming staan op het spel bij het lot van het natuurreservaat De Beer. Wat wil men? Daarop moet eerst een antwoord komen. Noodzaak tot het kunnen ontvangen van de steeds groter wordende tankers. Ook aandacht voor staalindustrie. ‘De vereiste zandbodem met groot draagvermogen is aanwezig.’ Men doelt hier op de westzijde van het eiland Rozenburg.’⁶³

April

- Vertegenwoordigers van het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer hebben contact met hoge medewerkers van Rijkswaterstaat.
- 11. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.⁶⁴ Van Steijn en Van Oordt hebben gesproken met Volkers van Rijkswaterstaat Benedenrivieren en De Bruyn, van Deltaplan-noord. Het is duidelijk dat de ‘dringend nodige tankerhaven’ er zal komen. Het bestuur stelt echter dat ‘met de uitvoering van deze plannen nog niet de gehele Beer is gemoeid en dat er voor gestreden moet worden van het zuidelijk deel nog zoveel mogelijk te sparen’. De voorzitter wijst erop dat tijdig zal moeten worden besloten waar de nieuwe opzichterswoning zal moeten worden gebouwd als de oude zal verdwijnen. Voor het eerst wordt nu het punt van schadevergoeding genoemd. Ook bij deze vergadering is bestuurslid H. Bakker aanwezig en net als op de vergadering van 18 februari zegt hij volgens het verslag niets over het plan-Europoort.

^k Zie ook april 1956, pagina 16 bovenaan.

Juni

- Rentmeester Kluytenaar van Domeinen ontvangt ‘schetsen’ van de laatste plannen van de directeur van het Grondbedrijf van de Gemeente Rotterdam.
- Gesprek tussen dr. J. Zijlstra, minister van Economische Zaken in het kabinet Drees-IV, en een afvaardiging van de Staatstudie Stichting. Zijlstra was positief over de plannen van de stichting en sprak bij het gesprek de (historische) woorden: [...] een kostelijk nationaal bezit, het beste industrieterrein denkbaar.’

Juli

- Nota van het Havenbedrijf over fasering van de aanleg van de havens op Rozenburg. Als datum voor de oplevering van de 4de Petroleumhaven wordt nu 1 januari 1961 genoemd.
- De Meijer van de Staalstudie Stichting verzoekt aan Van der Mandele om een introductie bij roei- en zeilvereniging *De Maas*. Dit is niet omdat De Meijer wil roeien of zeilen, maar omdat de vereniging het ‘informele trefpunt van ondernemend Rotterdam’ is.
- 12. Notitie Koomans ‘Uitbreiding Rotterdamse haven. Phasen en tijdsprogramma.’ IA. Aantakking op Nieuwe Waterweg. Pijplijnterrein; ligplaats schepen tot 65.000 ton. 1 jan. 1961. IB. Hoogoventerrein, weg- en spoorverbinding. 1 jan. 1962. II Nieuwe haventoeegang van uit zee, geschikt voor schepen tot 100.000 ton. 1 jan. 1964.V. Havenaanleg op gronden buiten de tegenwoordige duinenrij, niet vóór januari 1970, mogelijk omstreeks 1975 (?).⁶⁵
- 18. Bestuursvergadering van de Contact-Commissie. Van der Goes heeft gesproken met ir. Plate van de Industrie-commissie. Deze zegt dat De Beer voor 90% gespaard zal blijven. Men constateert dat er iets niet klopt, want minister Zijlstra heeft in de Industrie-commissie van de Tweede Kamer gezegd dat ‘De Beer geheel vergraven zal worden’. Men stelt dat de Contact-Commissie ‘met kracht moet blijven opkomen voor het behoud van De Beer. Bij een eventueel geheel of gedeeltelijk verloren gaan van het terrein zullen wij een volledige compensatie eisen’. Van Steijn is niet aanwezig.⁶⁶

Augustus

- De Rijksdienst voor het Nationale Plan brengt de nota ‘De Beer, Grevelingen-Kop van Goeree en het industrialisatieprobleem’ uit. Het uitgangspunt is de onvermijdelijkheid van de voorgenomen grootscheepse industrialisatie. Over de natuurbescherming: ‘De natuurbeschermers dreigen in een naïef zelfvertrouwen onvoldoende met de werkelijkheid rekening te houden.’
- 4. Het radioprogramma *Weer of geen weer* van Bert Garthoff heeft De Beer als onderwerp. Er volgt daarna een stormloop van bezoekers aan De Beer.
- 8. Brief van Van Walsum aan Koomans over een gesprek met minister Staf, Oorlog en Marine, op 7 augustus. De minister heeft geen bezwaar.
- 21. Van Walsum verzoekt aan de minister van Financiën om spoedige overdracht van de gronden op Rozenburg. De brief begint met: ‘[...] beginnen de plannen voor de aanleg van de havens en industrieterreinen in het westelijk gedeelte van het eiland Rozenburg hoe langer hoe meer vaste vorm aan te nemen, terwijl de contacten die wij hebben met de gegadigden voor deze terreinen van dien aard zijn, dat betrekkelijk spoedig met de uitvoering van deze werken zal moeten worden begonnen’ en verder met: ‘[...] het bij deze plannen gaat om voor onze welvaart zeer gewichtige projecten’ en ‘[...] dat indien Nederland de mogelijkheid tot het geven van de nodige accommodatie niet snel zou kunnen bieden, deze goederenstroom zich zeer waarschijnlijk op een ander punt van Noord-West Europa zouden richten, waardoor deze activiteiten onzes inziens blijvend voor de Nederlandse economie verloren zouden gaan.’⁶⁷

September

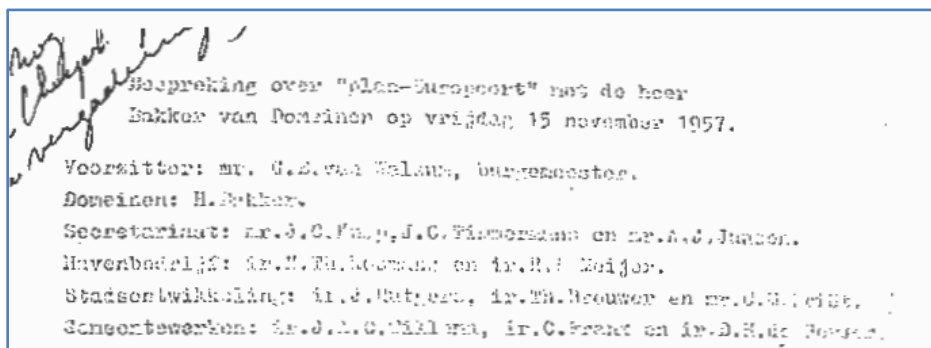
- Opzichter Korfmaker meldt in zijn maandverslag de aanwezigheid van ‘landmeters’ en ‘grote boorinstallaties’ op De Beer.
- Herfstnummer van *Natuur en Landschap* is geheel aan de bedreigingen van De Beer gewijd.
- Notitie van minister Witte ‘Ontwikkeling op de kop van Rozenburg’. Over het rijkseigendom op West-Rozenburg: ‘De vraag is dus niet of het hier gelegen Rijkseigendom voor havenindustrie beschikbaar moet worden gesteld, als wel wanneer dit moet geschieden, voor welke projecten en in welke vorm. Toch nog enige reserve, want ‘verlies van een waardevol natuurreserveat’.⁶⁸

- Thijsse houdt een voordracht bij een bijeenkomst ter gelegenheid van de 110de verjaardag van het Koninklijk Instituut voor Ingenieurs. Hierin schenkt hij onder andere aandacht aan de ontwikkelingen in Zuid-Holland op economisch en planologisch gebied. Zo stelt hij: 'Wij zijn beter in staat dan waar ook in Europa om de supertankers te ontvangen en ons daarmee te ontwikkelen tot de grootste havenplaats in Europa'. En over De Beer merkt hij op: 'De Beer is zo uniek gelegen, dat deze grond slechts voor zeer hoogwaardige industrieën mag worden toegepast'.
- 8. Verzoek van Rotterdam van 21 augustus komt in de ministerraad aan de orde. Minister Zijlstra merkt op dat 'het natuurreservaat De Beer ertussen zit, maar in de zich ontwikkelende Euromarkt niet op die plaats gehandhaafd kan worden, aangezien dat te duur zou zijn'. Minister Cals dringt er op aan dat, als De Beer 'niet te houden is', er elders een nieuw reservaat moet komen. Afsproken wordt dat er op 16 september nader overleg zal zijn tussen de meest betrokken ministers.
- 16. Overleg tussen de ministers Hofstra en Witte, en daarnaast Algera (Verkeer en Waterstaat), Klompé (Maatschappelijk Werk), Mansholt (Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening), Struycken (Binnenlandse Zaken, tevens vice minister-president), Suurhoff (Sociale Zaken en Volksgezondheid) en Zijlstra (Economische Zaken), staatssecretaris Höppener (Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen) en enige ambtelijke deskundigen (onder wie Vink van de Rijksdienst voor het Nationale Plan). Aanleiding is het verzoek van Rotterdam van 21 augustus. Witte: '[...] alleen kwestie van grondoverdracht, niet meer de vraag of.' Zijlstra: 'allereerst beginselverklaring of het Rijk het natuurmonument De Beer wil prijsgeven'. Algera: 'de Beer niet kan worden behouden'. Hofstra: '... maar om het aangrijpen van unieke mogelijkheden die zich voordoen. Hiervoor zal de Beer opgeofferd moeten worden.' Struycken, idem.
- 19. Brief van Koomans aan het college van B&W over de vier 'reële aanvragen' voor terreinen op de 'kop van Rozenburg': a. voor terreinen voor de opslag van aardolie; ['ernstige gegadigden' voor 315 van de 340 ha]; b. voor een hoogovenbedrijf annex staalfabriek, walswerk en een cokesovenbedrijf; [315 ha; geen verdere melding]; c. voor een groot opslagbedrijf voor kolen en erts, aan te voeren o.a. uit Amerika; [voor de helft van de 120 ha is 'belangstelling']; d. voor een scheepsreparatiebedrijf voor de grootste schepen.
Het terrein onder b. moet op de kop van Rozenbrug komen 'in het bijzonder vanwege de geografische ligging en de goede funderingsgrond'.
Verder: 'Ten aanzien van de Vereniging van Natuurmonumenten lijkt het wenselijk, dat Uw college daaraan officieel kennis geeft van zijn voornemen op de kop van Rozenburg, daarmee dan officieel bevestigend, hetgeen reeds onderhands is bekend gemaakt.'
En: '[...] dat aan de planologische kant van dit project grote aandacht is besteed. Het voortdurend overleg ter zake met de dienst van Stadsontwikkeling en Wederopbouw en via deze dienst met de Provinciale Planologische Dienst en het Nationale Plan, de contacten met vertegenwoordigers van de Rijkswaterstaat en van Landbouw zijn er een waarborg voor, dat geen van deze autoriteiten voor verrassingen komt te staan. Geconstateerd kan worden, dat er naar gestreefd is op het gebied van woongelegenheid, verbindingen en recreatie een gezamenlijk standpunt te ontwikkelen waar in past het partiële, uitsluitend technische plan, dat U thans wordt toegezonden.'
Kooman denkt eind 1959 over alle gronden te kunnen beschikken.
En: "Voorts wijs ik er op, dat door Uw voorzitter met de minister van Defensie een eerste contact is gelegd, waarbij is gebleken, dat in principe geen onoverkomelijke bezwaren worden gezien in verplaatsing – uiteraard op kosten van de gemeente Rotterdam – van een in de kop van Rozenburg aanwezig militair kamp. Ten aanzien van de Vereniging van Natuurmonumenten lijkt het wenselijk, dat Uw college daaraan officieel kennis geeft van zijn voornemen op de kop van Rozenburg, daarmee dan officieel bevestigend, hetgeen reeds onderhands is bekend gemaakt.'⁶⁹
- 20. Vergadering van de Vaste Commissie van de Rijksdienst voor het Nationale Plan. Mededeling van de secretaris: 'De secretaris doet enige mededelingen over een bijeenkomst van een aantal Ministers onder voorzitterschap van de Minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid over een verzoek van de gemeente Rotterdam aan de Minister van Financiën om te mogen beschikken over de rijksgronden op de kop van Rozenburg ten behoeve van industrievestigingen, met name voor een ertsoverslagbedrijf.'⁷⁰
- 30. Brief van De Wit aan Van der Goes van Naters. Onvolledige informatie: wel of geen Hoogovens. Sub rosa gesprek met gedeputeerde De Ruyter van provincie Zuid-Holland. Deze wil geen hoogovens op De Beer. Alleen oliehaven zou nog kunnen, met eigen toegang in het noorden, want dan blijft het belangrijkste vogelgebied gespaard. De Wit suggereert nog eens privé met minister Hofstra, Financiën, over de zaak te praten. 'Het bestuur van de Stichting De Beer voelt zich buitenspel staan momenteel. Het is dan ook wel zeer on hoffelijk, dat over deze zaak wordt beslist, zonder dat zij zelfs op de hoogte worden gesteld!'⁷¹

- Voorzitter Van Steijn, het bestuurslid Bloemers en rentmeester De Voogd van de Stichting Natuurmonument De Beer hebben een gesprek met Franke, directeur Gemeentewerken van Rotterdam.
- Opzichter Korfmaker meldt in zijn maandverslag dat er nog steeds ‘gemeten’ en ‘geboord’ wordt.⁷²

- ## November

- 7. Presentatie van het plan-Europoort, de 4de Petroleumhaven, een overslagterrein en een staalfabriek met hoogoven, aan de pers.
- 7. Brief van Van Walsum aan de leden van de Gemeenteraad. Uitnodiging voor een informele bijeenkomst op diezelfde dag om 20.30 uur op de kamer van burgemeester en wethouders met informatie over de 'havenplannen op de kop van Rozenburg'.
- 8. Artikel in *De Volkskrant* met de kop: 'De Beer gedoemd tot verdwijnen. Uit de tekst: 'Nu gaat de strijd dan ontbranden. Olie tegen stervens, steenkool tegen koekoekshommels, erts tegen gele hoornpapavers, hoogovens tegen jeugdkamphuizen. De uitslag staat al vast.'
- 8. Persbericht van de Contact-Commissie met als titel 'Om het behoud van de recreatieruimte in de randstad Holland'. De nadruk ligt op het behoud van De Beer als recreatieterrain.⁷⁵
- 15. Bespreking 'Plan-Europoort' binnen de gemeente Rotterdam in aanwezigheid van H. Bakker, namens Domeinen.⁷⁶ De bijeenkomst is vooral bedoeld om Bakker van informatie te voorzien. Volgens het verslag van de bespreking is 'Rotterdam' zwaar vertegenwoordigd met onder andere burgemeester Van Walsum, de directeur van het Havenbedrijf Koomans en het hoofd Gemeentewerken Tillema. Bakker licht toe: 'de indruk te hebben, dat de ministerraad niet onwelwillend staat tegenover "plan-Europoort".' Volgens Bakker zijn er twee te bespreken punten:
1) kan de havenaanleg ook elders? en 2) moeten terreinen eigendom van de gemeente Rotterdam worden of kunnen ze in erfpacht worden uitgegeven? Het Rotterdamse standpunt is simpel: het kan in verband met 'achterwaartse' verbindingen niet elders en Rotterdam wil de grond in eigendom.ⁿ

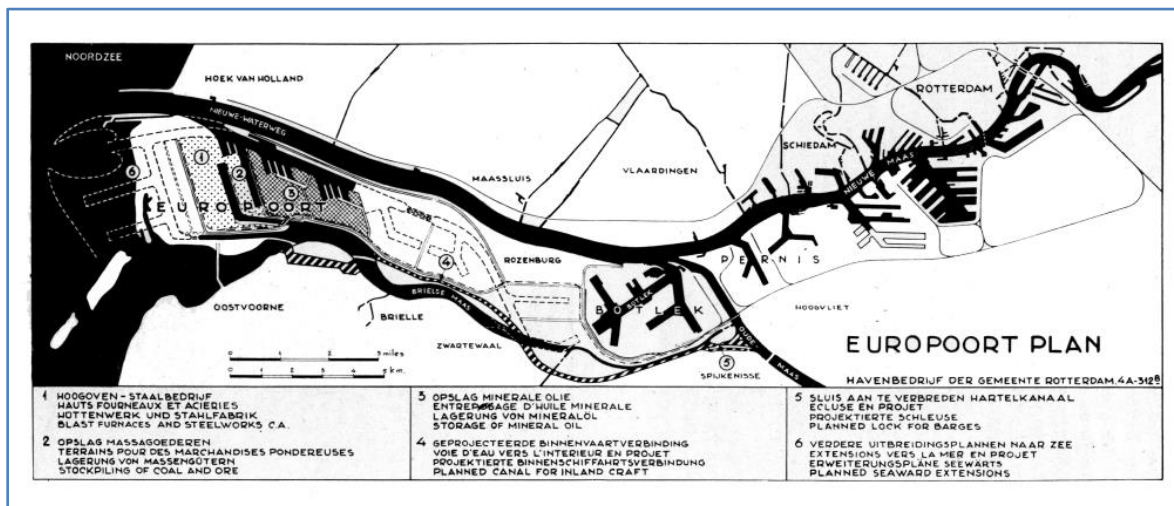
[21.] De aanwezigen op een bijeenkomst over het 'plan-Europoort' op 15 november 1957.

¹ Zie ook bij 18 februari en 11 april

^m Cursivering door mij.

ⁿ Met 'achterwaarts' wordt bedoeld met het achterland.

- 17. Presentatie van het Europoort-plan aan de gemeenteraad van Rotterdam. Uit de bijlage onder de kop ‘Plan-Europoort’: ‘Het "plan-Europoort", dat wij u thans nader mogen toelichten, is gebaseerd op een viertal reële aanvragen om de beschikking te mogen krijgen over aan diep vaarwater gelegen terreinen voor:
 - a. aanvoer en opslag van aardolie, af te voeren per pijplijn;
 - b. de bouw van een hoogovenbedrijf, staalfabriek, walswerk;
 - c. de inrichting van een opslagbedrijf voor kolen en ertsen, met afvoer per binnenschip en per spoor;
 - d. het scheppen van een gelegenheid tot het verrichten van reparaties aan zeer grote schepen.
 En onder kop ‘Schaduwzijden’: ‘Wij verhehlen ons niet dat het "plan-Europoort" ernstige schaduwzijden heeft. Dit project zal diep ingrijpen in het leven van de agrarische bevolking van het eiland Rozenburg. Waardevolle cultuurgrond zal worden vergraven tot haven- en industrieterreinen en een 16-tal pachtboeren zullen hun landbouwbedrijven hier niet langer kunnen uitoefenen. Ook het natuurreservaat "De Beer", een recreatiegebied dat vooral bij vogelliefhebbers zeer in trek is, zal in zijn huidige toestand niet kunnen worden gehandhaafd, al zal het voorlopig niet behoeven te verdwijnen. Deze offers zijn echter noodzakelijk, hoe zeer wij ze ook betreuren. Zou Rotterdam niet in de gelegenheid worden gesteld ook de zeer grote tankers en ertsschepen te ontvangen, dan zou onze haven wegens de ontwikkeling van de verkeersmiddelen haar functie van eerste aanvoerhaven van West-Europa niet langer naar behoren kunnen vervullen tot schade van de economie van ons land. Wij achten het echter een nationale plicht dat de landbouwers uit dit gebied, van wie er enige thans reeds voor de tweede maal hun bedrijf zullen moeten opgeven, bij voorkeur elders aan vervangende grond worden geholpen.’

[22.] Het Europoortplan zoals dat op 28 november 1957 aan de gemeenteraad van Rotterdam werd gepresenteerd, compleet met de voorgenomen uitbouw in zee. Voor de hoogoven en het staalbedrijf was veel ruimte gereserveerd. Deze bedrijven zouden er nooit komen. De opslagen voor de massagoederen en de minerale olie zouden er wel worden gevestigd.

- 27. Opnieuw Kamervragen van Van der Goes van Naters aan de ministers Hofstra en Witte over het plan- Europoort.⁰⁷⁷
- 28. Artikel in *De Tijd* met als titel ‘Een pleidooi voor “De Beer” is een pleidooi voor een verloren zaak’. Uit de tekst: ‘Zelfs Amerikanen komen hierheen om De Beer te bewonderen.’
- 28. Bespreking het Europoort-plan in de gemeenteraad van Rotterdam.
 Aarse [PvdA]: ‘[...] zakelijk willen wijzen op het adres, dat te elfder ure, mag ik wel zeggen, bij de raad is gedeponereerd door de Contact-Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming. ... Het is de dringende wens van mijn fractie dat het woord “recreatie” in verband met “Europoort” werkelijk bewaarheid wordt, omdat, hoe primair ook is het werken van de mens, de mens bij brood alleen niet leven kan. Welvaart en welzijn zijn geen synoniemen.’
 Dutilh [VVD]: ‘[...] dat hier en daar gelden moet worden om ruimte te maken voor dat plan.’

⁰⁷⁷ Het antwoord komt op 4 april 1958.

Omdat men hoogst ongaarne een gebied als “de Beer” ziet verdwijnen en hoogst ongaarne de landbouwers van het eiland Rozenburg verjaagd ziet.’

Platenburg [KVP]: (felicities) ‘[...]’ Het is altijd voor het college een reden tot uitgesproken voldoening als het in staat is om met projecten bij de raad te komen, die voor de welvaart van Rotterdam van groot gewicht zijn.’

Van Halm [CPN]: ‘De schaduwzijden van dit plan – en op zichzelf is het, geloof ik, wel tekenend om dat vast te stellen – die opgesomd worden in het stuk, omvatten zegge en 12 regels.’

Wilschut [AR] (eresaluut voor de aanpak): ‘[...] aan recreatie gaat creatie vooraf, aan ontspanning gaat werken vooraf.’

Van Walsum houdt een zeer uitgebreid betoog. Onder andere: ‘Ik kom nu tot de kwestie van het natuurreservaat, want men zou kunnen zeggen: het gemeentebestuur van Rotterdam denkt wel aan de boeren, denkt misschien aan de landarbeiders, maar houdt helemaal geen rekening met het natuurreservaat. Alleen zou ik de vraag willen stellen of het niet denkbaar is dat wij elders compensatie kunnen verschaffen. Ik zou willen zeggen, dat wij als gemeentebestuur bereid zijn om ook in dit opzicht medewerking te verlenen in dien zin, dat wij dus niet het standpunt zullen innemen: dat moet nu zonder meer weg en daar trekken wij ons niets van aan, maar dat wij mede willen bekijken of er andere oplossingen te vinden zijn. [Over brochure van de Contact-Commissie]. dat de raadsleden op deze wijze wel zijn gedocumenteerd, maar de voorzitter van de raad niet. ik kan dus over de brochure verder niet spreken, omdat ik geen tijd en mogelijkheid heb gehad daarvan kennis te nemen.’ [Over de Kamervragen van der Goes van Naters] ‘[...] dat ik met verbazing geslagen was toen ik deze vragen las.’⁷⁸

Het voorstel wordt vervolgens bij acclamatie aangenomen, gevolgd door applaus.

- 30. Redactioneel commentaar van het *Algemeen Dagblad* over de Kamervragen Van der Goes van Naters: ‘Het aanzien van de onze volksvertegenwoordiging heeft door zijn onbekookte vragenstellerij zeker geen goed gedaan. En in Rotterdam trekt niemand er zich iets van aan.’
- 30. Artikel in het *Algemeen Handelsblad* onder de kop ‘Wij moeten het landschap van de Beer eerbiedigen’.
- 30. Artikel van Jan. P. Strijbos in *de Telegraaf* onder de kop ‘Degradatie van De Beer tot Stadspark’ en als subkop ‘Havenbelangen verwoesten natuurmonument’.

December

- Tweede versie van *Randstad en Delta* verschijnt. Hierin: ‘Voor het geval op de kop van Rozenburg op den duur een vestiging van een hoogovenbedrijf zou komen, zal het met De Beer als natuurmonument gedaan zijn’.
- 10. Uitnodiging van het college van B&W aan het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer voor ‘overleg’.
- 11. Bespreking binnen de gemeente Rotterdam over het plan Europoort onder voorzitterschap van Van Walsum. Het verslag meldt onder het hoofd ‘Grond van de staat’: ‘Het is noodzakelijk dat de gemeente zo spoedig mogelijk de beschikking krijgt over de grond van de staat, aangezien anders niet met het werk kan worden begonnen. De burgemeester zal de minister van Financiën vragen de heer Bakker van Domeinen te willen machtigen de onderhandelingen met de gemeente Rotterdam te openen.’⁷⁹
- 14. Artikel in het tijdschrift *Nederlandse Gedachten* onder de titel ‘Rotterdam, poort van Europa’ Uit de tekst: ‘Wij moeten echter Rotterdam de eer geven, die haar toekomst.’ En: ‘Men mag echter hopen en verwachten dat bij de uitvoering van het plan Europoort tevens aandacht zal worden geschonken aan de nodige recreatieruimte voor het Nederlandse volk en zo mogelijk aan het althans gedeeltelijke behoud – wellicht in de vorm van verplaatsing naar elders – van een welhaast onvervangbaar natuurreservaat als “De Beer”.’⁸⁰
- 17. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.⁸¹ Uitvoerige bespreking in het bestuur over de brief van 10 december van de gemeente Rotterdam. De contacten met de gemeente Rotterdam zullen worden onderhouden door de eerder aangewezen bestuursdelegatie. Rentmeester De Voogd meent: ‘[...] dat men te ver gaat en de zaak te somber inziet. Naar zijn mening zal een gedeelte van “de Beer” – zeker nog 8 à 10 jaar - blijven bestaan’. Bestuurslid H. Bakker is bij deze vergadering overigens niet aanwezig. Interessant zijn ook de uitspraken van een aantal bestuursleden. ‘De voorzitter [Van Steijn. EB] is van mening, dat de plannen van de gemeente Rotterdam op korte termijn zullen worden gerealiseerd. In verband hiermede acht hij het ongewenst verder geld te investeren in “de Beer, mede in verband met de vaagheid van deze plannen.’

‘De heer Bloemers stelt de vraag of de door de gemeente Rotterdam te verlener compensatie in contanten moet worden aanvaard of dat deze compensatie moet worden verdisconteerd in de verkoopprijs. Hij merkt hierbij op, dat de te verkopen grond niet als duinterrein doch als industrieterrein zal moeten worden beschouwd.’

‘De heer J. Bakker is van mening, dat de gemeente Rotterdam voor het slopen van de bestaande woningen nieuwe woningen zal moeten opleveren.’

‘Prof v. Oordt acht het noodzakelijk, dat aan de gemeente Rotterdam zo spoedig mogelijk gevraagd moet worden wanneer de gebouwen moten worden ontruimd.’

‘De heer J. Bakker acht het urgent, dat aan de gemeente Rotterdam een werkschema wordt gevraagd.’

- 18. Memo aan H. Bakker waarin staat dat hem een dertigtal exemplaren van tekening nr. 3A – 388¹ [omschreven als tekeningen havenplan West-Rozenburg] worden toegezonden.
- 18. Aantekeningen van Kluytenaar naar aanleiding van een gesprek over de grondslagen voor de grondprijs. Bij De Beer ‘geen verkopen voor minder dan fl 1000,- per ha’. Lijstje ‘Nog te doen, verkoop W-Rozenburg’.⁸²
- 19. Aantekeningen van Kluytenaar met titel ‘Verkoop West-Rozenburg – 1e fase - Van de Beer 200 ha, cultuurgrond 900 ha’.⁸³

- Uit het jaarverslag over 1957 van de Inspectie der Domeinen Rotterdam: ‘Tegen het einde van het verslagjaar bleken de plannen van de gemeente Rotterdam tot stichting van zeehavens op het westelijk gedeelte van Rozenburg vastere vorm te hebben aangenomen. In verband hiermede werden inleidende besprekingen gehouden omtrent een mogelijke eigendomsoverdracht aan de gemeente Rotterdam van de daarbij mogelijk betrokken domeingronden en een eventuele ontbinding van de bestaande pachtovereenkomsten, alsmede over een mogelijke terbeschikkingstelling van bedrijven in de IJsselmeerpolders aan de desbetreffende pachters’.⁸⁴
- Onder de kop ‘Bedreiging van De Beer’ staat in het jaarverslag 1957 van de Stichting Natuurmonument De Beer: ‘Het plan Europoort nam in het verslagjaar steeds vastere vormen aan. Het is vrij wel zeker dat in de eerst komende jaren het oostelijk deel van De Beer ten offer zal vallen aan de Rotterdamse haven- en grootindustrieplannen. Zolang er echter nog geen tweede uitgang naar zee, evenwijdig aan de Waterweg wordt gegraven, zijn de broedkolonies nog veilig’.⁸⁵
- Artikel van Frans Wegman in het tijdschrift *Land en Water* met als titel ‘Rotterdam heeft De Beer geschoten’. Daarin onder andere: ‘Dat de nieuwe, vierde oliehaven er komt, is reeds een voldongen feit waartegen natuurbeschermings- noch recreatieargumenten opgewassen zijn gebleken. Tankers van 45.000 ton en groter zullen hier komen lossen. Waar nu het witte huis “De Blencken” staat, tegenover “de Hoek”, daar zullen zij recht uit zee komend, de haven binnenvaren. De inhoud van hun stalen lijven zal door pijpleidingen naar de raffinaderij worden gepompt. Die plannen al vormen een aantasting van het natuurreservaat.’ En: ‘De Rotterdamse gemeenteraad heeft de plannen goedgekeurd. De regering heeft er haar fiat aan gegeven. In het parlement zijn stemmen opgegaan voor het behoud van De Beer, als natuur- en als recreatiegebied. Het heeft niet mogen baten. Rotterdam had De Beer al geschoten ...’

Rotterdam heeft De Beer geschoten

door FRANS W. WEGMAN

[23.] Kop van het artikel van Wegman in het tijdschrift *Land en water*, december 1957. Opzichter Korfmaker bij de meeuwenkolonie. In hetzelfde nummer staat een artikel van H.J. over de ‘lichtpunten en schaduwijden van het plan Europoort’.

1958

Januari

- 7. Nota van minister Hofstra van Financiën over de overdracht van de gronden van De Beer.
- 24. Bestuursvergadering van de Contact-Commissie. Nabespreking van de gebeurtenissen in november. De Contact-Commissie en niet de Stichting Natuurmonument De Beer zal zich inspannen voor compensatie. Van Steijn ondersteunt dit. De Contact-Commissie is door de gemeente Rotterdam voor een gesprek gevraagd. Brouwer is bij deze vergadering aanwezig.⁸⁶
- 24. Ministerraad, punt 14 van de agenda: 'Havenuitbreiding van Rotterdam op West-Rozenburg.' Doorgeschoven naar 31.1.
- 30. Eerste overleg van de Stichting Natuurmonument De Beer met de gemeente Rotterdam. Aanwezig zijn Van Walsum (burgemeester Rotterdam), De Vlerk (wethouder Onderwijs en Volksontwikkeling), ir. N. Th. Koomans, ir. F. Posthuma, ir. C. van Traa, mr. J.C. Knap, mr. A.J. Jansen namens de gemeente Rotterdam en voor het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer voorzitter Van Steijn, bestuurslid Van Oordt en rentmeester De Voogd. Van Walsum heeft het hierbij over het 'recreatiecentrum "De Beer"'. Van Walsum constateert 'samenvattende [...] dat het niet uitgesloten is dat de broedplaatsen van plan-Europoort weinig hinder zullen ondervinden.' En ook: '[...] dat het recreatieve gedeelte van "De Beer" reeds aanstonds gedeeltelijk en later meer ingrijpend zal worden aangetast, maar hiervoor zullen nieuwe mogelijkheden worden geschapen'.⁸⁷
- 30. De Rotterdamse gemeenteraad bespreekt het voorstel om 615 ha grond op Rozenburg aan te kopen van de Vereniging tot Landverbetering. Bij deze gelegenheid meldt Van Walsum een 'primeur': 'Wij hebben zojuist vanmorgen een bespreking gehad met het bestuur van de stichting Natuurmonument "De Beer" en wij hebben naar aanleiding van deze bespreking de gegronde verwachting dat met name de vogelbroedplaats op "De Beer" gehandhaafd zal kunnen blijven, zelfs in het latere stadium van een nieuwe uitgang naar zee. Wanneer dat het geval blijkt te zijn – en de bespreking gaf alle grond dat te verwachten – dan geloof ik wel, dat een van de punten die in het land nogal onrust hebben gewekt, weer is weggenomen.'
- 30. Brief van de Contact-Commissie aan het college van B&W, waarin de commissie aandringt op compensatie.⁸⁸
- 31. Discussie in de ministerraad over de nota van Hofstra d.d. 7 januari 1958. Eerder al akkoord met verkoop van grond aan de gemeente Rotterdam. Opnieuw verwijzing naar eerdere besluiten van de ministerraad. De ministerraad stelt de eis van terugkopen door de staat tegen de oorspronkelijke prijs als Rotterdam de grond later zou willen verkopen. Ook moet Rotterdam de prijs als industrieterrein en niet als agrarische grond betalen. Bovendien een verplichting tot de realisatie van een wegnnet tussen De Beer en de overige wegen op Rozenburg. Bij de verkoop zal Rotterdam de verplichting worden opgelegd 'van zich te vestigen industrieën te bedingen, dat deze zo goed mogelijk voorzieningen treffen ter voorkoming van schade aan de volksgezondheid, de land- en tuinbouw ten gevolge van de uitoefening van het bedrijf'.⁸⁹

Kans op behoud „De Beer”

Na een bespreking met de stichting natuurmonument „De Beer” die gisteren is gehouden, verwachten B. en W. van Rotterdam, dat bij verwezenlijking van het plan-Europoort op de kop van het eiland Rozenburg met name de vogelbroedplaats gehandhaafd kan blijven, zelfs als er tussen dit nieuwe havencomplex en de zee een tweede verbinding komt. Dit zei gisteren de burgemeester, mr. G. E. van Walsum, tijdens de vergadering van de Rotterdamse gemeenteraad bij het voorstel — dat werd aangenomen — over te gaan tot aankoop van gronden, geleend in het plan-Europoort.

[24.] Bericht in het *Utrechtsch Nieuwsblad* van 31 januari 1958.

Februari

- Rapport 'Grondslagen voor een ontwikkelingsplan van het haven- en industriegebied aan de Rijnmond' van de Werkgroep Ontwikkeling Rijnmondhavens, alias de commissie Jansen, verschijnt. De werkgroep concludeert om 'voor dit nieuwe havencomplex een nieuwe mond te maken, die ... zo dicht mogelijk bij en ten zuiden van de mond van de Waterweg dient te komen'. Het gevolg: 'een en ander is niet anders mogelijk dan met opoffering van het natuurreservaat "De Beer"'. En: 'Hoe zeer ook dit dreigende verlies van "De Beer" voor ons land te betreuren zal zijn, gemeend wordt, dat de dwingende logica van de voren geschetste ontwikkeling en het zeer grote nationale belang, dat ermee wordt gediend. T.w. Rotterdam zijn vooraanstaande plaats onder de grootste wereldhavens te kunnen doen behouden, dit verlies aanvaardbaar te maken'.

- 14. Antwoord van de gemeente Rotterdam op de brief van de Contact-Commissie dd. 30 januari. Daarin onder andere: 'Wij nemen overigens aan dat u bekend bent met het feit dat uit deze bespreking is gebleken, dat het eigenlijke natuurreservaat op "De Beer" nog niet direct zal worden aangetast en dat zelfs nadat een tweede zeemond is gegraven, de kans aanwezig is de vogelgebieden op enigerlei wijze te behouden. Wij geven echter toe en betreuren ook van onze zijde, dat het, overigens beperkte recreatiegebied op "De Beer" verloren zal gaan.'
- 18. Brief van het ministerie van Financiën over akkoord van de verkoop van de gronden van De Beer aan de gemeente Rotterdam.⁹⁰
- 18. Bespreking van 'Randstad en Delta' in de Provinciale Staten van Zuid-Holland. De gedeputeerde mevrouw De Ruyter-de Zeeuw zegt hierbij: 'Wat de toekomst zal brengen weet niemand, maar voorlopig verdient het de voorkeur een deel van Rozenburg braak te laten liggen om reserverings-mogelijkheid en de toekomst van De Beer te behouden'.
- 20. Vertrouwelijk overleg tussen een delegatie van het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer (Van Oordt, Van Steijn) en minister Hofstra in aanwezigheid van H. Bakker.⁹¹

Maart

- Overleg van de Contact-Commissie met het college van B&W Rotterdam over de brief van 30 januari.
- 6. Bestuursvergadering van de Contact-Commissie. Van der Goes heeft met Hofstra gesproken. Daarna ook nog Van Steijn en Van Oordt met Hofstra. Vestiging Hoogovenbedrijf op De Beer is zeker.⁹²
- 10. Brief van de minister van Financiën aan zijn ambtsgenoot van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid. Op 20 februari 1958 is vertrouwelijk overleg gevoerd tussen de minister met 'enige leden van het Bestuur van de Stichting' Hier wordt de Stichting Natuurmonument De Beer geïnformeerd over de verkoop van de domeingronden. Het belang van De Beer weegt zeer zwaar voor de regering, maar dat '... het belang aan de verwezenlijking van de havenplannen, o.a. door de gemeente Rotterdam, niet in de weg kan staan'. De minister staat open voor suggesties voor compensatie van het verlies van De Beer op domeingronden.⁹³
- 18. Nota van het college van B&W aan de gemeenteraad over de eerste fase van het Europoortplan.

April

- 4. Antwoord op de Kamervragen van Van der Goes van Naters van 27 november 1957.⁹⁴
- 15. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.⁹⁵ Zeer uitvoerige discussie in vervolg op het overleg met de gemeente Rotterdam op 30 januari. Bij sommigen overheerst nog steeds de gedachte dat een deel van de Beer kan worden behouden. Er komt een steeds duidelijker beeld over de 'compensatie'. Men besluit een 'principiële brief' te richten aan de minister van Financiën en van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. Verder ligt er een verzoek om een bijdrage te leveren aan de tentoonstelling 'Rotterdamers waarheen?' georganiseerd door de KNNV en de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie, onder andere met een diorama 'De Beer'. In de gedachte, dat deze tentoonstelling en dat diorama het karakter zouden hebben van een verzet tegen aantasting van de nature en van met name "De Beer", besluit het bestuur niet aan het verzoek te voldoen. Er ligt ook een verzoek van K. Visser, inspecteur van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren, om een film te mogen maken op De Beer. Het bestuur vreest echter 'propaganda' tegen de plannen voor de aanleg van havens en acht daarom medewerking 'niet opportuun'. In de rondvraag brengt Van Oordt nog een punt in: '[...] acht het juist Korfmaker, die ongetwijfeld in onzekerheid verkeert over zijn toekomst, over de stand van zaken in te lichten'. Het bestuur meent dat ondanks het driegende verlies van De Beer de Stichting Natuurmonument De Beer nog een belangrijke rol kan spelen bij het beheer van andere natuurgebieden in de delta.
- 15. Artikel in de *Nieuwe Rotterdamse Courant*: 'Indien mogelijk moet hoogoven- en - staalbedrijf in 1962 draaien'.
- 19. Artikel in *De Groene Amsterdammer* met onder andere: 'Ieder zinnig mens begrijpt dat De Beer verloren is, nog voor hij geschoten werd'. En: '[...] en dan hebt u daar het terrein van die vogeltjes, weet u wel?'
- 24. Tweede overleg tussen Gemeentewerken Rotterdam (C. Küppers, adjunct-directeur Gemeentewerken, P.A. de Herder, chef Dienst Havenwerken, S. Meindersma, landbouwkundige Gemeentewerken) en rentmeester De Voogd namens de Stichting Natuurmonument De Beer over 'de wensen van de Stichting Natuurmonument De Beer in verband met de aantasting van haar

belangen door de uitvoering van het plan Europoort'. Gemeld wordt: 'De 1^e fase omvat uitsluitend het graven van tank- en ertshavens, oostelijk van "De Beer" met een veerbinding naar de Nieuwe Waterweg ter plaatse van de woning van Korfmaker'.⁹⁶ Ook het hoogovenbedrijf wordt nadrukkelijk genoemd.⁹⁷

- 25. Bestuursvergadering van de Contact-Commissie. Uitvoerige discussie over compensatie. Van Steijn is niet, maar Brouwer wel bij de vergadering aanwezig.⁹⁸

Mei

- 10. 'Natuurmonument "de Beer"', notitie van de Voorlopige Natuurbeschermingsraad, waarvan Prof. dr. G.J. van Oordt voorzitter is, aan de Staatssecretaris van OKW. De raad beklaagt zich dat zij niet om advies is gevraagd. De Beer vertegenwoordigt 'onvervangbare waarden' en kan ook niet in de 'eigenlijke zin' gecompenseerd worden'. Niettemin adviseert de raad toch compensatie om het verlies 'zoveel mogelijk te verzachten'. Scheelhoek moet reservaat worden, evenals Hompelvoet.⁹⁹
- 12. Brief van de Voorlopige Natuurbeschermingsraad: '[...] Dat de te verwachten vernietiging van dit natuurmonument, met zijn grote natuurwetenschappelijke belangen en potentieel zeer grote waarde voor de recreatie van de bevolking in het dichtbevolkte Westen des Lands, één der grootste slagen acht die de natuurbescherming in Nederland na de oorlog heeft moeten incasseren. Het verlies van "de Beer" is des te gevoeliger omdat het betreft een natuurmonument dat als zodanig door een uitdrukkelijke beslissing van de Ministers van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en van Financiën op staatsdomeingronden zijn geconstitueerd en ten aanzien waarvan derhalve algemeen werd aangenomen dat niet of niet gemakkelijk mogelijk zou zijn'. Verder verzoek om 'verzachting van het verlies.'

Juni

- Brief van het bestuur van de Stichting Natuurmonument de Beer aan de minister van Financiën over de te volgen koers die de stichting voor ogen staat. In deze brief zijn een twintigtal regels gewijd aan de kwestie van de staalfabriek. Het bestuur legt zich, in het nationale belang, neer bij de genomen beslissingen, maar voegt daar aan toe: 'Inmiddels blijkt uit verschillende uitspraken, dat de hiergenoemde plannen nog niet in alle onderdelen vaste vorm hebben aangenomen.' Men uit zijn vrees dat mocht de staalfabriek er niet komen, er 'andere projecten' zullen worden gerealiseerd. De brief besluit met: 'Wij hebben gemeend niet te mogen nalaten onze bezorgdheid dienaangaande tot uitdrukking te brengen en spreken het vertrouwen uit, dat de regering zich bij de vervreemding van de hier in het geding zijnde gronden zodanige zeggenschap voorbehoudt, dat de waarborg geschapen wordt, dat dit reservaat van internationale betekenis niet verder zal worden aangetast dan noodzakelijk is ten behoeve van doeleinden, die van vitaal belang zijn en niet elders verwezenlijkt kunnen worden.'
- 11. Minister-president Drees geeft het startschot voor de eerste fase van de aanleg van Europoort.

Groots werk in uitvoering
Dr. DREES drukt op knop voor Europoort

[25.] Krantenkop in *Het Parool* op 11 juni 1958 naar aanleiding van het begin van de werkzaamheden voor de aanleg van Europoort. Bron: Delpher

[26.] Openingsceremonie voor de eerste fase van de aanleg van Europoort op 11 juni 1958. Geheel rechts Aschoff, burgemeester van Rozenburg, daarnaast links minister-president Dree en daar weer links van Van Walsum, burgemeester van Rotterdam. Van Walsum zegt bij deze gelegenheid dat de aanwezigheid van Drees betekent dat het werk van nationaal belang is. Foto Multicolor, collectie Stadsarchief Rotterdam.

- 13. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹⁰⁰ In april is een vacature ontstaan door het overlijden van bestuurslid Schimmelpenninck van der Oye, de jagermeester van de koningin in de provincie Zuid-Holland. Het bestuur acht een versterking onder de huidige omstandigheden zeer gewenst en gaat in op het aanbod van de J. Bakker om ir. Z.Y. van der Meer te polsen. Van der Meer blijkt bereid om tot het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer toe te treden 'op dit tijdstip, waarop van het bestuur zeer veel wordt gevraagd'. Er is een uitvoerige discussie over de afbraak van de gebouwen op De Beer, de vergoeding daarvan door de gemeente Rotterdam en de eventuele oprichting van nieuwe gebouwen. Van der Meer doet mededelingen uit het 'nog niet gepubliceerde rapport van de Commissie Jansen'. Hierbij doet Van der Meer de volgende uitspraak: 'Eerst na 1967 zal beslist moeten worden of de uitbreiding van het Rotterdamse industrie- en havencomplex naar het oosten of naar het westen (de zgn. Beerhaven) moet plaatsvinden. *Een belangrijk deel van "de Beer" blijft dus tenminste 10 à 25 jaar intact.*'^p
- 30. Zeer uitgebreide brief van de Stichting Natuurmonument de Beer aan de minister van Financiën en de staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen; voornamelijk over compensatie in het Deltagebied. Niettemin meent de stichting nog steeds dat De Beer niet geheel verloren zal gaan: '[...] waarbij wij ons zullen laten leiden door de wenselijkheid dat de Beer, zij het voor wat sommige gedeelten betreft slechts voor een beperkt aantal jaren, zijn huidige bestemming blijft dienen.' Bijzonder interessant is de laatste passage in de brief. Hierin haakt de stichting aan bij de lopende discussie over de vestiging van het hoogoven- annex staalbedrijf. De stichting verzoekt de regering, mochten de plannen voor de staalfabriek niet doorgaan, de gereserveerde grond niet te verkopen, maar te behouden als deel van het natuurreserveaat.

Juli

- 3. Nota van het Havenbedrijf over de ruimtelijke ontwikkeling van de Nieuwe Waterweg. Men stelt voor 'het inschakelen van de terreinen langs de noordzijde van Voorne met gebruikmaking van de Brielse Maas als zeeweg.' En: 'Komen deze terreinen op Voorne niet spoedig ter beschikking, dan zullen niet alleen vele afgeleide industrieën zich in de buurt van de raffinaderijen e.d. in het buitenland gaan vestigen, doch zal ook de aantrekkingskracht van Europoort voor moederbedrijven afnemen, omdat deze het niet kunnen stellen zonder ruimte voor afgeleid industrieën in hun onmiddellijke omgeving'.
- 9. J. Bakker stelt dat de claim op de gemeente Rotterdam i.v.m. de onherstelbare schade, die het Natuurmonument "de Beer" als natuurwetenschappelijk object en recreatieoord door het plan "Europoort" onvermijdelijk zal lijden, zo spoedig mogelijk bij die gemeente ter tafel wordt gebracht. Er volgt een discussie over wat 'claim' precies inhoudt. H. Bakker stelt dat het formele standpunt is, 'dat er noch van een juridische, noch van een morele claim sprake kan zijn en wijst er op dat het hier gaat om Staatseigendom.'
- 17. Derde overleg tussen Gemeentewerken Rotterdam en rentmeester De Voogd en nu ook voorzitter Van der Meer namens de Stichting Natuurmonument De Beer.¹⁰¹

Augustus

- 4. De Commissie van Advies voor de Uitbreidingsplannen maakt bij brief bezwaar tegen een te westelijke begrenzing van het plan Europoort en stelt voor om de grens 180 meter meer oostwaarts te leggen om het natuurreserveaat "De Beer" zo lang als enigszins mogelijk is, gespaard te blijven'

September

- 13. Koningin Juliana geeft het startsein voor het begin van de baggerwerkzaamheden voor de aanleg van Europoort. Deze gebeurtenis is ook vastgelegd door het Polygoonjournaal.
- 15. Vierde overleg tussen Gemeentewerken Rotterdam en rentmeester De Voogd en voorzitter Van der Meer namens de Stichting Natuurmonument De Beer. Gemeentewerken meldt meer grond van De Beer nodig te hebben dan eerder gemeld. Er is nu sprake van 'dat Rotterdam het noordelijk gedeelte van "De Beer" niet zal kunnen sparen'.¹⁰²
- 18. Het Dagelijks Bestuur van de Contact-Commissie heeft een gesprek met minister Hofstra van Financiën.

^p Cursivering door mij.

[27.] Koningen Juliana drukte op 13 september 1958 op een knop. Hierdoor werd een sirene in werking gesteld, waarna een baggermolen begon de doorgraving van een dam. Het was het symbolische begin van de baggerwerkzaamheden voor Europoort. De kruiwagen met spa is dezelfde kruiwagen die gebruikt werd bij het begin van de graafwerkzaamheden voor de Nieuwe Waterweg in 1866. Links naast de koningin de burgemeester van Rozenburg, J.C. Aschoff, en rechts de burgemeester van Rotterdam, E. van Walsum. Foto Herbert Behrens, collectie Nationaal Archief.

- 22. In een brief aan de minister van Financiën licht de Contact-Commissie haar standpunt na het overleg op 18 september nog eens uitgebreid toe. Compensatie ten behoeve van recreatiegebieden en bestemmingscompensatie, is verlenen van status van natuurreservaat aan terreinen die nu nog niet beschermd worden. Als suggesties voor Domeingronden die als zodanig in aanmerking komen: Land van Saaftinge, Schorren voor de Braakman, Schorren bij Ossendrecht, Waarde, Kaloot, zeehonden-reservaat bij Breskens, Middelpaalt, Kade Hoek, Scheelhoek, West-plaat, Hompelvoet, Ventjagersplaat, Katse Plaat.
- 25. De Vaste Commissie van de Rijksdienst voor het Nationaal Plan bezoekt De Beer als onderdeel van een tripje Botlek, Europoort, De Beer. Het geheel is georganiseerd door het Havenbedrijf. Men drinkt een kopje koffie in de opzichterswoning van Korfmaker!¹⁰³

Oktober

- 21. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹⁰⁴ Voorzitter Van Steijn kondigt zijn ontslag aan. J. Bakker stelt voor om het nieuwe bestuurslid Van der Meer meteen maar tot voorzitter te benoemen. Bakker heet de nieuwe voorzitter van harte welkom: 'Hem vergelijkend met een schipper, betekent dit geenszins, dat de heer Van der Meer schipper wordt op een zinkend schip. "De Beer" is zeker niet tot ondergang gedoemd. Thans wordt echter een beroep gedaan op alle strijd lust, strijdvaardigheid en vasthoudendheid, waarover men beschikt en wat deze eigenschappen betreft, geniet de nieuwe voorzitter het vertrouwen van de leden bij voorbaat.' Er is een uitvoerige discussie over de insteek in het gesprek met de gemeente Rotterdam. Van der Meer stelt: 'Bij het overleg moet voorop staan dat wij Rotterdam niet willen hinderen, maar ook in hun eigen belang op spoed aandringen'. Van der Meer en de Voogd krijgen van het bestuur toestemming om met Rotterdam 'tot overeenstemming te komen'.
- 29. Vijfde overleg tussen Gemeentewerken Rotterdam en rentmeester De Voogd en voorzitter Van der Meer namens de Stichting Natuurmonument De Beer. Voor het eerst nu het expliciete agendapunt 'Reeds op korte termijn door Rotterdam benodigde oppervlakte'. Deze keer zijn vooral de verplaatsingen van de gebouwen op De Beer, de nieuwe bebossing op de grens met het nieuwe industriegebied en de financiële consequenties van dit alles aan de orde. De Rotterdamse delegatie is overigens inmiddels uitgegroeid tot zeven personen.¹⁰⁵

November

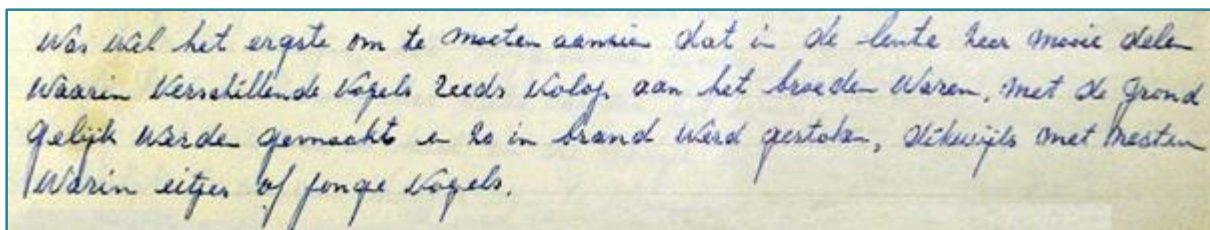
- 2. Uit het maandverslag van opzichter Korfmaker: 'Op 20 oktober is de familie Haasnoot en Pols naar hun voorlopige verblijfplaats verhuisd. Ook het kamphuis werd ontruimd, zodat deze geheel voor de slopers gereed ligt. De gehele strook duindoorn enz. tussen de weg en Het Breed tot aan de visvijver is reeds verbrand en nu is er begonnen met de strook tussen de weg en het militaire kamp, zodat het Beertje ook spoedig ten offer zal moeten vallen. Bij elkaar een zeer triest gezicht. Verder geen bijzonders.'⁹

December

- Opzichter Korfmaker meldt in zijn verslag over december het volgende: 'Over het algemeen verkeert het publiek in de mening dat het terrein nu wel eens vrij gegeven mag worden. Hiertegen mag mijns inziens wel eens in de couranten komen te staan dat hun mening niet juist is.' Rentmeester De Voogd noteert in de marge: 'zal gebeuren!'¹⁰⁶
- 3. Zesde overleg tussen Gemeentewerken Rotterdam en rentmeester De Voogd en voorzitter Van der Meer namens de Stichting Natuurmonument De Beer.¹⁰⁷
- 12. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹⁰⁸ Bloemers deelt mee dat Het Breed niet te redden zal zijn, omdat er een perskade zal worden aangelegd en Het Breed zal worden volgespoten. Er wordt uitvoerig gesproken over nieuwe terreinen die mogelijk in beheer bij de stichting ouden kunnen komen, onder andere de Katse Plaat en de Kwade Hoek. De discussie over de Scheelhoek liep al langere tijd. Van der Meer wordt op voorstel van bestuurslid J. Bakker voorzitter van het bestuur ('bij acclamatie') en volgt daarmee Van Steijn op. Van Steijn spreekt nog een soort dankwoord uit en zegt daarbij volgens het verslag onder andere: 'Spreker is met droefheid vervuld om hetgeen er met "de Beer" staat te gebeuren, doch spreekt zijn vertrouwen uit in de toekomst van het natuurmonument.'
- Uit het jaarverslag over 1958 van de Inspectie der Domeinen Rotterdam: 'De besprekingen omtrent de eigendomsoverdracht aan de gemeente Rotterdam van de aan de Staat toebehorende gronden op West-Rozenburg, welke nodig zijn voor uitvoering van de eerste fase der Europoortplannen, werden in het verslagjaar voortgezet. Een gedeelte van de aan de stichting "Natuurmonument De Beer" in gebruik gegeven gronden bleek nodig te zijn voor de eerste fase van de Europoortplannen.'¹⁰⁹
- Onder de kop 'Plan Europoort' staat in het jaarverslag 1958 van de Stichting Natuurmonument De Beer: 'In verband met de uitvoering van het Plan Europoort werd het noordoostelijk gelegen gedeelte van De Beer reeds sterk aangetast. De woning van voorwerker Haasnoot werd afgebroken, het bos en het struikgewas in deze hele omgeving gerooid, terwijl reeds vele bunkers werden opgeblazen. Het hierbij gevoegde kaartje geeft een denkbeeld welk deel van De Beer in 1959 aan Europoort ten offer zal vallen. In verband met de hierbij gerezen vraagstukken wat betreft de vervanging van onze gebouwen, de toekomstige ingang, de bebossing enz. werden maandelijks besprekingen gehouden met de Hoofddirecteur van Gemeentewerken met zijn staf. De woning van Hazenoot werd reeds overgebracht naar een terrein bij de Zuidpunt. Ook onze andere gebouwen zullen daar herrijzen.'¹¹⁰
- In 1958 publiceert de Stichting Natuurmonument De Beer de brochure *Hoe staat het feitelijk met De Beer?*. De tekst van de brochure begint met: 'Het is reeds enige jaren geleden, dat u de laatste mededeling over De Beer ontving. Er is inmiddels veel gebeurd! Het Plan-Europoort laat, zoals u uit vele krantenberichten bekend zal zijn, De Beer niet ongemoeid.' In deze vijf pagina's tellende brochures wordt vervolgens een beeld geschetst van dat het allemaal wel meevalt. Natuurlijk, er zal veel verdwijnen. Volgens de plannen zoals die op dat moment bestaan, aldus het bestuur, zal de gehele noordoost kant van De Beer met de Klutenplas, de Kievitenplas, de Vlierenlaan en het grootste gedeelte van Het Breed verdwijnen. Toch meent het bestuur dat er ook wel winstpunten bespeuren zijn. Het belangrijkste gedeelte van De Beer blijft gespaard, zo meent men. Het Groene Strand met de grote broedkolonies zal 'althans voorlopig' niet worden aangetast. Ook blijkt bij het gemeentebestuur van Rotterdam en haar diensten 'veel begrip' te bestaan voor de belangen van het natuurmonument. Ook wordt getracht het natuurmonument 'zoveel en zolang mogelijk in tact te houden' en 'zijn er in de toekomst wat ongemakken te verwachten'. De bereikbaarheid van De Beer

⁹ Het Beertje is een klein huisje aan de oostelijke rand van De Beer waar in de zomer het echtpaar Stehouwer verbleef. Stehouwer was hulpbewaker op De Beer

via het veer van Prins wordt inderdaad een stuk lastiger. De logeergelegenheden zullen ook verplaatst moeten worden. Aan de andere kant vindt een uitbreiding plaats van de terreinen die in beheer zijn bij de stichting. Als 'compensatie' voor het gedeeltelijk verlies van De Beer komen de 'Katse Plaat' op Zuid-Beveland en de 'Kwaden Hoek' op Goedereede onder beheer van de stichting. Al eerder waren 'De Scheelhoek' bij Stellendam en 'De Punt van Goeree' aan de zorgen van de Stichting toevertrouwd. Of eigenlijk moet gezegd worden: gehoord, want dat is wat er gebeurt. Kort daarop komt ook Hompelvoet in de Grevelingen bij de stichting in beheer. Al met al ziet het bestuur nog een 'grote taak' voor zichzelf weggelegd.

Was wel het ergste om te moeten aanzien dat in de lente zeer mooie delen waarin verschillende vogels reeds volop aan het broeden waren, met de grond gelijk werden gemaakt en zo in brand werd gestoken, dikwijls met nesten waarin eitjes of jonge vogels.

[28.] Deel van de tekst van opzichter Korfmaker voor het jaarverslag van de stichting Natuurmonument De Beer over het jaar 1958. De passage beschrijft de ontmanteling van het noordelijke deel van De Beer. Transcriptie: 'Was wel het ergste om te moeten aanzien dat in de lente zeer mooie delen waarin verschillende vogels reeds volop aan het broeden waren, met de grond gelijk werden gemaakt en zo in brand werd gestoken, dikwijls met nesten wa(a)rin eitjes of jonge vogels.'

1959

Januari

- Vijfde overleg tussen Gemeentewerken Rotterdam en rentmeester De Voogd en voorzitter Van der Meer namens de Stichting Natuurmonument De Beer.¹¹¹

Februari

- 3. Brief van de minister van Financiën aan het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer; vervolg op een eerder brief van 27 juli 1956. In deze brief: '[...] dat de plannen tot industriële ontwikkeling op West-Rozenburg onvermijdelijk zullen leiden tot het, deels op vrij korte termijn, uitvoeren van havenwerken op de plaats van het natuurreservaat "De Beer", ten gevolge waarvan dit gebied zal moeten verdwijnen.' Namens de minister is de brief ondertekend door het hoofd van de directie Domeinen, H. Bakker. In de marge van de brief staat handgeschreven: 'Afschrift zenden aan Dr. Ir. v.d. Meer'.
- 11. Zevende overleg tussen Gemeentewerken Rotterdam en rentmeester De Voogd en voorzitter Van der Meer namens de Stichting Natuurmonument De Beer.¹¹²
- 13. Brief van het hoofd van de Directie der Domeinen, H. Bakker, aan Van der Meer, voorzitter van het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer, naar aanleiding van de brief van de Contact-Commissie aan de minister van Financiën d.d. 22 september 1958 en de daarin gedane oproep voor compensatie in het Deltagebied. In deze brief meldt Bakker dat hij door de minister verzocht is 'in overleg te treden met het Bestuur van de stichting "Natuurmonument de Beer" opdat ook dit Bestuur zich kan beraden over het doen van voorstellen'. Hiermee verwijst Bakker deels naar zichzelf, omdat hij zelf deel uitmaakt van het genoemde bestuur. Interessante details zijn nog dat de brief is gericht aan het huisadres van Van der Meer en dat onder de brief in handschrift 'niet voor notulen!' staat.
- 17. Bespreking tussen vertegenwoordigers van de Dienst der Domeinen (Bakker, Groenwold, Kluytenaar) met aan de Rotterdamse kant Stadsontwikkeling en Wederopbouw (Rugters, Briët, Kommers) en Gemeentewerken (Küppers) over de verwerving van de grond op 'west-Rozenburg' en daarvoor te betalen eerder afgesproken prijs van f 1,20 per.
- 18. Stafvergadering van het Havenbedrijf. Tillema: '[...] het overleg met de Stichting vindt goede voortgang'. De uit te keren vergoedingen in verhouding tot de kosten van het geheel project zullen gering zijn.¹¹³
- 18. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹¹⁴ Onder het agendapunt 'Stand van zaken i.v.m. Europoort' is vooral discussie over de gebouwen op De Beer en de eventuele vervanging ervan.

Maart

- 18. Achtste overleg tussen Gemeentewerken Rotterdam en rentmeester De Voogd en voorzitter Van der Meer namens de Stichting Natuurmonument De Beer. Er wordt nu uitvoerig over 'schadevergoeding' voor de Stichting Natuurmonument De Beer gesproken, onder andere vanwege gederfde inkomsten van bezoekers en van houtverkoop.¹¹⁵
- 25. Bestuursvergadering van de Contact-Commissie. Voorzitter Van der Goes van Naters is bijzonder kritisch over de brochure *Hoe staat het feitelijk met De Beer?* die de Stichting Natuurmonument De Beer over de ontwikkeling van Europoort en de gevolgen voor De Beer heeft uitgebracht. In de bestuursvergadering van de Contact-Commissie op 25 maart 1959 stelt hij: 'dit boekje [is] op een veel te verzoenende toon geschreven en staan er loftuigen aan het adres van de gemeente Rotterdam in, waarvoor geen enkele aanleiding is.' Van der Meer zegt op deze vergadering onder andere: 'Naar mijn mening zal het ornithologisch belangrijkste deel van De Beer nog tientallen jaren behouden kunnen blijven. Tegen de aanleg van Europoort als zodanig is niet veel meer te doen. Pas wanneer de z.g. Beerhavens worden aangelegd, gaat De Beer totaal verlopen.'¹¹⁶ Verder zegt Van der Meer dat hij is getroffen door de 'pessimistische sfeer' in het bestuur.¹¹⁷

Mei

- 2. Memo over gesprek met de directeur Dienst der Domeinen. Hieruit blijkt dat de Staat de gronden wil verkopen met het (eeuwigdurende) recht om de grond terug te kopen tegen dezelfde prijs als de gemeente Rotterdam de grond weer zou willen verkopen. Deze voorwaarde is een besluit van de ministerraad.

- 8. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹¹⁸ Er is nu alleen discussie over de financiële compensatie voor het bos dat op De Beer verloren zal gaan.
- 13. Negende overleg tussen Gemeentewerken Rotterdam en rentmeester De Voogd en voorzitter Van der Meer namens de Stichting Natuurmonument De Beer.¹¹⁹

Juli

- 3. Negende overleg tussen Gemeentewerken Rotterdam en voorzitter Van der Meer namens de Stichting Natuurmonument De Beer. Er komen nu bedragen op tafel voor de ‘inkomstenderving’.¹²⁰
- 9. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹²¹ De nieuwe gebouwen zijn aan de zuidkant van De Beer in opbouw. Opnieuw is er discussie over het begrip ‘claim’. Voorzitter Van der Meer en J. Bakker zijn van mening, dat op de gemeente Rotterdam wel degelijk de morele verplichting rust om de inkomsten, die Stichting Natuurmonument De Beer als gevolg van de Europoortplannen zal moeten derven, te compenseren, omdat deze inkomsten noodzakelijk zijn voor de verdere instandhouding en verdere ontwikkeling van het restant van het natuurmonument en van de objecten, welke ter compensatie alsnog onder het beheer van de stichting gesteld zullen worden. H. Bakker kan zich hier niet in vinden, want: ‘[...] stelt zich op het formele standpunt, dat er noch van een juridische, noch van een morele claim sprake kan zijn en wist erop, dat het hier gaat om Staatseigendom.’

Oktober

- 1. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹²² Dit is de eerste vergadering in de nieuwe opzichterswoning aan de zuidkant van De Beer. Uit het verslag: ‘De heer J. Bakker vestigt de aandacht op het vele en goede werk, dat in het jaar is geschied in verband met de wijzigingen, die ten gevolge van het Europoortplan van de gemeente Rotterdam, aan “de Beer” moesten worden voltrokken. Namens het bestuur der Stichting betuigt spreker dank aan de Voorzitter en de Rentmeester voor de arbeid die zij ter zake verricht hebben en stelt voor een telegrafische dankbetuiging te zenden aan het College van Burgemeester en Wethouders der gemeente Rotterdam voor de steun, die zij hebben verleend.’ Die ‘dankbetuiging’ zal er niet komen; wel kan het bestuur zich vinden in een dankbetuiging aan de directeur Gemeentewerken, Tillemans. De volgende tekst gaat uit: ‘Bestuur de Beer, voor het eerst bijeen in nieuw dienstgebouw, dankt u en uw medewerkers voor ondervonden steun bij streven accommodatie natuurmonument aan gewijzigde omstandigheden aan te passen – voorzitter.’¹²³

November

- 5. Tiende overleg tussen Gemeentewerken Rotterdam en rentmeester De Voogd, voorzitter Van der Meer en nu ook J. Bakker namens de Stichting Natuurmonument De Beer.¹²⁴
- 11. Brief van de Stichting Natuurmonument De Beer aan het college van B&W Rotterdam over financiële compensatie. Hierin wordt gerefereerd aan een overleg op 10 januari 1958 waarbij burgemeester Van Walsum zou hebben gezegd: ‘[...] dat het recreatieve gedeelte van De Beer reeds aanstonds gedeeltelijk en later meer ingrijpend zal worden aangetast, *maar dat later nieuwe mogelijkheden zullen worden geschapen*.’¹
- 19. Voorzitter Van der Meer van de Stichting Natuurmonument De Beer heeft overleg met de Deltadienst en Rijkswaterstaat over eventuele compensatie van natuur door het verlies van De Beer. Aanwezig zijn verder: prof. Ir.P.Ph.J. Janssen, hoofd Deltadienst, ir. H.A.M.C. Dibbets, hoofdingenieur-directeur directie Deltawerken-zuid, ir. J. Volkers, hoofdingenieur-directeur directie Benedenrivieren en ir. W. Notenboom, hoofdingenieur directie Waterstaat. Volkers meldt dat de tweede havenmond op 1 januari 1964 gereed zal zijn. Hij zegt hierbij verder: ‘... ernaar gestreefd zal worden bij de aanleg van de 2e mond, waarin nog niet noodzakelijke werken moeten worden uitgevoerd, nog zo lang mogelijk ongemoeid te laten. Dit geldt vooral voor het deel van “De Beer” onmiddellijk bewesten en benoordwesten van de “Pan- of Krimpolder”.’

December

- 9. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹²⁵ Europoort komt aan de orde onder de kop ‘Stand bespreking Rotterdam’. Het gaat hier over de financiële compensatie van de stichting voor inkomstenverlies, opstallen en opstanden.

¹ Cursivering door mij. Het laatste deel van de zin is natuurlijk bedrog, want zoiets is de gemeente Rotterdam nooit van plan geweest.

- 9. Overleg van het Havenbedrijf met het ministerie van Financiën over de prijs van de domeingronden.
- 10. Twaalfde (en laatste) overleg tussen Gemeentewerken Rotterdam en rentmeester De Voogd en voorzitter Van der Meer namens de Stichting Natuurmonument De Beer.¹²⁶ Het verslag besluit met: 'Aangezien dit waarschijnlijk de laatste bijeenkomst is geweest van het huidige gezelschap, spreken de Heren Van der Meer en Tillema wederzijds hun waardering uit over de wijze, waarop het overleg steeds heeft kunnen plaatsvinden.'¹²⁷
- Uit het jaarverslag over 1959 van de Inspectie der Domeinen Rotterdam: 'De onderhandelingen omtrent de eigendomsoverdracht aan de gemeente Rotterdam van de aan de Staat toebehorende gronden op West-Rozenburg, welke nodig zijn voor uitvoering van de eerste fase der Europoortplannen, leidden in beginsel tot overeenstemming'.¹²⁸
- Het jaarverslag 1959 van de Stichting Natuurmonument De Beer onder de kop 'Plan Europoort': '[...] In verband met de snel voortschrijdende werkzaamheden en de verdere ontluistering van "de Beer" was 1959 wel een bijzonder moeilijk jaar, vooral ook voor het personeel, dat moest aanzien, dat terreingedeelten die jarenlang trouw waren bewaakt nu volkomen werden vernield. Het fraaie huis van de opzichter, met het bestuursgedeelte, werd afgebroken, evenals de logeergebouwen.' Onder de kop 'Bewaking en bezoek': 'Het was voor de opzichter Korfmaker, die zoveel zag aangetast van wat hij jaren zo zorgvuldig had bewaakt, wel een bijzonder moeilijk jaar. Desalniettemin bleef hij trouw zijn plicht doen.'¹²⁹

1960

Maart

- 7. Brief van B&W Rotterdam aan het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer over de overeenkomst met de stichting:
 - Vervanging van bebossingen, maximaal f 136.000 in tien jaar.
 - Wegens inkomstenderving f 100.000 te voldoen in tien jaarlijkse termijnen.
 - Bijdrage in de kosten van de verplaatsing van onder andere het kamphuis. Bedrag nog te bepalen.
- 9. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹³⁰ Europoort komt in deze vergadering aan de orde onder de kop 'Stand van zaken i.v.m. Europoort'. De gemeente Rotterdam wil een deel van de bunkers opruimen, zulks in verband met de aanleg van de tweede havenmond. Voorzitter Van der Meer stelt voor om hier toestemming voor te geven vanwege de 'tegemoetkomende houding van de gemeente Rotterdam, tot uiting komende in de door haar gedane toezeggingen inzake compensatie van de Beer.' Wel stelt het bestuur als voorwaarde dat de werkzaamheden buiten het broedseizoen moeten plaatsvinden.¹³¹

Mei

- 10. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹³² In deze vergadering komt Europoort in het geheel niet aan de orde.

Juni

- De commissie Van Berkum ziet het levenslicht. De commissie moet zich buigen over de vraag of uitbreiding van de Nederlandse staalindustrie door oprichting van een tweede staalfabriek mogelijk is en, zo ja, waar deze dan zou kunnen worden gevestigd. In het Rotterdamse weten ze aanvankelijk van niets, iets waarover burgemeester Van Walsum in juli zijn beklag doet bij J.W. de Pous, minister van Economische Zaken in het kabinet De Quay.

Juli

- 5. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹³³ In deze vergadering vindt een uitvoerige discussie over de ontwikkelingen rond De Beer plaats onder de kop 'Toestand op de Beer'. Voorzitter Van der Meer maakt melding van plannen voor de aanleg van een tweede havenmond en de aanleg van een dam naar Voorne maar wel de kanttekening dat het om 'voorlopige plannen' gaat die 'ongetwijfeld nog wel meermalen gewijzigd zullen worden'.¹³⁴
- 21. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹³⁵ In deze vergadering komt Europoort in het geheel niet aan de orde.

[29.] De provisorische verbinding van Europoort met de Nieuwe Waterweg en zee werd op 31 augustus 1960 tot stand gebracht. Foto Herbert Behrens, collectie nationaal Archief, 2.24.01.04-911-5518.

September

- 20. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹³⁶ Op deze vergadering komt Europoort aan de orde in verband met het voornemen om een bos aan te planten in het zuidelijke deel van De Beer aan de oostgrens met het nieuwe Europoortterrein om dit ‘zoveel mogelijk aan het oog te onttrekken.’^s Verder is er discussie over een tweede havenmond die de gemeente Rotterdam wil laten graven, omdat ‘men dringend behoefte heeft aan het uit te graven zand.’ Aanvullend hierop is er het plan voor de aanleg van een dam die ‘zal gaan aansluiten op Voorne’, onder andere als voorbereiding op de nog aan te leggen Maasvlakte. In reactie op een opmerking van bestuurslid Brouwer dat ‘met de aanleg van de dam het dynamische karakter van De Beer verloren zal gaan’, geeft voorzitter Van der Meer aan dat dit inderdaad het geval is.¹³⁷

November

- 15. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹³⁸ De Beer komt alleen aan de orde in relatie tot de achteruitgang van de grote stern. Hiervoor is door bestuurslid Brouwer een ‘instructie inzake een onderzoek’ opgesteld. Uitdrukkelijk wordt hier de kapmeeuw als een van de drukfactoren genoemd. Europoort komt in deze vergadering niet aan de orde.
- Uit het jaarverslag over 1960 van de Inspectie der Domeinen Rotterdam: ‘Vorbereidingen werden getroffen tot het opmaken van verkoop aan de gemeente Rotterdam van de aan deze gemeente te verkopen gronden, welke nodig zijn voor de uitvoering van de eerste fase der Europoortplannen. Zoals in het vorige jaarverslag reeds werd vermeld, leidden de onderhandelingen hierover reeds in beginsel tot overeenstemming.’¹³⁹
- Uit het jaarverslag 1960 van de Stichting Natuurmonument De Beer: ‘Met het oog op de voorgenomen verbreding van de mond van de Nieuwe Waterweg werd in het noordoostelijke terreingedeelte een groot aantal bunkers opgeruimd. Een en ander ging gepaard met de vernieling van een deel der aanwezige bos- en struweelcomplexen.’¹⁴⁰

^s Dit is wat later het (tweede) Jacob Bakkerbos zal heten.

1961

Februari

- 17. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹⁴¹ Dit is de eerste vergadering waarbij Lebret aanwezig is; de voorzitter: '[...] en zegt hierin gaarne een voorteken te willen zien van een uitbreiding van de bemoeiingen van de stichting in de provincie Zeeland.' In deze vergadering wordt uitvoerig gesproken over de financiële vergoedingen door de gemeente Rotterdam. Ook wordt het (veronderstelde) kokmeeuwenprobleem op De Beer gesproken. De meningen over de schade die kokmeeuwen aan de broedsels van de grote stern aanrichten, blijken nogal uiteen te lopen.¹⁴²

April

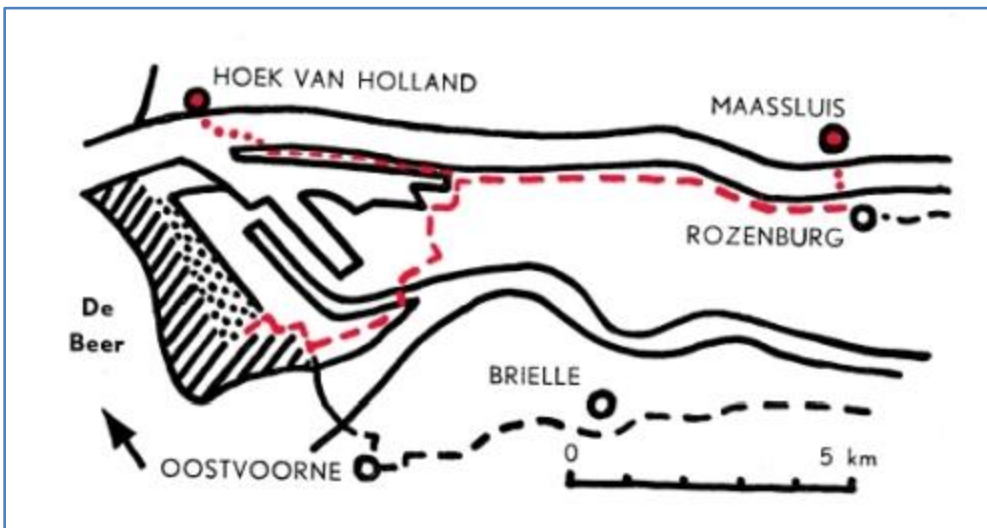
- 12. Brief van Van Walsum aan de minister van Financiën met het verzoek om de gronden van De Beer versneld aan Rotterdam over te dragen. Uit de brief: 'Aangezien rekening gehouden moet worden met een traag verloop van de onteigeningsprocedures is het denkbaar, dat een tekort aan terreinen voor toekomstige gegadigden zou kunnen ontstaan. Het zou daarom van bijzonder belang zijn, indien de omstandigheden daartoe nopen, een uitweg gevonden zou kunnen worden op de terreinen van "De Beer". In ieder geval is het ongewenst, dat gehandeld wordt alsof deze terreinen blijvend bestemd zullen zijn voor recreatie.'
- 21. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹⁴³ J. Bakker neemt statutair afscheid als bestuurslid wegens het bereiken van de vijfenzeventigjarige leeftijd. Het oorspronkelijke (eerste) Jacob Bakkerbos aan de noordkant van De Beer is inmiddels al verdwenen. Daarom krijgt het nieuwe bos aan de zuidkant van De Beer op de grens met Europoort nu zijn naam. Voorzitter Van der Meer spreekt daarbij onder andere over: 'Helaas is door andere oorzaken van het indertijd naar de heer Bakker genoemde bos niet veel meer over.'¹⁴⁴
- 29. Artikel in de *Haagsche Courant* met als kop 'Europoort kan natuurmonument De Beer niet verdringen.'

[30.] Bij de opening van tweede Jacob Bakkerbos op 21 april 1961. Bakker moest statutair het bestuur verlaten, omdat hij de leeftijd van 75 jaar had bereikt. Links een groot deel van het bestuur met geheel links opzichter Korfmaker. Rechts: Jacob Bakker (r) wordt gefeliciteerd door de voorzitter van het bestuur Van der Meer (l).¹⁴⁵

[31.] Excursie onder leiding van hulpbewaker Stehouwer, de man met de alpinopet. De excursies gingen tot aan het einde van De Beer gewoon door. In het laatste jaar dat De Beer nog toegankelijk was, 1963, bedroeg het aantal bezoekers 27.000. Hier een bezoek aan de duinen met de meeuwenkolonies op 23 mei 1961. Zie ook de dragline die op de achtergrond boven de bosjes uitsteekt. Foto Jan Koolen.

[32. Boven] Routes naar de zuidelijke ingang van De Beer. Via de pont Maassluis-Rozenburg of het pontje van Ary Prins vanuit Hoek van Holland, maar dan wel door een landschap dat al grotendeels op de schop was gegaan. Overigens zette Prins met zijn bootje ook veel werkvolk voor Europoort over, ca. 1961. Collectie auteur.

[33. Links] Aankondiging uit april 1961 dat het bootje van Ary Prins niet meer naar de steiger op De Beer bij het huis van Korfmaker vaart, maar naar een steiger in het Europoortgebied. Wat dat betekent voor iemand die naar De Beer wil, laat het kaartje boven zien. Collectie auteur.

Juni

- 16. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹⁴⁶ Nijhoff, de natuurwetenschappelijk medewerker van de stichting, geeft een overzicht van de broedvogelstand op De Beer. Zo zijn er op dat moment 4.500 paar kokmeeuwen, maar slechts 150 paar visdieven en ongeveer 2.500 paar van de grote stern. Europoort komt in deze vergadering niet aan de orde.

Juli

- 28. Artikel in *het Rotterdamsch Nieuwsblad* met als kop: 'U vergist U: De Beer is nog springlevend'. Het is dan al wel 10 kilometer naar nieuwe ingang aan de zuidkant van De Beer: 'Men moet rijden over een hobbelige klinkerstraat, eerst drie kilometer in de richting Rozenburg,

daarna terug, langs het Shell-complex. Hotsend en botsend over een stukgereden weg. Over kronkelende paadjes bereikt men ten slotte de ingang van De Beer.' Korfmaker zegt: 't Is hier mooier dan ooit.'

Augustus

- 31. De cutterzuiger Sliedrecht XI maakt de eerste doorgang van de nieuwe havens van het eerste gedeelte van Europoort. Het zeewater kan naar binnen.

September

- 27. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹⁴⁷ Europoort komt in deze vergadering nauwelijks aan de orde, alleen een klein puntje over de herbouw van het kamphuis. Het is laatste vergadering van bestuurslid Drijver die statutair het bestuur moet verlaten wegens het bereiken van de vijfenzeventigjarige leeftijd. Drijver zegt in zijn afscheidswoord onder andere: '[...] te hopen dat nog heel veel van het terrein De Beer zal mogen worden gespaard.'

November

- 13. De eerste tanker, de voor Shell varende Zweedse 'AK Fernstrøm', vaart de nieuwe (en tijdelijke) mond van Europoort binnen om af te meren bij de steiger van Shell in de 4de Petroleumhaven.
- 29. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹⁴⁸ Europoort komt in deze vergadering nauwelijks aan de orde.¹⁴⁹

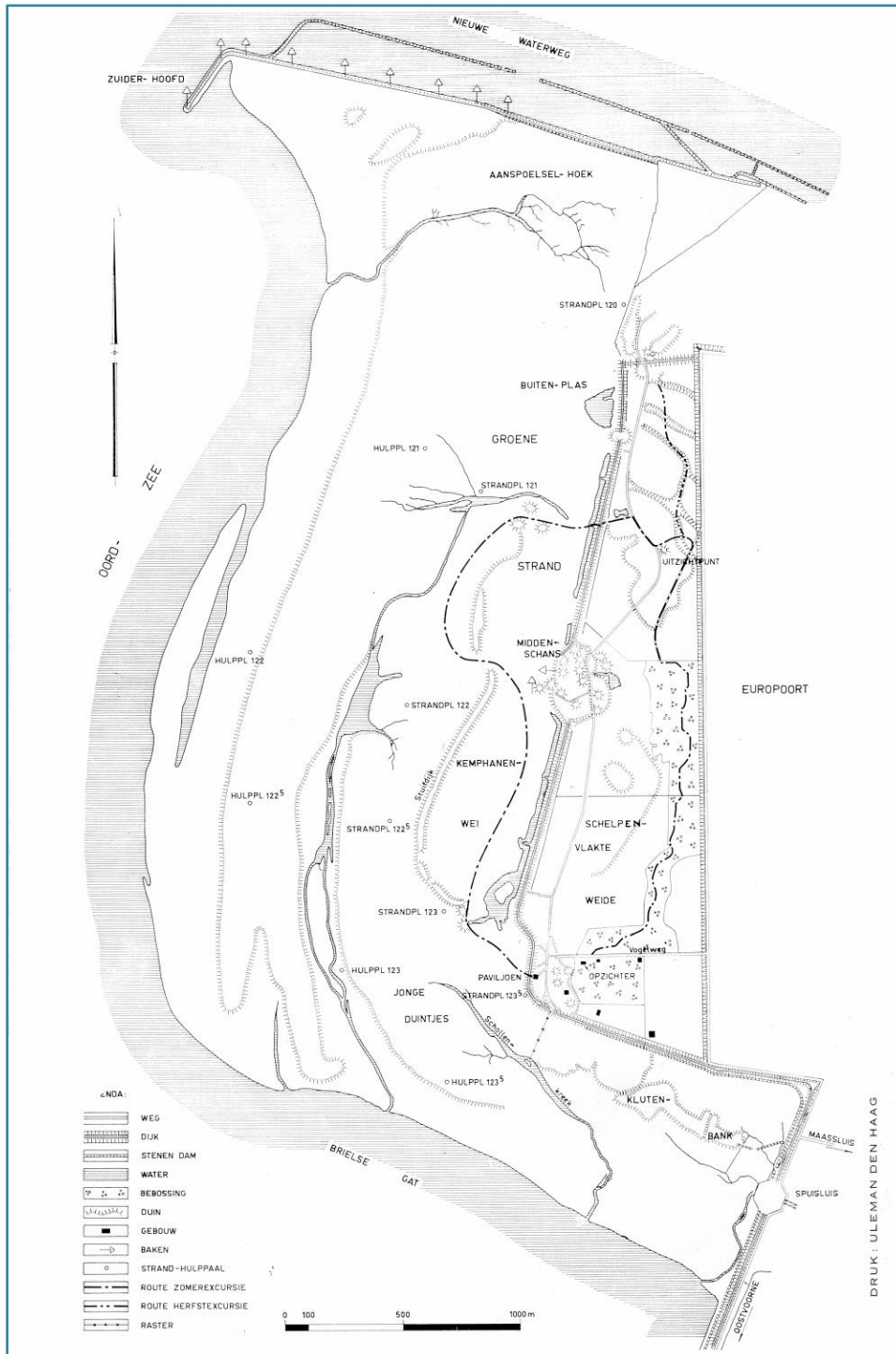
December

- 8. De Ministerraad bespreekt onder punt 10 van de agenda het 'Ontwikkelingsplan van het haven- en industriegebied aan de Rijnmond'. Eigenlijk gaat het om een 'ontwerp-beslissing' die is opgesteld door minister-president De Quay. Het stuk, slechts één pagina groot en met het opschrift 'GEHEIM', grijpt terug op de voorstellen van de Werkgroep Ontwikkeling Rijnmondhavens van februari 1958 en juni 1959. Kort gezegd komt het er op neer dat Rotterdam groen licht krijgt voor zijn plannen: een nieuwe havenmond, een nieuw binnenvaartkanaal en het behoud van het Brielse Meer als zoetwaterbekken. Bovendien wordt nu onomwonden gesteld dat De Beer kan verdwijnen: 'Te aanvaarden, dat het natuurreservaat "De Beer" bij de uitvoering van vorenbedoelde plannen niet kan worden behouden en tot uitdrukking brengen, dat het Rijk ter vervanging hiervan niet een ander vogelreservaat kan aanleggen'.
- 29. De commissie Van Berkum komt met haar eindrapport 'Rapport van de studiegroep Van Berkum omtrent de mogelijkheden tot vestiging van een nieuw geïntegreerd massastaalbedrijf in Nederland'. De commissie ziet geen mogelijkheden voor een rendabele exploitatie. Voor zover uitbreiding nodig of gewenst zal zijn, adviseert de commissie dit te doen bij de Hoogovens in IJmuiden. Niettemin besluiten B&W om het voor het hoogovenbedrijf gereserveerde terrein voorlopig nog voor dat doel beschikbaar te houden. Burgemeester Van Walsum: 'Het is natuurlijk duidelijk dat deze conclusies uitermate teleurstellend zijn.' En: '... maar ik heb hem gezegd dat in één opzicht deze conclusies mij verheugen, namelijk dat in dit opzicht dat er nu zekerheid is.'[†] En: 'We worden nu niet langer aan het lijntje gehouden en de weg is nu volkomen vrij voor een zelfstandig onderzoek, met name ten aanzien van de buitenlandse deelneming.'
- Uit het jaarverslag 1961 van de Contact-Commissie: 'Het heeft ons indertijd hogelijk verbaasd, dat de gemeente Rotterdam zonder meer in staat is gesteld om de Stichting Natuurmonumenten De Beer het desbetreffende terrein te ontnemen en het op te spuiten...', zo lezen we. En over de voorgenomen vestiging van het hoogoven- en staalbedrijf: 'Nu ligt het dit opgespoten terrein daar als een levensgrote prestigekwestie voor Rotterdam een schoolvoorbeeld van een overhaaste beslissing, waarbij iedere behoorlijke afweging van belangen heeft ontbroken'.
- Uit het boekje *De Haven van Rotterdam, Botlek en Europoort*: 'In de eerste plaats wordt gedacht aan een groot Hoogovenbedrijf. De situatie in het Europoort-gebied is daarvoor vrijwel ideaal. Men beschikt hier over grote terreinen aan diep vaarwater gelegen, in onmiddellijke verbinding met de zee, een goede en draagkrachtige ondergrond en ruim voldoende zoet water.' En ook: 'Wanneer men bedenkt, dat het bedrijf in Europoort uiteindelijk een productiecapaciteit zal hebben van een paar miljoen ton en te zijner tijd een invoer zal vergen van een veelvoud van deze hoeveelheid aan

[†] Met 'hem' wordt Weemers, een van leden van de commissie Berkum, bedoeld.

ertsen, kolen en andere grondstoffen, dan kan men zich voorstellen van hoeveel betekenis de uitermate gunstige ligging van het Europoort-gebied voor dit bedrijf is.'

- De derde herziene druk van het informatieboekje over De Beer verschijnt. Daarin valt onder andere te lezen: 'In 1958 werd opnieuw een aanslag op De Beer gepleegd en daarbij gingen ten behoeve van de aanleg van Europoort kostbare delen van het terrein verloren: het Breed, de Klutenplas, de Kievitenplas en de aan zangvogels zo rijke omgeving van de Vlierenlaan.' Maar ook: 'De voorspoedig opgroeiende bosgordel vervult echter nu reeds de belangrijke functie van toevluchtsoord voor de verdreven zangvogels en van "groene grens" tussen natuur en industrie.' De folder bevat ook een kaartje van het inmiddels tot minder dan 800 ha gereduceerde De Beer.

[34.] Kaart van natuurmonument De Beer uit het informatieboekje over De Beer uit 1961. Eigenlijk is het een misleidende kaart, want het lijkt alsof De Beer nog grotendeels in tact is. Het noordelijke deel was echter al lang niet meer toegankelijk.

1962

Januari

- 26. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹⁵⁰ Europoort komt in deze vergadering niet aan de orde.

Maart

- 27. De jacht op De Beer gaat tot op het laatst door. Dit blijkt onder andere uit een brief van C. van Lede van het Jachtgezelschap Scheurpolder waarin opgave wordt gedaan van het geschoten wild in het seizoen 1961/1962. Zo schieten de heren 35 fazantenhanen, 32 fazantenhennen, 57 konijnen, maar ook drie katten.¹⁵¹

April

- 6. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹⁵² De Beer komt in deze vergadering nauwelijks aan de orde, behalve bij de afscheidswaarden van bestuurslid prof. Van Oordt die onder andere zegt: '[...] spreekt de hoop uit, dat zij, onder leiding van haar voorzitter, nog vele jaren in staat zal zijn het gebied op Rozenburg te handhaven.' Van Oordt moet statutair het bestuur verlaten wegens het bereiken van de vijfenzeventigjarige leeftijd. Van Oordt stond er overigens om bekend dat hij stelselmatig over De Hoek en niet over de Beer sprak, hetgeen hij ook nu weer memoreert. Ook laat Van Oordt zich er graag op voorstaan dat hij al 'ongeveer zestig jaar' op De Beer komt.¹⁵³

Juni

- 27. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹⁵⁴ De Beer komt in deze vergadering niet aan de orde.

Juli

- 7. Brief van De Wit aan Nijhoff en Oorthuys over het verzoek van Rotterdam aan de regering om de gronden van De Beer te mogen kopen. Hierin wordt verwezen naar de houding van H. Bakker die het allemaal 'niet zo erg vond, omdat hij er vanuit ging dat De Beer toch verloren was'.
- 11. Brief van minister Zijlstra, Financiën, aan de minister-president naar aanleiding van de brief van de gemeente Rotterdam waarin het om de verkoop van het laatste gedeelte van De Beer vraagt (635 ha). De brief borduurt voort op het principebesluit van de ministerraad van 8 december 1961. In de brief staat: 'Te aanvaarden, dat het natuurreservaat "De Beer" bij de uitvoering van vorenbedoelde plannen niet kan worden behouden en hierbij op te merken, dat het niet bij voorbaat is uitgesloten, dat er een nieuw vogelreservaat komt, maar uit het verdwijnen van De Beer geen eis mag voortvloeien voor het aanleggen van een nieuw vogelreservaat.' Zijlstra stelt voor om met de verkoop in te stemmen.
- 21. Bespreking in de Ministerraad van het voorstel van minister Zijlstra, Financiën, om met de verkoop van de grond van De Beer in te stemmen. De verkoop wordt beschouwd als een logische stap en passend in eerder gemaakte afspraken en besluiten.

September

- 25. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹⁵⁵ Professor K.H. Voous treedt toe tot het bestuur; hij neemt de plaats van professor Van Oordt in, die heeft moeten aftreden wegens het bereiken van de zeventigjarige leeftijd. Het bestuur is ervan op de hoogte gesteld dat Rotterdam heeft gevraagd om gronden van De Beer te mogen kopen. Het gaat om het gehele binnendijkse deel en een groot deel van het Groene Strand. Uit het verslag: 'Dit verzoek komt voor spreker als een donderslag bij heldere hemel.'^u Verder: 'Prof. Voous zegt dat het belang van De Beer een belang van heel Nederland is en, hoewel van een ander soort, *niet kleiner is dan het economische belang*.'^v Europoort komt in deze vergadering verder niet aan de orde.

^u 'spreker' is de voorzitter, Van der Meer.

^v Cursivering door mij.

Oktober

- 4. De gemeenteraad geeft goedkeuring voor de aanleg van het Beerkanaal. Daarmee wordt natuurmonument De Beer geheel opgeofferd. Dit is nodig, omdat volgens het Havenbedrijf op korte termijn behoefte is aan de Maasvlakte met terreinen gelegen aan zeer diep vaarwater.
- 5. Interview met Van Walsum in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Van Walsum: 'Al in 1957 is duidelijk gezegd dat dit deel van Rozenburg verloren zou gaan en sedertdien is dat telkens herhaald.' Dit zou vooral zijn bedoeld om de nog resterende bunkers op De Beer te slopen.
- 19. B&W van Rotterdam leggen het plan voor de aanleg van de Maasvlakte aan de gemeenteraad voor.
- Brief van de stichting aan de minister van Financiën over de goedkeuring die de minister aan de gemeente Rotterdam voornemens is te geven om de bunkers op De Beer op te ruimen. Men spreekt van "Hoewel het ons uiteraard bekend is, dat de plannen van de gemeente Rotterdam ten aanzien van de ontwikkeling van Europoort *te eniger tijd* verdere offers van De Beer zullen inhouden' en 'onaangenaam verrast',^{w, 156} Curieus in deze brief zijn (zeker op dit moment) nog de volgende zinsneden: 'De Beer is nog steeds een der belangrijkste vogelreservaten in West-Europa.' en 'Van de Noordwesteuropese populatie van de Grote Stern broedt niet minder dan 80 procent in ons land; van deze 10.00 à 12.000 broedparen huisvest De Beer als een der weinige geschikte biotopen ruim een kwart.'

November

- 27. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹⁵⁷ In relatie tot Europoort is er alleen discussie over onduidelijkheden in de financiële afwikkeling.

^w Cursivering door mij.

1963

Januari

- 2. Brief van minister Zijlstra, minister van Financiën in het kabinet De Quay, aan B&W Rotterdam over de verkoop van de gronden op Rozenburg. Er moeten met stichting Natuurmonument De Beer regelingen worden getroffen voor ontruiming, geleden financiële schade, verplichtingen ten aanzien van personeel, belangen van het personeel. En: 'Ik sta u toe vooruitlopende op het tot stand komen van de eigendomsoverdracht over het te verkopen terrein te beschikken. Dit houdt tevens in, dat u de nog op het terrein aanwezige vroegere Duitse verdedigingswerken kunt doen slopen.'

Maart

- 13. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.^x

April

- 17. Van der Goes van Naters in een interview in *Het Vrije Volk* met de kop 'Rotterdam lijdt aan groothedswaanzin.' En: 'De mateloze grandeur van Rotterdam. Daarvoor moest alles wijken. Die heeft ons de Beer gekost. En dan te denken dat ze hun Hoogovens toch niet krijgen. Wij zijn gruwelijk misleid. De Beer, een staatsnatuurreservaat van 900 hectare nota bene, is voor een groot deel vernield. Met duizenden oude autobanden is de duinbebossing platgebrand. Waarom? Om de zucht tot groot doen van die heren. Van Walsum is onze grote tegenspeler.'

Mei

- 29. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.¹⁵⁸ In reactie op een vraag van rentmeester De Voogd wanneer met de aanleg van het Beerkanaal wordt begonnen, antwoordt voorzitter Van der Meer dat dit op korte termijn gaat gebeuren. Van der Meer voegt er nog aan toe: '[...] dat de broedplaats van de Grote Stern niet zal worden gestoord en te verwachten is dat, na voltooiing van de dam, deze vogels het volgend jaar weer op dezelfde plaats zullen komen broeden.' Europoort komt verder in deze vergadering niet aan de orde.

Juli

- 30. Brief van de Directie S en W aan B&W over de overdracht van de gronden en opstallen op west Rozenburg. De Stichting Natuurmonument De Beer krijgt f 100.000 krijgt voor het kamphuis.¹⁵⁹
- Ontwerpakte van verkoop van onroerend goed. Hierin f 136.000 vergoeding voor de waarde van de houtopstanden en f 100.000 voor inkomstenderving (in tien jaarlijkse termijnen te beginnen op 1.7.1960). Defensie krijgt f 3.124.000 voor het militaire kampement.¹⁶⁰

September

- 6. Brief over grondprijs west-Rozenburg. Domeinen wil eerst f 2,40 per m², maar sluit zich later aan bij de prijs die de gemeente Rotterdam aan anderen betaalt: f 1,80 per m².
- 11. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer.^y
- 14. De voorbereidingen voor de aanleg van het Beerkanaal beginnen.¹⁶¹

November

- 11. Bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer. Europoort komt in deze vergadering niet aan de orde.^z

^x Van deze vergadering is geen verslag bewaard gebleven.

^y Van deze vergadering is geen verslag bewaard gebleven.

^z Van deze vergadering is geen verslag bewaard gebleven.

[35.] Aanleg van kades in Europoort waar de mammoettankers van Shell kunnen aanleggen, 27 mei 1963. Foto Eric Koch, collectie nationaal Archief, 2.24.01.05, 915-2018.

December

- 2. Persbericht van Stichting Natuurmonument De Beer over de sluiting per 1 januari 1964. Zie de bijlage voor een integrale weergave.
- Brief van voorzitter Van der Meer aan de Vrienden van De Beer. Zie de bijlage voor een integrale weergave.
- Uit het jaarverslag 1963 van de Stichting Natuurmonument De Beer: ‘Begin december werd de definitieve sluiting van natuurmonument per 1 januari 1964 door middel van een persbericht aangekondigd. Zowel aan dit feit als aan de noodzaak om elders in het Deltagebied terreinen ter compensatie aan te wijzen werd door pers, radio en televisie zeer veel aandacht besteed.’¹⁶²

1964**Januari**

- 1. Natuurmonument De Beer is definitief gesloten.

Mei

- 12. Kwitantie van de verkoop van De Beer. *Zie afbeelding pagina 57.*
- Uit het jaarverslag 1964 van de Stichting Natuurmonument De Beer: 'De afbraak van dit eens zo beroemde reservaat ging in 1964 onverminderd verder. De graafwerkzaamheden langs de kustlijn, het opspuiten elders en het rooien en verbranden van de bosopstanden waren vanzelfsprekend funest voor de vogelstand.'¹⁶³

DE BEER: uitgevogeld

DE BEER BRANDT!

Moeder de Beer wordt levend
verbrand en begraven

De Beer op sterven na dood

**Natuurmonument De Beer
verkwanseld voor dollars en olie**

[36.] Krantenkoppen na de sluiting van natuurmonument De Beer in december 1963/januari 1964. Van boven naar beneden: *Algemeen Dagblad*, 3 december 1963, *Het Vrije Volk*, 19 december 1963, *Algemeen Handelsblad* en *De Volkskrant*, 31 december 1963, *Friese Koerier*, 18 januari 1964. *Het Parool* meldt in het (korte) bericht: 'De Beer was een zandbank, die in de zestiende eeuw bij Hoek van Holland vastgroeide en zich daarna sterk uitbreidde.' Bron: Delpher.

Literatuur

- Anonymus, *Randstad en Delta*, Rapport van de Provinciale Planologische Dienst in Zuid-Holland Den Haag, 1956.
- Anonymus, 'Alarm over De Beer', in: *Natuur en Landschap* 10, 224, 1956.
- Anonymus, 'Natuurmonument "De Beer" bedreigd?', in: *Wiek en Sneb* 4, 78, 1956.
- Anonymus, *Randstad en Delta. Een studie over de ontwikkeling van het Zuidhollandse zeehavengebied*, Waltman Delft, 1957.
- Anonymus, *Hoe staat het feitelijk met De Beer?*, Stichting Natuurmonument De Beer Utrecht, 1958.
- Anonymus, *Het natuurmonument "De Beer"*, 3de geheel herziene druk, Stichting Natuurmonument De Beer Den Haag, 1961.
- Anonymus, 'De Beer sloot 1 januari 1964 voorgoed', in: *Natura* 61, 1-2, 1964.
- Anonymus, 'Het trieste einde van De Beer', in: *Het Vogeljaar* 12, 213-216, 1964.
- Anonymus, *Rotterdam, Botlek en Europoort. Verslag van de conferentie voor rectoren, directeuren en docenten van het V.H.M.O., gehouden door het C.B.O. op 14 en 15 oktober 1959 te Rotterdam*, Stichting Contactcentrum Bedrijfsleven-Onderwijs Dan Haag, s.a.
- Bax, J., 'Ir. F. Posthuma, 1913-1986', in: *Rotterdams Jaarboekje 1986*, 168-176, 1987.
- Brolsma, J.U., *Havens, kranen, dokken en veren. De Gemeentelijke Handelsinrichtingen en het Havenbedrijf der gemeente Rotterdam, 1882-2006*, Matrijs Utrecht, 2007.
- Buijsman, E., 'Een eerste klas landschap', de teloorgang van natuurmonument De Beer, Matrijs Utrecht, 2007.
- Buijsman, E., Beekman, F., Draaijer, L., Koolen, J. & Ouweneel, G., *De Beer in beeld (II) - Een fotoverslag over natuurmonument De Beer voor de periode na 1945*, Mededelingenreeks Natuurmonument De Beer 22, Tinsentiep Houten, 2019.
- De Goeij, F., *Ruimte voor industrie*, Stichting Historische publicaties Roterodamum Rotterdam, 1990.
- De Roo de la Faille, L.W.G., *Tankers, tonnage en toekomst van Rotterdam's haven*, s.i., 1958.
- De Voogd, C.N.A., 'Laat de Beer De Beer blijven', in: *Natuur en Landschap* 11, 65-87, 1957.
- De Wit, R., 'De strijd om De Beer', in: *Natuur en Landschap* 12, 149-155, 1958.
- Hana, K., *Europoort en recreatie*, Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage en Omstreken, 1958.
- Haven, H., 'Verliest Nederland twee kostbare duingebieden?', in: *Natuurwereld* 13 (2), 469-477, 1962.
- Lucas, P., *Overzicht van de bemoeiingen van het gemeentebestuur van Rotterdam met de totstandkoming van de havens en industrieterreinen in het gebied van de Botlek. Deel I (1945-1957)*, Gemeente archief Rotterdam, 1965.
- Lucas, P., *Overzicht van de bemoeiingen van het Gemeentebestuur van Rotterdam met de totstandkoming van de havens en industrieterreinen in het gebied van de Botlek. Deel II (1957-1965)*, Gemeente archief Rotterdam, 1965.
- Lucas, P., *Overzicht van de bemoeiingen van het Gemeentebestuur van Rotterdam met de totstandkoming van de havens en industrieterreinen in Europoort (1957 t/m 1967)*, Gemeente archief Rotterdam, 1968.
- Mörzer Bruijns, M.F. (red.), *Het natuurmonument "De Beer"*, Stichting Natuurmonument De Beer Utrecht, 1951.
- Mörzer Bruijns, M.F. (red.), *Het natuurmonument "De Beer"*, 2de druk, Stichting Natuurmonument De Beer Utrecht, 1954.
- Nagel, K., 'Vechten om de Beer', in: *Amoeba* 33, 94, 1957.
- Nelemans, B., 'Alweer De Beer', in: *Kruipnieuws* 20, 29-32, 1958.
- Nijhoff, H., 'Europoort groeit, natuurgebied slinkt', in: *De Kampioen* 74 (6), 168-169, 1959.
- Nijhoff, P., 'Exit De Beer', in: *Natuur en Landschap* 17, 101-117, 1963.
- Ouweneel, G., 'Merkwaardig terugzien op "De Beer"', in: *Vogeljaar* 13, 535, 1965.
- Ouweneel, G., 'De voorgeschiedenis van een industriegebied', in: *De Levende Natuur* 71, 174-181, 1968.
- Ouweneel, G., 'Herinneringen aan "De Beer"', in: *De Lepelaar* nr 57, 22-26, 1978.
- Ouweneel, G., '1935 Veertig jaar Stichting Natuurmonument De Beer 1975', in: *Sterna* 49(2), 62-66, 2004.
- Posthuma, F., 'Het Havenbedrijf der gemeente Rotterdam 1945-1965', in: Van Walsum, G.E. (red.), *Rotterdam - Europoort 1945-1970*, Donker Rotterdam, 1972.
- Spaans, A., 'De Beer: vogelreservaat óf industrieterrein', in: *De Kijfhoek* 18 (5), 1956.
- Strijbos, J.P., 'Het vogeleiland "De Beer" exit', in: *De Levende Natuur* 81, 1-8, 1978.

Voor artikelen in kranten zie Delpher (delpher.nl), de krantendatabase van de Koninklijke Bibliotheek.

Dankwoord

Frans Beekman, Arie Spaans en Bert Nelemans zijn behulpzaam geweest bij de opheldering van een aantal onduidelijkheden.

Bijlagen

Uit de statuten van Stichting Natuurmonument De Beer

Uit de tekst van de statuten van de Stichting Natuurmonument De Beer zoals deze luiden na de daarin bij beschikking van de Minister van Financiën en de Staatsecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen van 25 april 1960, nr. 54/12 mei 1960, nr 74341, aangebrachte wijzigingen.

Artikel 2

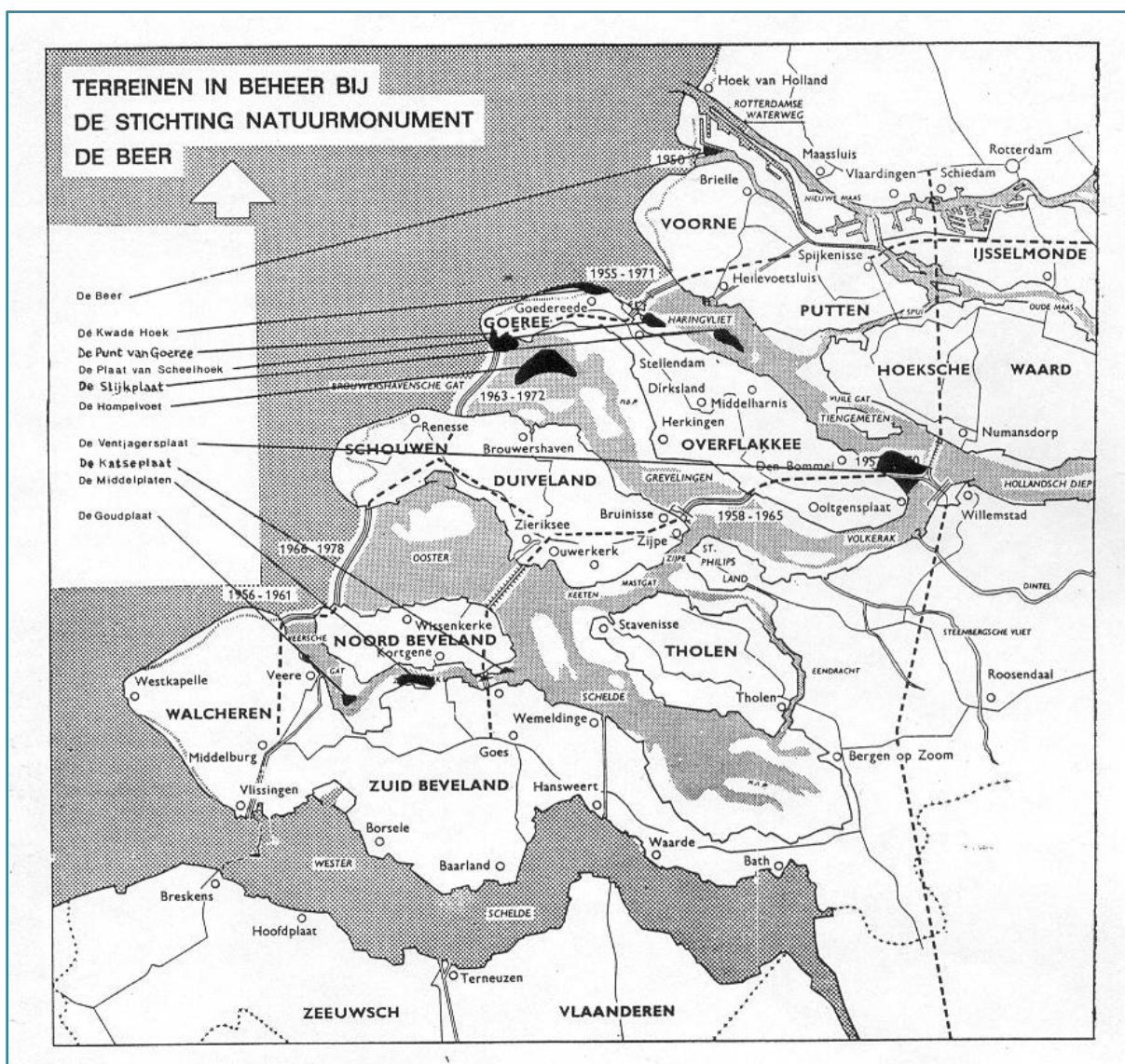
De Stichting heeft ten doel de bescherming en instandhouding van het “Natuurmonument De Beer”, gelegen op het eiland Rozenburg en van andere uit het oogpunt van natuurbescherming belangrijke staatsterreinen, waarvan zij het gebruiksrecht verwerft.

Artikel 3

De Stichting tracht dit doel te bereiken door:

- a. het van de Staat aannemen en voeren van het beheer van de gronden waarin “De Beer” is gelegen, alsmede het voeren van beheer over andere terreinen, als in artikel 2 bedoeld.

Terreinen van Stichting Natuurmonument De Beer

[37.] Overzicht van de gebieden die in beheer zijn bij de Stichting Natuurmonument De Beer na de ontmanteling van De Beer. Met de aanduiding 'De Beer' op de kaart wordt de Kleine Beer bedoeld, het gebiedje van 10 ha dat bleef gespaard. Collectie auteur,

De kwitantie van de verkoop van De Beer

KWITANTIE.

De ondergetekende, Ir. JOHANNES KLUYTENAAR, Rentmeester der domeinen in het rentambt Breda te BREDA, handelende namens de Staat der Nederlanden (hierna genoemd "de Staat"), hiertoe gemachtigd bij brief van de Minister van Financiën van 5 mei 1964, no. 3462, Directie der Domeinen, afdeling Rentambten en Pachtzaken, verklaart hiermede dat de gemeente Rotterdam, ingevolge artikel 10 van de overeenkomst van verkoop aan genoemde gemeente van 994.84.85 ha Staatsgronden c.a. op West-Rozenburg (Euro-poort), welke overeenkomst werd geconstateerd bij akte, verleden voor notaris W.A. Hoek te Rotterdam op 5 maart 1964, overgeschreven ten hypotheekkantore te Rotterdam op 5 maart 1964 met tekening, in deel 3578, nummer 98, aan de Staat heeft betaald:

I. a. de koopsom	f 13.210.035,--
b. de vergoeding ingevolge artikel 7	" 140.906,04
c. de afkoopsom ingevolge artikel 9	" 62.500,--
d. de vergoeding ingevolge artikel 2, lid 2a	" 1.356.866,43
	f 14.770.307,47
e. af: de vergoeding ingevolge artikel 8	" 875,49
Totaal	f 14.769.431,98
II. de door de gemeente ingevolge artikel 10, alinea 2 van genoemde koopovereenkomst tot de dag van betaling verschuldigde rente.	

De Staat heeft derhalve uit hoofde van artikel 10 van genoemde koopovereenkomst geen vordering meer op de gemeente Rotterdam.

Breda, 12 mei 1964.

DE RENTMEESTER DER DOMEINEN
IN HET RENTAMBT BREDA,

[38.] De definitieve afrekening van de verkoop van natuurmonument De Beer.¹⁶⁴

Het totale bedrag van bijna 15 miljoen gulden is omgerekend ongeveer 40 miljoen hedendaagse euro.

De brief van Stichting Natuurmonument De Beer aan de Vrienden van De Beer

December 1963.¹⁶⁵

STICHTING NATUURMONUMENT DE BEER

HYACINTWEG 11, 'S-GRAVENHAGE. POSTREKENING 219096.
TELEFOON 680161 (B.G.G. 390764)

'S-GRAVENHAGE, december 1963.

Aan de Vrienden van De Beer.

U heeft het dezer dagen in vele kranten kunnen lezen: De Beer gaat verdwijnen. Al hetgeen u daar heeft aangetrokken en geboeid, wij realiseren het ons nauwelijks, is verleden tijd geworden. De moderne maatschappij met haar eisen heeft er beslag op gelegd en het zijn de herinneringen, welke overblijven. Herinneringen aan de vogels van velerlei pluimage, die ter plaatse een unieke broedgelegenheid en een rijk voedselgebied vonden; aan het landschap met zijn begroeiing van duindoorn en braam en vlier en ook zeldzame planten; aan de grasbegroeide paden als in een doolhof, welke altijd wel weer uitliepen op het jonge bos of op de in de luwte van begroeide duinen en een zoom van struiken liggende plas met het waterwild en vaak zijn jongen; en aan het brede strand en in de broedtijd aan de tochten met de opzichter in de broedkolonies van meeuw en stern en kluut. Wellicht waren deze tochten niet bevorderlijk voor de rust van de broedende vogels; toch hadden zij hun nut. Want dit toch was de bedoeling: niet zonder meer bewaren en beschermen van natuur, doch tevens de mens zelve ontvankelijk maken voor en betrekken in het behoud en de bescherming van de natuur. Deze confrontatie met de natuur spreekt de mens aan; zij wekt vage herinneringen aan een verleden, waarin de relatie tussen mens en natuur zoveel inniger was en doet hem beseffen dat het ingrijpen van de mens, naast onmisbare voordelen, ook onherstelbaar verlies heeft gebracht. Het contact met de natuur maakt dat hij zich a.h.w. herboren voelt en meer opgewassen tegen de drukte en beslomeringen van alle dag. In deze zin vullen natuurbescherming en recreatie in de natuur elkaar aan; de in de natuur ontspanning zoekende mens krijgt eerbied voor de natuur en zal streven naar het behoud daarvan. Vandaar ook, dat onze stichting bij de verwezenlijking van haar doelstelling, het behoud van uit een oogpunt van natuurbescherming belangrijke staatsterreinen, gaarne hulp zoekt bij de recreatie in de natuur. Voor het terrein De Beer is dit nu afgelopen, maar dit betekent niet, dat wij het hoofd nu maar in de schoot leggen. De natuur wordt door de hedendaagse maatschappij dermate bedreigd, dat wij alles, maar dan ook alles in het werk moeten stellen om wat er nog over is aan natuur, te handhaven en zo mogelijk uit te breiden. Onze stichting heeft nog enige terreinen in beheer, welke uit een oogpunt van natuurbescherming belangrijk zijn. Het zijn: de Punt van Goeree, een prachtig duingebied op de zuidwestpunt van Goeree, ter grootte van bijna 200 ha, de Kwade Hoek, een strand- en duingebied ten westen van de haven van Goedereede, groot ruim 300 ha, de nog aanzienlijk grotere Plaat van Scheelhoek in het Haringvliet bij Stellendam en de nog niet voor bezoek opengestelde Hompelvoet in de Grevelingen bij Ouddorp. Voor bijzonderheden aangaande deze terreinen verwijzen wij u naar het boekje, geschreven door Kees Hana: "Goeree, paradijs voor bloemen, vogels en mensen", dat u kunt bestellen door overschrijving van f 1,35 op onze postrekening 219096 en dat voorts verkrijgbaar is bij onze opzichters op Goeree en bij de boekhandel in Middelharnis en Ouddorp. Wij twijfelen er niet aan of u zult van een bezoek aan Goeree veel genoegen beleven en de daar geboden mogelijkheden tot natuurgenoegen gaarne benutten. In het

Veerse Meer hebben wij tenslotte nog enige na de afsluiting drooggevalen zandplaten, t.w. de Middelpaten en het zuidelijke deel van de Goudplaat, in beheer. De begroeiing hiervan ontwikkelt zich snel en wij hebben van deze gebieden goede verwachtingen. Hoewel wat afgelegen, wat voor de natuurliefhebbers overigens helemaal geen bezwaar is, verdienen deze terreinen stellig uw belangstelling. Wij zullen uw bezoek aan de genoemde gebieden gaarne tegemoet zien, want zonder uw belangstelling en uw steun bereikt onze stichting haar doel slechts ten dele.

Uw jaarkaart voor 1964 gelieve u nevensgaand aan te treffen. Zoals u zult zien geeft deze mede aan uw gehele gezin een recht van vrije toegang. Wij hebben gemeend de regeling van de bijdragen te moeten vereenvoudigen door de minimum bijdrage met ingang van 1964 (dus voor het gehele gezin) te stellen op f 5,-. Wij mogen u verzoeken uw bijdrage voor dat jaar over te maken op onze postrekening 219096.

STICHTING NATUURMONUMENT DE BEER,

Dr. Ir. Z.Y. van der Meer,
voorzitter.

Het persbericht van Stichting Natuurmonument De Beer over de sluiting van De Beer

2 december 1963.¹⁶⁶

STICHTING NATUURMONUMENT DE BEER

HYACINTWEG 11, 'S-GRAVENHAGE. POSTREKENING 219096.
TELEFOON 361480 (B.G.G. 390764)

'S-GRAVENHAGE, 2 december 1963.

PERSBERICHT

DE BEER SLUIT 1 JANUARI 1964 VOORGOED

De werkzaamheden op De Beer in het kader van de zeewaartse uitbreiding van Europoort zijn thans zo ver gevorderd, dat de Stichting Natuurmonument De Beer zich ziet genoodzaakt het natuurreservaat op 1 januari 1964 voorgoed te sluiten. Daarmee zal een van West-Europa's beroemdste vogelreservaten ten offer vallen aan de expansie van het Rotterdamse haven- en industriegebied.

De Stichting, die een aantal staatsdomeingronden beheert, is van mening, dat op korte termijn in het Deltagebied natuurreservaten ter compensatie van het verlies van De Beer moeten worden aangewezen. Hoewel zij er bij de betrokken overheidsinstanties op heeft gewezen dat hier internationale belangen in het geding zijn, heeft zij bij bepaalde diensten tot nu toe onvoldoende medewerking ondervonden.

Bewogen historie

De Beer was oorspronkelijk een zandbank, die tegen het einde van de 16e eeuw aan de Hoek van Holland vastgroeide en zich vervolgens sterk uitbreidde. Het graven van de Nieuwe Waterweg, bijna een eeuw geleden, isoleerde het gebied opnieuw; in 1872 kwam de verbinding met het eiland Rozenburg tot stand.

Inmiddels was hier een belangrijke vogelbroedplaats ontstaan, waar in 1921 de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels een bewaking instelde om een einde te maken aan het roven van eieren. In 1935 werd door de toenmalige minister van Economische Zaken de Stichting Natuurmonument De Beer in het leven geroepen met als doel het behoud van landschap, flora en fauna van De Beer en van een aantal andere natuurterreinen, w.o. de Punt van Goeree, de Plaat van Scheelhoek en de Kwade Hoek op het eiland Goeree-Overflakkee.

Gedurende de bezettingstijd moest ook De Beer het ontgelden: het duinterrein werd vergraven en volgebouwd met talloze bunkers; een deel van het natuurgebied werd op Duits bevel omgezet in landbouwgrond. Na de oorlog werden de bunkers met succes aan het oog onttrokken door het opbrengen van zand en het aanleggen van omvangrijke beplantingen.

De afsluiting van de Brielse Maas in 1950 amputeerde opnieuw een deel van De Beer. In 1959 werd ca. 175 ha van het mooiste deel van het natuurreservaat opgespoten ten behoeve van het hoogoverterrein. Een bittere ervaring voor de natuurbescherming is, dat deze grond, waarvoor o.a. Het Breed en de Klutenplas werden opgeofferd, nog steeds ongebruikt ligt.

In het afgelopen voorjaar werd het definitieve einde van De Beer ingeluid. De bunkercomplexen worden ontgraven en gesloopt, de thans volop met oranje bessen getoide duindoornstruiken worden door draalines verwijderd en in brand gestoken. Op de plaats waar dit voorjaar nog bijna 2000 paren grote sterns nestelden grommen nu de bulldozers en vreten twee cutterzuigers zich langzaam maar onverbiddelijk door het terrein.

Jaarlijks bezochten rond 50.000 natuurliefhebbers De Beer, waarvan enkele duizenden onder geleide van opzichter W. Korfmaker met de gevarieerde plantengroei kennis maakten en een bezoek brachten aan de vogelkolonies, waar duizenden grote sterns en kokmeeuwen en voorts honderden visdieven, bergeenden, kluten en weidevogels broedden.

Compensatiewensen in het Deltagebied

De Stichting Natuurmonument De Beer, die een naamswijziging overweegt, is van mening dat elders in het Deltagebied maatregelen moeten worden getroffen om het verlies van De Beer enigermate te compenseren. Daartoe kan niet worden gewacht op de mogelijkheden die over enige decennia wellicht aan de zeezijde van de grote afsluitdammen zullen ontstaan. Een dergelijk vacuüm zou onverantwoord zijn met het oog op de internationale verantwoordelijkheid die de natuurbescherming in Nederland heeft.

Het gaat hier bv. om de o.a. van De Beer verdreven grote sterns, waarvan meer dan driekwart juist in ons land broedt. En om de honderdduizenden eenden en steltlopers uit noordelijke landen, die tijdens de trektijden en in de winter op de voedselrijke slikken en zandplaten pleisteren.

Doordat elders in Noordwest-Europa ontginning en ontwatering drassige graslanden als ganzenpleisterplaatsen onbruikbaar hebben gemaakt, is er geen land in Europa waar in de wintermaanden zo grote aantallen ganzen hun toevlucht zoeken als bij ons. Maar ook in Nederland zijn deze terreinen, zoals De Poel ten zuiden van Goes en De Putting in oostelijk Zeeuws-Vlaanderen, niet veilig voor cultuurtechnische ingrepen.

Compensatie voor deze en andere verliezen kan worden tot stand gebracht op een aantal buitendijkse gronden in het Deltagebied, die als toevluchtsoorden voor de elders verdreven planten en dieren kunnen dienen. Op geïsoleerde platen zouden grasvlakten moeten worden ingezaaid, waar de zeer schuwe ganzen veilig hun voedsel kunnen zoeken. Op de Middelplaten in het Veerse Meer, die de Dienst der Domeinen de Stichting onlangs in beheer gaf, zal in 1964 een proef met de aanleg van een ganzenreservaat worden genomen.

Voorts stelt de Stichting alles in het werk nog drie buitendijkse natuurterreinen in beheer te krijgen, te weten de slikken in het Brielse Gat, de Ventjagersplaat bij Ooltgensplaat en de Slikken van De Heene. Helaas ondervindt zij, ondanks de medewerking van Domeinen, bij bepaalde overheidsinstanties hiervoor nog onvoldoende medewerking.

Voor FOTOMATERIAAL en verdere INLICHTINGEN wende men zich tot de heer P. Nijhoff, Huys te Warmont, Warmont; tel. 01711-803.

Uitspraken van Van Walsum

Burgemeester van Rotterdam in de hier besproken periode^{aa}

1956, 6 december: 'Rotterdam nu eenmaal niet ten behoeve van een vogelreservaat kon zeggen: "We sluiten de tent en doen verder niet mee".'

1957, 2 januari: 'Wanneer ik zeg dat het plan voor een haven voor supertankers het een en ander heeft losgewoeld, dan heb ik het oog hier op dat men zich is gaan realiseren, dat het wel eens kunnen gebeuren dat het bij die haven niet alleen zou blijven; dat zich daaromheen wel eens industrieën zouden kunnen gaan vestigen, in verband waarmee zelfs over een nieuwe basisindustrie wordt gesproken'

—, 21 augustus: : '[...] beginnen de plannen voor de aanleg van de havens en industrieterreinen in het westelijk gedeelte van het eiland Rozenburg hoe langer hoe meer vaste vorm aan te nemen, terwijl de contacten die wij hebben met de gegadigden voor deze terreinen van dien aard zijn, dat betrekkelijk spoedig met de uitvoering van deze werken zal moeten worden begonnen.'

—, 28 november: 'Ik kom nu tot de kwestie van het natuurreservaat, want men zou kunnen zeggen: het gemeentebestuur van Rotterdam denkt wel aan de boeren, denkt misschien aan de landarbeiders, maar houdt helemaal geen rekening met het natuurreservaat. Alleen zou ik de vraag willen stellen of het niet denkbaar is dat wij elders compensatie kunnen verschaffen. Ik zou willen zeggen, dat wij als gemeentebestuur bereid zijn om ook in dit opzicht medewerking te verlenen in dien zin, dat wij dus niet het standpunt zullen innemen: dat moet nu zonder meer weg en daar trekken wij ons niets van aan, maar dat wij mede willen bekijken of er andere oplossingen te vinden zijn.'

—, 11 december: 'Het is noodzakelijk dat de gemeente zo spoedig mogelijk de beschikking krijgt over de grond van de staat, aangezien anders niet met het werk kan worden begonnen.'

1958, 10 januari: '[...] dat het recreatieve gedeelte van De Beer reeds aanstonds gedeeltelijk en later meer ingrijpend zal worden aangetast, maar dat later nieuwe mogelijkheden zullen worden geschapen.'

—, 30 januari: 'samenvattende [...] dat het niet uitgesloten is dat de broedplaatsen van plan-Europoort weinig hinder zullen ondervinden.' En: '[...] dat het recreatieve gedeelte van "De Beer" reeds aanstonds gedeeltelijk en later meer ingrijpend zal worden aangetast, maar hiervoor zullen nieuwe mogelijkheden worden geschapen.'

—, 30 januari: '[...] de gegronde verwachting dat met name de vogelbroedplaats op "De Beer" gehandhaafd zal kunnen blijven, zelfs in het latere stadium van een nieuwe uitgang naar zee. Wanneer dat het geval blijkt te zijn – en de bespreking gaf alle grond dat te verwachten – dan geloof ik wel, dat een van de punten die in het land nogal onrust hebben gewekt, weer is weggenomen.'

1960, 12 april: 'In ieder geval is het ongewenst, dat gehandeld wordt alsof deze terreinen blijvend bestemd zullen zijn voor recreatie.'

1962, 5 oktober: 'Al in 1957 is duidelijk gezegd dat dit deel van Rozenburg verloren zou gaan en sedertdien is dat telkens herhaald.'

^{aa} Voor de herkomst van de uitspraken zie bij de genoemde data in het volgende hoofdstuk en de daarbij behorende noten.

Uitspraken van Van der Meer

*Voorzitter van het bestuur van Stichting Natuurmonument De Beer
in de hier bespreken periode vanaf 21 oktober 1958*^{bb}

- 1956, 25 oktober: '[...] dat er geen misverstand over mag bestaan, dat de tankerhaven, [...] reeds lang door de commissie als een feit is aanvaard, dat niet discutabel meer is.'
- 1957, 9 januari: 'Gewichtige belangen van recreatie en natuurbescherming staan op het spel bij het lot van het natuurreservaat de Beer.'
- 1958, 13 juni: 'Eerst na 1967 zal beslist moeten worden of de uitbreiding van het Rotterdamse industrie- en havencomplex naar het oosten of naar het westen (de zgn. Beerhaven) moet plaatsvinden. Een belangrijk deel van "de Beer" blijft dus tenminste 10 à 25 jaar intact.'
- , 21 oktober: 'Bij het overleg moet voorop staan dat wij Rotterdam niet willen hinderen, maar ook in hun eigen belang op spoed aandringen.'
- 1959, 25 maart: ': "Naar mijn mening zal het ornithologisch belangrijkste deel van De Beer nog tientallen jaren behouden kunnen blijven. Tegen de aanleg van Europoort als zodanig is niet veel meer te doen. Pas wanneer de z.g. Beerhavens worden aangelegd, gaat De Beer totaal verlopen.'
- 1960, 9 maart: '[...] tegemoetkomende houding van de gemeente Rotterdam, tot uiting komende in de door haar gedane toezeggingen inzake compensatie van de Beer.'
- 1961, 21 april: 'Helaas is door andere oorzaken van het indertijd naar de heer Bakker genoemde bos niet veel meer over.'
- 1963, 29 mei: '[...] dat de broedplaats van de Grote Stern niet zal worden gestoord en te verwachten is dat, na voltooiing van de dam, deze vogels het volgend jaar weer op dezelfde plaats zullen komen broeden.'

^{bb} Voor de herkomst van de uitspraken zie bij de genoemde data in het volgende hoofdstuk en de daarbij behorende noten.

Europoort en De Beer

Hieronder een kaart die de contouren van natuurmonument De Beer laat zien, geprojecteerd op het huidige Europoort en omgeving. Links zijn nog delen van de (eerste) Maasvlakte te zien. Van noordnoordoost naar zuidzuidwest loopt het Beerkanaal, ongeveer op de plek waar vroeger het strand van De Beer lag. Helemaal bovenaan de Nieuwe Waterweg. Bron: E. Buijsman, 'Een eerste klas landschap', Matrijs, 2007, p. 229.

Collectie Wabe Korfmaker

Wabe Korfmaker, de opzichter van Natuurmonument De Beer, leerde aan het eind van de jaren vijftig fotograferen van Karel Schot, de Rotterdamse onderwijzer, leraar biologie, vogelasielhouder en publicist. Een deel van de collectie van Korfmakers dia's was in het bezit van de voormalige hulpbewaker op De Beer, Maarten Bakelaar. Dit deel van de collectie is door bemoeienis van de auteur ondergebracht bij het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Een ander (kleiner) deel van de collectie berust bij mevrouw A. den Bakker-Korfmaker, dochter uit het tweede huwelijk van Korfmaker. Een merkwaardigheid bij de collectie Korfmaker is dat Korfmaker veel aandacht heeft besteed aan de ontmanteling van De Beer. Helaas was de collectie niet voorzien van aanvullende informatie, zodat een datering van individuele dia's niet goed mogelijk is. Deze bijlage biedt een kleine selectie van de afbeelding die Korfmaker maakte van de voortschrijdende aftakeling van De Beer.

Alle afbeeldingen op deze pagina zijn afkomstig uit de collectie van mevrouw A. den Bakker-Korfmaker.

Alle afbeeldingen op deze pagina zijn afkomstig uit de ex-collectie Maarten Bakelaar.

Lijst van actoren

Het aantal mensen dat op een of andere manier betrokken was bij de ondergang van De Beer, is indrukwekkend. Hieronder een (niet uitputtende) lijst van de meest betrokkenen en hun functie in de periode dat er discussie was over De Beer in relatie tot havenaanleg op de kop van Rozenburg. Het gaat dan grofweg om de periode 1955-1965.

Aartsen, mr. J. van, minister van Verkeer en Waterstaat in het kabinet Drees IV (1959) en in het kabinet Beel II (1958-1959).

Algera, J., minister van Verkeer en Waterstaat in het kabinet Drees III (1952-1956) en Drees IV (1958-1959).¹⁶⁷

Bakker, H., hoofd Directie Dienst der Domeinen; bestuurslid van de Stichting Natuurmonument De Beer.

Bergh, S.J. van den, minister van Defensie in het kabinet De Quay (1959-1963).

Brouwer, dr. G.A., bestuurslid van de Stichting Natuurmonument De Beer van 1935 tot en met september 1961.

Drijver, J., bestuurslid van de Stichting Natuurmonument De Beer van 1935 tot en met september 1961.

Franx, ir. C., directeur Gemeentewerken Rotterdam.

Goes van Naters, M. van der, Tweede Kamerlid voor de Partij van de Arbeid, voorzitter van de Contact-Commissie.

Hofstra, H., minister van Financiën in de kabinetten Drees III (1952-1956) en Drees IV (1956-1958).

Jansen, prof. ir. P.Ph., hoofd van de Deltadienst, tevens voorzitter van de Werkgroep Ontwikkeling Rijnmondhavens, in de wandeling de Commissie Jansen.

Jong, P.S.J. de, minister van Defensie in het kabinet Marijnen (1963-1965).

Klein, prof. ir. J.L., hoofdingenieur van de Provinciale Waterstaat van Zuid-Holland; adjunct-directeur van de Provinciale Planologische Dienst voor Zuid-Holland.

Kluytenaar, J., rentmeester rentambt Klundert.

Koomans, ir. N.Th., (eerste) directeur Gemeentelijk Havenbedrijf in Rotterdam van 1932-1959.

Korfmaker, W., opzichter van De Beer in dienst van de Stichting Natuurmonument De Beer.

Lange, ir. G.C., directeur van de Provinciale Planologische Dienst voor Zuid-Holland.

Mandele, K.P. van, directeur van de Kamer van koophandel Rotterdam, voorzitter van het bestuur van de Staatstudie Stichting (en curator van de Economische Hoge School Rotterdam).

Meer, dr. ir. Z.Y. van der Meer, voorzitter van het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer (1958-1974). Tevens voorzitter van de Vaste Commissie van de Rijksdienst voor het Nationale Plan (1954-1965); voorzitter van de Rijksplanologische Commissie (1965-1971).¹⁶⁸

Meijer, dr. J. de, secretaris van het bestuur van de Staatstudie Stichting.

Nijhoff, P., lid van de N.J.N., later wetenschappelijk assistent bij de Stichting Natuurmonument de Beer.

Pols, W., opzichter in dienst van het jachtgezelschap Scheurpolder.¹⁶⁹

Posthuma, ir. F., medewerker (1945-1958), later adjunct-directeur (1958-1959), daarna directeur (1959-1973) van het Gemeentelijk Havenbedrijf Rotterdam.

Staf, ir.C., minister van Oorlog en Marine in kabinet Drees III (1952-1956), kabinet Drees IV (1956-1958) en kabinet Beel II (1958-1959).

Steijn, ir. W.A., voorzitter van het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer (1952-1958).

Thijsse, prof. J.P., directeur van het Waterloopkundig Laboratorium; algemeen adviseur van de Rijksdienst voor het Nationale Plan.

Tilburg, J. van, wethouder van de gemeente Rotterdam met het Havenbedrijf in zijn portefeuille (1945-1956).

Tillema, ir. J.A.C., directeur Gemeentewerken Rotterdam.

Vink, mr. J., directeur van de Rijksdienst voor het Nationale Plan, tevens secretaris van de Vaste Commissie van de Rijksdienst voor het Nationale Plan.

Walsum, G.E. van, burgemeester van Rotterdam 1952-1965), tevens portefeuillehouder Havenbedrijf (1965-1965).

Zijlstra, J., minister van Financiën in de kabinetten Drees IV (1956-1958) en De Quay (1959-1963).

Afbeeldingen van enkele actoren die waren betrokken bij de ondergang van natuurmonument De Beer.

Van links naar rechts: J. Algera, foto Nationaal Archief; F. Posthuma, foto collectie auteur; J.P. Thijsse, foto Nationaal Archief.

Van links naar rechts: J. Drijver, W.A. van Steijn, H. Hofstra. Deze drie foto's collectie auteur.

Van links naar rechts M. van der Goes van Naters, collectie auteur; Z.Y. van der Meer, collectie W. van der Meer; G.E. van Walsum, collectie Stadsarchief Rotterdam.

Over de auteur

Ed Buijsman (1948) heeft opleidingen genoten als analytisch-chemicus, atmosferisch chemicus, zeefdrukker, journalist en docent scheikunde. Hij speelde in het begin van de jaren tachtig een rol bij de ontwikkeling van het vakgebied atmosferische chemie in Nederland. Hij was bovendien ruim tien jaar lang docent scheikunde naast zijn werk als onderzoeker bij de Rijksuniversiteit van Utrecht. Hij schreef in deze periode veel populaire artikelen over milieuverontreiniging. Van 1987 tot en met 2005 was hij als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu in Bilthoven. Daar vervulde hij onder andere de functie van hoofd van het Landelijk Meetnet Luchtkwaliteit. Van 2006 tot aan zijn pensioen eind 2011 was hij in dienst van het Milieu- en Natuurplanbureau, later Planbureau voor de Leefomgeving, in Bilthoven. Zijn werkgebied daar was de luchtkwaliteit in de breedste zin van het woord.

Buijsman is ook geïnteresseerd in de historische aspecten van de luchtverontreiniging. Zo publiceerde hij twee boeken over de geschiedenis van het luchtmeetnet in Nederland en schreef hij veel artikelen over de ontwikkeling van de luchtkwaliteit in Nederland.

De veranderingen in het Nederlandse landschap in de afgelopen eeuwen vormen een van zijn andere onderzoeksvelden. Buijsman doet hiervoor (archief)onderzoek om te komen tot een beter begrip waarom veranderingen plaatsvinden (of niet) en welk gewicht hierbij aan natuur en milieu moet worden toegekend. Een van de resultaten was de beschrijving van de ondergang van natuurmonument De Beer. Het boek hierover is in 2007 uitgegeven door Matrijs in Utrecht. Het onderzoek naar de lotgevallen van de grote stern in Nederland is daar een ander voorbeeld van. Dit werd, eveneens bij matrijs uitgegeven in 2018. Buijsman deelt zijn informatie en kennis ook via websites over onder andere natuurmonument De Beer, de grote stern en het Nederlandse landschap.

Noten

Toelichting gebruikte afkortingen

- Archief SNdB: archief van de Stichting Natuurmonument De Beer. Dit archief berust in het Stadsarchief Amsterdam en is onderdeel van het archief van Natuurmonumenten, toegangsnummer 999. Het tweede nummer is de verwijzing is het inventarisnummer.
- BHIC Brabants Historisch Informatie Centrum in Den Bosch.
- IISG: Instituut voor Internationale Sociale Geschiedenis in Amsterdam.
- NA: Nationaal Archief in Den Haag.
- SAR: Stadsarchief Rotterdam.
- [→]: externe link.

Opmerking vooraf bij de noten

In het algemeen zijn belangrijke archieven voor de geschiedenis van de ondergang van natuurmonument De Beer (met tussen haakjes het toegangsnummer): 1) het archief van de Stichting Natuurmonument De Beer, Stadsarchief Amsterdam [999/2509 tot en met 999/2650]; 2) het archief van het Havenbedrijf, Stadsarchief Rotterdam [589]; 3) het archief Posthuma, Stadsarchief Rotterdam [589-01]; 4) het archief van de Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming, Instituut voor Internationale Sociale Geschiedenis, Amsterdam [02784]; 5) het archief van de Rijksdienst voor het Nationale Plan, Nationaal Archief, Den Haag [2.17.04]; 6) het archief prins Frederik, zijn rentmeesters en hun opvolgers, Brabants Historisch Informatie Centrum, Den Bosch [91].

¹ Een groot deel van De Beer was afkomstig van de vroegere bezittingen van prins Frederik. De Beer viel beheerstechnisch onder het rentambt Niervaart. Stichting Natuurmonument De Beer had daarom ook als statutaire zetel Klundert, waar zich het kantoor van het rentambt Niervaart bevond.

² Voor de achtergronden zie Buijsman 2007, p. 34 e.v.

³ Thijssen (1938), p. 31.

⁴ Archief SNdB 999/2609.

⁵ In het kort komt het erop neer dat H(endrik) Bakker, hoofd bij de Dienst Domeinen in 1941 al intern bij de discussies over de inpoldering betrokken raakte. In 1942 was Bakker samen met Verhoeven, hoofd van het Technisch Bureau van Domeinen en formeel ontwerper van de plannen, bij een bestuursvergadering van Stichting Natuurmonument De Beer aanwezig om de plannen nog eens toe te lichten. Bakker liet daarbij geen enkel misverstand over de uitvoering: het is allemaal al beklonken en verzet heeft derhalve geen enkele zin; zie archief SNdB 999/2606. Zie voor meer informatie over Bakker ook <https://overnatuurmonumentdebeer.inzichten.nl/stichting/bakkerh.html> [→].

⁶ Zie ook over Van der Meer: https://overnatuurmonumentdebeer.inzichten.nl/stichting/van_der_meer.html [→].

⁷ In de Contact-Commissie waren organisaties als Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Vogelbescherming vertegenwoordigd.

⁸ Archief SNdB, 999/2610.

⁹ Mörzer Bruijns 1951, 1954, p. 24-25.

¹⁰ Dit proces wordt uitgebreid besproken in Buijsman 2007, p. 79-93. Deze tekst over het Botlekplan is hieraan grotendeels ontleend.

¹¹ Posthuma van het Havenbedrijf beweerde dat hem al in de zomer van 1955 'inlichtingen bereikten' waaruit zou blijken dat er plannen waren voor Willemshaven (Posthuma 1972, 43). De Goey 2000, 81 geeft aanvullende details. Esso zou voornemens zijn om schepen te laten bouwen met een tonnage met een laadvermogen van 60.000 ton, een voor die tijd ongekeerde grootte. Het betekende dat de Botlek, op dat moment in ontwikkeling, voor de aanlanding niet in aanmerking kwam, omdat het 'maar' geschikt was voor schepen tot 45.000 ton.

¹² Zie ook tabel 2. De Voogd was eigenlijk in dienst van Staatsbosbeheer, maar door deze organisatie 'uitgeleend' aan de Stichting Natuurmonument De Beer.

¹³ Leeuwarder Courant, 11 oktober 1955, p.5 onder de titel 'Olieleiding van de zee naar de Ruhr?'. Ook in De Telegraaf, 11 oktober 1955, p. 1.

¹⁴ SAR Archief Posthuma 589-01/136. De status van deze kaart is onduidelijk. Deze is aanwezig in het archief zonder begeleidende informatie of stukken van welke aard dan ook. Een lichtenlijn bestaat uit twee bakens die voor navigatie van de scheepvaart worden gebruikt. Ze geven aan waar vaartuigen een veilige doorgang hebben bij ondiep of gevaarlijk vaarwater.

¹⁵ Ir. N.T. Koomans was directeur van het Havenbedrijf van 1932 tot in 1959. Hij werd in 1959 opgevolgd door ir. F. Postuma die tot 1973 directeur van het Havenbedrijf was. Posthuma was in 1945 bij Havenbedrijf gekomen, maakte daar carrière en was in de aanloop naar de functie van directeur van 1958 tot in 1959 adjunct-directeur van het Havenbedrijf. Ir. L.W.G. Roo de la Faille was naast Posthuma de andere adjunct-directeur. Hij was dat vanaf 1939 tot en met 1957. Zie ook Brolsma 2007 voor uitvoerige geschiedenis van het Havenbedrijf.

¹⁶ SAR Archief Havenbedrijf 589/1022.

¹⁷ BHIC Archief prins Frederik, zijn rentmeesters en hun opvolgers 91/2489. Kluytenaar was sinds 1948 rentmeester van Domeinen van de rentambten Breda, Niervaart, Noord-Brabant, Oosterhout, Steenberg en Zwaluwen, sedert 1950 tevens het rentambt Zeeland en van 1956 tot en met 1980 (na de samenvoeging) het rentambt Breda. Natuurmonument De Beer, in het ambtelijk jargon ook wel 'West-Rozenburg' genoemd, viel onder het rentambt Niervaart.

- ¹⁸ Dit vond plaats in de zittingstermijn van het Kabinet-Drees III (1952-1956). Ministers in dit kabinet die op enigerlei wijze bij natuurmonument De Beer waren betrokken, waren: J. van de Kieft (Financiën, waar Domeinen onder viel), C. Staf (Oorlog & Marine), H.B.J. Witte (Wederopbouw en Volkshuisvesting) en J. Algra (Verkeer en Waterstaat).
- ¹⁹ SAR Archief Posthuma 589-01/136.
- ²⁰ Nieuwsblad van het Noorden, 22 maart 1956, p.9 onder de titel 'Olieleiding Rotterdam–Roergebied'. De Waarheid, idem, p.5, 'Rotterdam dingt naar olieleiding met Ruhrgebied' met hier 'zonder twijfel de keuze op Rotterdam zal vallen'. De Tijd, idem, p.7, 'Olieleiding naar het Ruhrgebied. Rotterdam of Wilhemshafen'. De Telegraaf, idem, p.3, 'Olieleiding Roergebied - Nog kansen voor Rotterdam'. In de berichtgeving is vaak sprake van Wilhemshafen in plaats van het correcte Wilhelmshaven.
- ²¹ IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784/41. P.P.D. = Provinciale Planologische Dienst. Volgens Arie Spaans heeft Peter Nijhoff zijn informatie van hem gekregen. Beiden kenden elkaar van de NJN district VI. Arie Spaans meent zich te herinneren dat hij de informatie uit een krant of tijdschrift had. Arie Spaans, persoonlijke mededeling d.d. 13 juni 2019. Voor achtergronden van de Contact-Commissie zie IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784 en ook in beknopte vorm Buijsman 2007, p. 44.
Van Steijn en Brouwer worden hier opgevoerd als voorbeelden van personen die in diverse gremia zitting hadden, waaronder in het bestuur van Stichting Natuurmonument de Beer en dus ook in de Contact-Commissie. Zodoende kon men op de een plaats informatie opdoen die op een andere plaats van pas zou kunnen komen. Zo waren er veel verknopingen inde natuurbeschermings- en ambtelijke wereld.
- ²² SAR Archief Posthuma 589-01/135.
- ²³ Kaart: SAR Archief Posthuma 589-01/136. Datering: De Goey 1990, p. 64.
- ²⁴ SAR Archief Havenbedrijf 589/1018.
- ²⁵ Posthuma 1972.
- ²⁶ IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784/467/8.
- ²⁷ Voor een beschrijving van Posthuma's ervaringen zie Posthuma 1972, 47. Zie ook De Goey 2000, 83. Wat betreft de naam Europoort, noemt Posthuma dr Gerrit van der Wal, van 1957 tot 1963 directeur van de Jaarbeurs in Utrecht en daarna president-generaal van de KLM, als naamgever. Van der Wal was vanaf 7 december 1957 tevens 'economisch adviseur' van de gemeente Rotterdam. Posthuma: 'Terwijl hij [Van der Wal, EB] op een goede dag in bad zat, bedacht hij de naam Europoort en hij bracht zijn idee onmiddellijk telefonisch over aan burgemeester Van Walsum. Europoort is toen de naam geworden van Rotterdams nieuwste havengebied.' [Posthuma 1972, 52] Wanneer deze curieuze badscène zich zou hebben afgespeeld vertelt de geschiedenis niet. De naam 'Europoort' werd op 8 november 1957 wereldkundig gemaakt.
- ²⁸ IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784/41.
- ²⁹ IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784/469.
- ³⁰ De Kijfhoek 18 (5), mei 1956. Met dank aan Arie Spaans.
- ³¹ Archief SNdB, 999/2607.
- ³² Archief SNdB, 999/2607. De daaraan voorafgaande vergadering was op 30 september 1955, dus zo'n acht maanden eerder. Aan de bedreiging van De Beer zijn in de notulen slechts negen (9) regels gewijd.
- ³³ Het is opmerkelijk dat een demissionair kabinet een dergelijk ingrijpend besluit neemt. Zie bij 13 juni 1956.
- ³⁴ Het Parool, 3 juli 1956, p.2. Zie ook de Leeuwarder Courant van 28 juni 1956 waar wordt gesteld dat het Wilhelmshaven wordt en 'Kans voor Rotterdam schijnt verkeken'. Zie ook De Waarheid, 20 juni 1956, p.5 voor een artikel met gelijke strekking.
- ³⁵ SAR Archief Posthuma 589-01/136.
- ³⁶ Voor de (persoonlijke) visie van Posthuma op het proces van de vestiging van een staalfabriek annex hoogoven zie Posthuma 1972, 59-63. De Goey 2000 bespreekt het onderwerp zeer uitgebreid op de pp. 94-122.
- ³⁷ Deze crisis was van doorslaggevende betekenis voor de Rotterdamse plannen voor havenuitbreiding. Tot dan ging het merendeel van de olietransporten per tanker vanuit de brongebieden aan de Perzische Golf via het Suezkanaal en de Middellandse Zee naar de raffinaderijen in West-Europa. De sluiting van het Suezkanaal betekende dat de tankers nu rondom Afrika moesten varen. Het was dan goedkoper om zeer grote tankers, de mammoettankers, schepen tot 100.000 ton, te gebruiken, maar deze moesten dan wel in West-Europa kunnen aanlanden. Rotterdam greep deze kans met beide handen aan. De Rotterdamse havens zou ook geschikt worden gemaakt voor deze mammoettankers.
- ³⁸ Archief SNdB, 999/2602.
- ³⁹ Posthuma 1972, 44. Het gaat om de 84.370 ton metende schip *Universe Leader*, het 'op vier na grootste schip ter wereld'. De diepgang van het schip (18 meter) is zodanig dat het niet door het Suezkanaal kan. Zie ook onder andere *Het Nieuwsblad van het Noorden* d.d. 8 augustus 1956; *De Volkskrant* d.d. 9 augustus 1956. Het begrip 'reuzentanker' is in zekere zin natuurlijk arbitrair. In 1953 noemde men in de pers een schip van 31.000 ton een reuzentanker, in 1954 van 45.000 ton en in 1957 van 52.000 ton.
- ⁴⁰ Van Steijn, de voorzitter van het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer, zat sinds de oprichting van de Rijksdienst voor het Nationale Plan in 1941 in de Vaste Commissie.
- ⁴¹ Dr. J.F.G.M. de Meijer is adviseur van een aantal Nederlandse draad- en nagelfabrikanten. Deze hadden plannen om een staalfabriek, annex walsenrij op te richten, eventueel later aangevuld met een hoogoven. [De Goey 2000, 94/95]
- ⁴² NA Archief Rijksdienst voor het Nationale Plan 2.17.04/101. Dus in september 1956 wordt al gesproken over compensatie voor het verlies van De Beer. Dat is meer dan een jaar voordat de gemeente Rotterdam met de plannen voor Europoort voor het eerst naar buiten komt. Dit wekt de indruk dat zelfs de Contact-Commissie al in een vroeg stadium De Beer zou willen opgeven.
- ⁴³ IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784/41.
- ⁴⁴ Archief SNdB, 999/2602.
- ⁴⁵ Archief SNdB, 999/2607.
- ⁴⁶ Ministers in het kabinet Drees IV die op enigerlei wijze bij De Beer waren betrokken, waren vooral H.J. Hofstra (Financiën) en J. Algra (Verkeer en Waterstaat) en in mindere mate C. Staf (Oorlog & Marine) en H.B.J. Witte (Wederopbouw en Volkshuisvesting).

- ⁴⁷ NA Rijksdienst Nationale Plan 2.17.04/9. Het betreft hier dezelfde Van der Meer die op 13 juni 1958 zal toetreden tot het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer en daarvan voorzitter zal worden. Van der Meer zal in genoemde bestuursvergadering de volgende woorden spreken: 'Eerst na 1967 zal beslist moeten worden of de uitbreiding van het Rotterdamse industrie- en havencomplex naar het oosten of naar het westen (de zgn. Beerhaven) moet plaatsvinden. Een belangrijk deel van "de Beer" blijft dus tenminste 10 à 25 jaar intact.'
- ⁴⁸ IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784/467-8.
- ⁴⁹ De Volkskrant, 10 november 1956, p.4: 'Olieleiding naar Keulen niet vanuit Rotterdam'.
- ⁵⁰ IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784/41. Van Steijn zat in de het bestuur van de Contact-Commissie, maar schitterde nogal eens door afwezigheid.
- ⁵¹ NA Archief Rijksdienst voor het Nationale Plan 2.17.04/101.
- ⁵² Archief SNdB, 999/2610.
- ⁵³ Archief SNdB, 999/2610.
- ⁵⁴ NA Rijksdienst voor het Nationale Plan 2.17.04/101.
- ⁵⁵ Mr. K.P. van de Mandele is voorzitter van de Kamer van Koophandel in Rotterdam.
- ⁵⁶ De Staalstudie Stichting had als officiële doelstelling 'De Bestudering van de mogelijkheden tot vestiging van een nieuwe hoogoven- en staalindustrie ter vervaardiging van Thomassenstaal en daaruit te fabriceren lichte walsproducten aan de mond van de Nieuwe Waterweg of elders aan de kust in Nederland, en de voorbereiding van daartoe strekkende plannen'.
- ⁵⁷ Vragen van de heer Van der Goes van Naters in verband met het scheppen van een industriële claim voor het 'Natuurmonument De Beer' op Rozenburg (ingezonden 5 februari 1957):
 1. Is het de ministers bekend, dat buitenstaanders – ten dele buitenlanders – bezig zijn en industriële claim te scheppen voor een gebied, waarop zij geen enkele aanspraak hebben, nl. het aan de Staat der Nederlanden toebehorende "Natuurmonument de Beer", groot ongeveer 1000 ha, gedurende een reeks van jaren in beheer bij een door de Staat in het leven geroepen stichting van die naam?
 2. Zijn de ministers zich ervan bewust, dat hier destijds, na rijp overleg met betrokkenen en afweging van alle belangen, een planologische beslissing heeft plaatsgevonden, op grond waarvan – speciaal na de oorlog – belangrijke bedragen zijn geïnvesteerd, terwijl elders afwegingen in tegengestelde richting hebben plaatsgevonden?
 3. Is het de ministers bekend, dat "De Beer" een internationaal vermaard vogelreservaat is het daarnaast steeds meer de functie krijgt van ruimtereservaat van de grote-stadsbevolking van de zuidelijke randstad Holland, welke functie nimmer zal kunnen worden overgenomen door welk toekomstplan omtrent recreatie te water ook, terwijl er nauwelijks een bevolkingsagglomeratie bestaat, die van deze recreatiemogelijkheid op droge grond zo slecht voorzien is als Rotterdam en omgeving?
 4. Delen de ministers de ervaring, dat, bij welk op zich zelf belangrijk utilitair object ook, het uitgangspunt van initiatiefnemers pleegt te zijn, dat er geen enkel alternatief tot de gekozen vestigingsplaats bestaat, doch dat bijna steeds, bij een vastberaden handhaving van eenmaal vastgestelde contraire algemene belangen, zulk een alternatief toch wel voorhanden pleegt te zijn?
 5. Zijn de ministers bereid het eens genomen standpunt van wat het algemeen belang ten opzichten van "De Beer" jarenlang heeft voorgeschreven en nog voorschrijft, vastberaden te handhaven?
- ⁵⁸ IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784/41.
- ⁵⁹ Het betreft een krantenknipsel uit Archief SNdB, 999/2599 waar wel een datum maar geen naam van de publicatie op staat. Op de achterkant worden nieuw uitgekomen films besproken. Hieruit valt af te leiden dat het om een Utrechtse krant moet gaan. Het *Utrechts Nieuwsblad* is voor het betreffende jaar gedigitaliseerd; daar komt het artikel niet in voor. Dit betekent dat het dan waarschijnlijk om een artikel in de *Nieuw Utrechtsch Dagblad* gaat.
- ⁶⁰ Archief SNdB, 999/2607.
- ⁶¹ Antwoord van de heer Höppener, Staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, mede namens de heren Hofstra, minister van Financiën, en Witte, Minister Van Volkhuysvesting en Bouwnijverheid (ingezonden 7 maart 1957):
 1. De ondergetekende is gebleken, dat van industriële zijde een studie wordt gemaakt over een eventuele vestiging op westelijk Rozenburg. Het is uiteraard niet mogelijk zonder medewerking van de Regering, een claim te scheppen op het aan de Staat toebehorende gebied aldaar, waar o.m. het "Natuurmonument De Beer" behoort.
 2. Deze vraag wordt bevestigend beantwoord.
 3. Het is ondergetekende bekend, dat het "Natuurmonument De Beer" als een vogelreservaat van internationale vermaardheid wordt beschouwd, terwijl het overigens door zijn aard en ligging voor de recreatie – zij het niet voor massale recreatie – van grote betekenis is.
 4. Hoewel de ondergetekende inderdaad ten aanzien van bepaalde projecten heeft ervaren, dat nader overleg nieuwe mogelijkheden voor alternatieve oplossingen als in deze vraag bedoeld opende, meent hij, dat daaruit geen algemene regel kan worden afgeleid.
 5. De ondergetekende is van mening, dat, wanneer in de toekomst opnieuw zou moeten worden overwogen, wat het algemeen belang ter zake vordert en wanneer daarbij met elkander onverenigbare bestemmingen tegenover elkaar zouden moeten worden afgewogen, aan de huidige bestemming van het "Natuurmonument De Beer" een zéér hoge waarde zou moeten worden toegekend.
- ⁶² IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784/41.
- ⁶³ NA Ministerraad 2.02.05.02. De notulen van 25 maart 1952 staan op microfiche 107.
- ⁶⁴ Archief SNdB, 999/2607.
- ⁶⁵ NA Rijksdienst voor het Nationale Plan 2.17.04/9.
- ⁶⁶ IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784/41.
- ⁶⁷ SAR Archief Posthumus 589-01/136.
- ⁶⁸ NA Rijksdienst voor het Nationale Plan 2.17.04/101.
- ⁶⁹ SAR Archief Havenbedrijf 589/1018.
- ⁷⁰ NA Rijksdienst voor het Nationale Plan 2.17.04/101.
- ⁷¹ IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784/92.

- ⁷² Archief SNdB, 999/2628.
- ⁷³ IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784/465.
- ⁷⁴ Archief SNdB, 999/2607.
- ⁷⁵ IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784/78.
- ⁷⁶ SAR Archief Posthumus 589-01/137. Dit is dezelfde Bakker die op dat moment ook in het bestuur van Stichting Natuurmonument de Beer zit. Bakker is bij deze bespreking aanwezig als vertegenwoordiger van de Dienst der Domeinen, ministerie van Financiën.
- ⁷⁷ Vragen van de heer Van der Goes van Naters in verband met het door het gemeentebestuur van Rotterdam vastgestelde plan betreffende nieuwe haven- en industrieterreinen 'Europoort' (ingezonden 27 november 1957):
 1. Aanvaarden de Ministers het standpunt, dat, alvorens een definitief karakter wordt toegekend aan het door het gemeentebestuur van Rotterdam vastgestelde plan betreffende nieuwe haven- en industrieterreinen, aangeduid als 'Europoort', de Kamer in de gelegenheid moet zijn, zich hierover uit te spreken, met name voor zover hierbij algemene rijks-belangen rechtstreeks betrokken zijn?
 2. Zijn de Ministers niet van mening, dat het sub 1 bedoelde plan in het bijzonder door de industrialisatie van het eiland Rozenburg het algemeen rijksbelang rechtstreeks raakt, en wel – naast de ver reikende consequenties voor het eiland Voorne – door het opofferen van het staatsnatuurmonument 'De Beer', groot 900 ha, aan welks bestemming de Ministers – in hun beantwoording dd. 7 maart 1957 van de destijds dezerzijds gestelde vragen – een 'zeer hoge waarde' hebben toegekend?
 3. Zijn de Ministers bereid te bevorderen, dat de gemeente, welke in dit opzicht het algemeen rijksbelang uit wetenschappelijk, cultureel en sociaal-hygiënisch oogpunt dreigt te benadelen, zelf een gelijkwaardige compensatie voor wat dreigt verloren te gaan, schept en financiert en hieromtrent overleg pleegt – behalve met de bevoegde rijksinstanties – met de voor deze belangen wakende georganiseerde natuurbescherming?
- ⁷⁸ Verslag van de gemeenteraad van Rotterdam d.d. 28.11.1957, agendapunt XXX. Aanwezig in NA Rijksdienst voor het Nationale Plan 2.17.04/101.
- ⁷⁹ SAR Archief Posthuma 589-01/137.
- ⁸⁰ Archief SNdB, 999/2599. *Nederlandse Gedachten* was het tijdschrift voor de leden van de toenmalige Anti-Revolutionaire Partij (ARP).
- ⁸¹ Archief SNdB, 999/2607.
- ⁸² BHIC Archief prins Frederik, zijn rentmeesters en hun opvolgers 91/2489.
- ⁸³ *Ibid.*
- ⁸⁴ NA Inspectie der Domeinen Rotterdam 3.06.24/42.
- ⁸⁵ Archief SNdB, 999/2610.
- ⁸⁶ IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784/41. Brouwer is Gerrit Brouwer die ook in het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer zit.
- ⁸⁷ Archief SNdB, 999/2644.
- ⁸⁸ IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784/18.
- ⁸⁹ NA Ministerraad 2.02.05.02/Notulen 31 januari 1958.
- ⁹⁰ NA Rijksdienst voor het Nationale Plan 2.17.04/101.
- ⁹¹ NA Rijksdienst voor het Nationale Plan 2.17.04/101.
- ⁹² IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784/41.
- ⁹³ NA Rijksdienst voor het Nationale Plan 2.17.04/101.
- ⁹⁴ De vragen waren gesteld op 27 november 1958. Antwoord van de heer Hofstra, Minister van Financiën, mede namens de heren Witte, Minister Van Volkhuysvesting en Bouwnijverheid, Algere, Minister van Verkeer en Waterstaat, en Höppener, Staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen (ingezonden 4 april 1958):
 1. Het ligt niet in de lijn van de staatsrechtelijke verhoudingen over de tot nu toe van de zijde van de gemeente Rotterdam aan het Rijk gevraagde medewerking vooraf een uitspraak van de Kamer uit te lokken. Overigens heeft de Regering het gehele vraagstuk van de ontwikkeling aan de Nieuwe Waterweg en de daarbij te volgen procedure nog in studie.
 2. Deze vraag wordt bevestigend beantwoord in deze zin, dat het verloren gaan van het natuurmonument 'De Beer' het algemeen belang raakt. Anderzijds mag niet uit het oog worden verloren, dat met het onderhavige project het algemeen belang stellig in hoge mate in positieve zin is gemoed.
 3. Compensatie voor hetgeen uit de bedoelde oogpunten verloren zal gaan, is wenselijk. De mogelijkheden hiertoe worden bestudeerd. De ondergetekende is bereid open te staan voor suggesties wat betreft mogelijkheden elders op domeingronden, opdat zal worden overwogen wat in de toekomst in dit opzicht zou kunnen worden verwezenlijkt. Verder is het de ondergetekende bekend, dat burgemeester en wethouders van Rotterdam zich met het bestuur van de stichting 'Natuurmonument De Beer' in verbinding hebben gesteld om de gevolgen van de aantasting van dit natuurmonument onder ogen te zien.
- ⁹⁵ Archief SNdB, 999/2607.
- ⁹⁶ Archief SNdB, 999/2644.
- ⁹⁷ Archief SNdB, 999/2644. Gemeentewerken Rotterdam had als taak het terrein bouwrijp op te leveren.
- ⁹⁸ IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784/41.
- ⁹⁹ NA Rijksdienst voor het Nationale Plan 2.17.04/101.
- ¹⁰⁰ Archief SNdB, 999/2607.
- ¹⁰¹ Archief SNdB, 999/2644.
- ¹⁰² Archief SNdB, 999/2644.
- ¹⁰³ NA Rijksdienst voor het Nationale Plan 2.17.04/101.
- ¹⁰⁴ Archief SNdB, 999/2607.
- ¹⁰⁵ Archief SNdB, 999/2644. Het agendapunt 'Reeds op korte termijn door Rotterdam benodigde oppervlakte' zal vanaf nu iedere keer op de agenda staan. De woordkeuze is typerend voor de dadendrang van de Rotterdamse, ambtelijke organisaties.
- ¹⁰⁶ Archief SNdB, 999/2628.

- ¹⁰⁷ Archief SNdB, 999/2644.
- ¹⁰⁸ Archief SNdB, 999/2607.
- ¹⁰⁹ NA Inspectie der Domeinen Rotterdam 3.06.24/42.
- ¹¹⁰ Archief SNdB, 999/2610.
- ¹¹¹ Archief SNdB, 999/2644.
- ¹¹² Archief SNdB, 999/2644.
- ¹¹³ SAR Archief Posthuma 589-01/6
- ¹¹⁴ Archief SNdB, 999/2608.
- ¹¹⁵ Archief SNdB, 999/2644.
- ¹¹⁶ Er staat in het verslag inderdaad 'verlopen' en niet 'verloren'.
- ¹¹⁷ IISG Archief Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 02784/41.
- ¹¹⁸ Archief SNdB, 999/2608.
- ¹¹⁹ Archief SNdB, 999/2644.
- ¹²⁰ Archief SNdB, 999/2644.
- ¹²¹ Archief SNdB, 999/2608.
- ¹²² Archief SNdB, 999/2608.
- ¹²³ Deze zinsnede illustreert overigens treffend de houding van het bestuur van Stichting Natuurmonument De Beer.
- ¹²⁴ Archief SNdB, 999/2644.
- ¹²⁵ Archief SNdB, 999/2608.
- ¹²⁶ Archief SNdB, 999/2644.
- ¹²⁷ *Ibid.*
- ¹²⁸ NA Inspectie der Domeinen Rotterdam 3.06.24/42
- ¹²⁹ Archief SNdB, 999/2610.
- ¹³⁰ Archief SNdB, 999/2608.
- ¹³¹ De compensatie betreft de financiële vergoeding. De werkzaamheden worden uiteindelijk wel degelijk tijdens het broedseizoen uitgevoerd.
- ¹³² Archief SNdB, 999/2608.
- ¹³³ Archief SNdB, 999/2608.
- ¹³⁴ Dit is een van de momenten waarop via voorzitter Van der Meer 'plannen' of delen ervan in het bestuur aan de orde komen. Het is goed om hierbij in gedachten te houden dat Van der Meer tevens voorzitter is van de Rijksdienst voor het Nationale Plan en uit dien hoofde een informatievoorsprong heeft op de meeste van de andere bestuursleden. Een uitzondering is H. Bakker die als hoofd van de Dienst Domeinen eveneens vaak voortijdig over informatie over voorgenomen plannen beschikt.
- ¹³⁵ Archief SNdB, 999/2608.
- ¹³⁶ Archief SNdB, 999/2608.
- ¹³⁷ Deze discussie laat eens te meer zien hoe het bestuur achter de feiten aan liep.
- ¹³⁸ Archief SNdB, 999/2608.
- ¹³⁹ NA Inspectie der Domeinen Rotterdam 3.06.24/42
- ¹⁴⁰ Archief SNdB, 999/2610.
- ¹⁴¹ Archief SNdB, 999/2608.
- ¹⁴² Het blijft merkwaardig dat niemand op de hoogte is van het onderzoek van Van der Assem, nota bene op De Beer, en de gepubliceerde resultaten daarvan in *De Levende Natuur*. Zie: J. van den Assem, 'Kokmeeuwen als belagers van Grote Sterns', in: *De Levende Natuur* 57, 141-145, 1954.
- ¹⁴³ Archief SNdB, 999/2608.
- ¹⁴⁴ De volledige tekst van de betreffende passage in het verslag luidt: 'De voorzitter richt zich verder tot de heer J. Bakker, die, wegens het bereiken van de 75-jarige leeftijd, vandaag voor de laatste maal deelneemt aan een vergadering van het bestuur. Spreker brengt in herinnering, dat de heer Bakker de geestelijke vader van onze stichting is geweest en roemt hem vanwege de bijzonder grote verdiensten voor het Natuurmonument De Beer. Speciaal in de jaren na de oorlog, tijdens zijn voorzitterschap van 1946 tot 1953, heeft de heer Bakker veel voor De Beer gedaan door herstel van alles wat in de oorlog was vernield. Helaas is door andere oorzaken van het indertijd naar de heer Bakker genoemde bos niet veel meer over. Spreker zegt dat het bestuur, uit dankbaarheid voor hetgeen door de heer Bakker voor onze stichting is gedaan en mede voor de ondervonden grote vriendschap, heeft besloten de naam "Jacob Bakker Bos" thans toe te kennen aan het bos in de zuidoosthoek van het terrein op De Beer. Namens het gehele bestuur dankt de voorzitter, onder bijval van de aanwezigen, de heer Bakker nogmaals voor wat deze voor De Beer heeft gedaan en zegt dat hij steeds van harte welkom zal zijn, indien hij er behoefte aan heeft op De Beer te komen.
De heer Bakker geeft uitdrukking aan zijn grote waardering voor de vriendelijke woorden van de voorzitter en voor het feit, dat het bestuur zijn naam heeft willen overbrengen naar en hechten aan het nieuwe bos. Spreker zegt, dat de opruimings- en herstelwerkzaamheden na de oorlog slechts hebben kunnen geschieden dank zij de grote hulp van de heer Ir. van der Kloet. Spreker zegt tenslotte, dat nog veel zal worden gevergd van de werkracht en het organisatievermogen van het bestuur, doch dat zijn huidige samenstelling de beste waarborg biedt dat het daartegen is opgewassen.'
- ¹⁴⁵ Archief SNdB, 999/2608. Het is merkwaardig dat de foto's zijn opgeslagen in de map met de bestuursverslagen.
- ¹⁴⁶ Archief SNdB, 999/2608.
- ¹⁴⁷ Archief SNdB, 999/2608.
- ¹⁴⁸ Archief SNdB, 999/2608.
- ¹⁴⁹ De tekst van de volledige passage uit het verslag luidt: 'De heer Drijver zegt met zekere weemoed naar deze vergadering te zijn gekomen, in de eerste plaats vanwege het afscheid van al de aanwezigen, met wie hij steeds zo prettig heeft mogen samenwerken en

verder vanwege het afscheid van het terrein De Beer zelf. Spreker schetst in het kort hoe hij daar reeds kwam toen er van bescherming van de wonderlijke vogelbevolking nog geen sprake was; hoe hij al vroeg contacten kreeg met de heer Van Oordt en hoe na aanvankelijk nog schuchtere pogingen tot natuurbescherming, tenslotte de belangstelling van autoriteiten voor De Beer kon worden gewekt en oprichting van onze stichting volgde. Spreker zegt heen te gaan met prettige herinneringen aan de bestuursvergaderingen en aan de vroegere toestanden en zegt te hopen dat nog heel veel van het terrein De Beer zal mogen worden gespaard.'

¹⁵⁰ Archief SNdB, 999/2608.

¹⁵¹ Archief SNdB, 999/2604.

¹⁵² Archief SNdB, 999/2608.

¹⁵³ Van Oordt kwam blijkens zijn eigen natuurhistorische dagboeken op 1 april 1908 voor het eerst op De Beer. De dagboeken van Van Oordt zijn te raadplegen in het Noord-Hollands Archief in Haarlem, toegangsnummer 408, inventarisnummer 1.

¹⁵⁴ Archief SNdB, 999/2608.

¹⁵⁵ Archief SNdB, 999/2608.

¹⁵⁶ Archief SNdB, 999/2608. Een opmerkelijke uitspraak, want er was toen nog ruim een jaar te gaan tot aan de definitieve sluiting.

¹⁵⁷ Archief SNdB, 999/2608.

¹⁵⁸ Archief SNdB, 999/2608.

¹⁵⁹ BHIC Archief prins Frederik, zijn rentmeesters en hun opvolgers 91/1019.

¹⁶⁰ BHIC Archief prins Frederik, zijn rentmeesters en hun opvolgers 91/1019. Defensie kreeg omgerekend naar huidige prijzen ongeveer € 8.702.000.

¹⁶¹ Het Beerkanaal bestrijkt ongeveer het gebied waar ooit het strand van De Beer lag.

¹⁶² Archief SNdB, 999/2610. Er staat inderdaad 'televisie'.

¹⁶³ Archief SNdB, 999/2610.

¹⁶⁴ BHIC Archief prins Frederik, zijn rentmeesters en hun opvolgers 91/2498.

¹⁶⁵ Archief SNdB, 999.

¹⁶⁶ Archief SNdB, 999.

¹⁶⁷ Algera werd in 1959 in het kabinet Drees IV opgevolgd door Van Aartsen.

¹⁶⁸ Zander Ysde van der Meer (1904-1978) was een man met een indrukwekkende staat van dienst. Hij volgde een opleiding tot civiel-ingenieur en trad in 1928 in dienst bij het Ministerie van Waterstaat. Van 1928 tot 1933 werkte hij bij de Dienst Zuiderzeewerken, een onderdeel van Rijkswaterstaat. Zijn carrière is lange tijd nauw verweven met die van ir. J.A. Ringers. Ringers was van 1928-1930 directeur van de Maatschappij tot Uitvoering van de Zuiderzeewerken en daarna van 1930-1935 directeur-generaal van Rijkswaterstaat. In 1939 promoveerde Van der Meer aan de Technische Hogeschool Delft op een proefschrift met als titel 'Het opkomen van den waterstaat als taak van het landsbestuur in de Republiek der Vereenigde Provinciën'. Van der Meer was in 1939, onder leiding van Ringers, betrokken bij de voorbereidende maatregelen om bij oorlogsgeweld een ramp in de vesting Holland te voorkomen. Na de Duitse inval benoemde generaal H.G. Winkelman, op dat moment het hoogste gezag in Nederland, Ringers tot 'Reegeringscommissaris voor het herstel van het verkeerswezen, de drooglegging van onderwaterzettingen, de wederopbouw van steden, dorpen en gebouwen, en al hetgeen daarmee samenhangt'. Later heette dit de Algemeen Gemachtigde voor den Wederopbouw. De onder Ringers ressorterende dienst kreeg al snel Wederopbouwdienst als naam. Ringers belastte Van der Meer, samen met Keller en Mouton, met de dagelijkse leiding van de Wederopbouwdienst. Van der Meer kreeg hierbij de opbouw van de overige (=anders dan Rotterdam) gemeenten en de woningbouw onder zijn hoede. Van der Meer was ook actief betrokken bij de oprichting van de Rijksdienst voor het Nationale Plan. Zo was hij in oktober 1940 aanwezig bij voorbereidende besprekingen over op deze op te richten dienst. In 1941 ontstond de Rijksdienst voor het Nationale Plan; Van der Meer werd daarbij lid van de Vaste Commissie van deze dienst als vertegenwoordiger van de Algemeen Gemachtigde voor den Wederopbouw. In 1946 volgde Van der Meers benoeming tot directeur-generaal van de Volkshuisvesting (later met de toevoeging Wederopbouw) op het ministerie van Openbare Werken (en Wederopbouw) waar Ringers de scepter zwaaide. In deze functie maakte Van der Meer ook deel uit van het College van Algemene Commissarissen voor de Wederopbouw. In 1947 was hij voorzitter van de Studiegroep Efficiënte Woningbouw en tevens lid van de Staatscommissie voor de herziening van de Woningwet. De functie van directeur-generaal zou hij vervullen tot 1954. Vanaf oktober 1954 tot augustus 1965 was Van der Meer voorzitter van de Vaste Commissie van de Rijksdienst voor het Nationale Plan en vervolgens tot april 1971 voorzitter van de Rijksplanologische Commissie, in feite de opvolger van de Vaste Commissie. Uit hoofde van zijn functie was hij vanaf 1954 tevens voorzitter van de Planologische Werkcommissie voor het Rampgebied in Zuidwest-Nederland en van de belangrijke Werkcommissie Westen des Lands. Van der Meer werd in 1958 lid van het bestuur van de Stichting Natuurmonument De Beer en in datzelfde jaar volgde hij Van Steijn na diens aftreden op als voorzitter. Hij zou voorzitter blijven tot de opheffing van de Stichting Natuurmonument De Beer in 1974. Van der Meer is overleden in 1978.

¹⁶⁹ Een deel van De Beer was, evenals de ernaast liggende Scheurpolder, verpacht als jachtgebied aan het jachtgezelschap Scheurpolder. Dit was een select gezelschap, aanvankelijk van 'havenbaronnen', later in het algemeen mensen met hoge functies, meest in de regio Rotterdam.